

NyS

Titel: Infinitiv og ledsætning som subjekt i moderne dansk

Forfatter: Peter Harms Larsen

Kilde: *NyS – Nydanske Studier & Almen kommunikationsteori* 3.
Infinitiv og ledsætning som subjekt i moderne dansk,
1971, s. 7-142

Udgivet af: Akademisk Forlag

URL: www.nys.dk

© NyS og artiklens forfatter

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre NyS-numre (NyS 1-36) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

**Nydanske Studier
&
Almen kommunikationsteori**

3

**Akademisk Forlag
1971**

c Akademisk Forlag 1971

ISBN 87 500 1119 7

Redaktion: Niels Erik Wille,
Dommervænget 6A, 4000 Roskilde,
Erik Hansen, Otto Glismann og
Harald Illum Steensig.

Bidrag kan sendes til ovenstående
adresse. Kun maskinskrevne
manuskripter modtages.

Udgivet med støtte fra
Statens Humanistiske Videnskabsfond.

Tryk: Zano Print

Peter Harms Larsen

Infinitiv og
ledsætning
som subjekt
i moderne dansk

Et bidrag til beskrivelsen

af moderne dansk

skriftsprogssyntaks

INDHOLDSFORTEGNELSE

	side
FORORD	7
I. EKSEMPELSAMLINGENS OPRINDELSE	9
II. INDLEDNING. (§§ 1-6)	11
1. Nogle principielle betragtninger over fæno- menet syntaktisk analyse. (§§ 1-3)	11
2. Nogle betragtninger vedrørende opgavens udarbejdelse. (§§ 4-6)	12
III. FORUDSÆTNINGER. (§§ 7-8).	15
IV. P-KÆDER. (§§ 9-58)	17
1. Statusreaktion. (§§ 9-16)	17
2. Feltanalyse. (§§ 17-22)	22
3. Grammatisk subjekt og grammatisk objekt. (§§ 23-30)	25
4. Logisk subjekt og logisk objekt. (§§ 31-43).	30
5. Orientering og koefficient. (§§ 44-58)	35
V. INFINITIV SOM SUBJEKT. (§§ 59-164).	45
1. Formål og hovedsynspunkter. (§§ 59-61)	45
2. Modsætningen implikativ-eksplikativ. (§§ 62-67).	45
3. Implikativ konstruktion. (§§ 68-83)	48
4. Eksplikativ konstruktion. (§§ 84-117).	54
A. Tryksvagt eksplikat. (§§ 85-101)	55
B. Trykstærkt eksplikat. (§§ 102-117)	63
Foranstillet. (§§ 103-110)	63
Efterstillet. (§§ 111-117)	66
5. Specielle forhold. (§§ 118-164)	69
A. P'="være"/"blive". (§§ 118-121)	69
B. Problemer med identifikationen af P'. (§§ 122-126)	71
C. P"(2)=(E ^N). (§ 127)	74
D. Visse konstruktioner med talesprogs- præg. (§§ 128-130)	74
E. Status 2. i prædikativisk funktion eller som prædikativeksplikant. (§§ 131-132)	75
F. Status 2. som attributiveksplikant. (§ 133)	76
G. Manglende P(finit). (§ 134).	77
6. Afsluttende oversigt. (§§ 135-137)	77

	7. Orienteringen for status 2. i subjektivisk funktion eller som subjekteksplikant. (§§ 138-152)	79
	8. Muligheder for klassifikation af P'. (§§ 153-159)	91
	9. Muligheder for klassifikation af P ⁿ (2)/P ^f (2) (§§ 160-163)	97
	10. Resumé af resultaterne. (§ 164)	98
VI.	LEDSÆTNINGER. (§§ 165-174)	101
	1. Ledsætningsindledere. (§§ 166-172)	101
	2. Styrede ledsætninger. (§§ 173-174)	104
VII.	LEDSÆTNING SOM SUBJEKT. (§§ 175-247)	105
	1. Indledende bemærkninger. (§§ 175-179)	105
	2. Implikativ konstruktion. (§§ 180-185)	107
	3. Eksplikativ konstruktion. (§§ 186-196)	111
	A. Tryksvagt eksplikat. (§§ 186-187)	111
	B. Trykstærkt eksplikat. (§§ 188-196)	116
	Foranstillet. (§§ 189-193)	116
	Efterstillet. (§§ 194-196)	117
	4. Specielle forhold. (§§ 197-220)	118
	A. Komplementaritet i beskrivelsen af eksplikativrelationen. (§§ 197-200)	118
	B. "hvad"-sætninger. (§§ 201-204)	120
	C. Adverbielle ledsætninger som subjekt. (§§ 205-208)	121
	D. Manglende ledsætningsindleder. (§ 209)	123
	E. "med"-eksplikation. (§ 210)	123
	F. Ledsætning i objektivisk funktion eller som objekteksplikant. (§§ 211-214)	124
	G. N="der". (§ 215)	125
	H. Ledsætning i prædikativisk funktion eller som prædikativeksplikant. (§§ 216-218)	125
	I. Ledsætning som attributiveksplikant. (§ 219)	126
	J. Manglende P(finit). (§ 220)	127
	5. Afsluttende oversigt. (§§ 221-222)	127
	6. Sammenhængen mellem N _L og S ⁿ . (§§ 223-246)	128
	7. Resumé af resultaterne. (§ 247)	137
VIII.	AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER. (§ 248)	139
	LITTERATUR	141

FORORD

Nærværende afhandling blev i sommeren 1968 indleveret til Københavns Universitet som specialopgave i Dansk. At den her, tre år efter, offentliggøres i uændret form skyldes ikke at jeg mener der ikke er dele der kunne og burde rettes og forbedres; på flere punkter har jeg i mellemtiden måttet revidere min opfattelse bl. a. under indtryk af en mere omfattende læsning, og det står mig på nuværende tidspunkt klart at specielt de generelt formulerede afsnit om P-kæder og ledsætninger er behæftet med en hel del åbenlyse svagheder: der er her tale om alt for store forenklinger - ikke mindst i afsnittet om feltanalyse. Da jeg imidlertid stadig mener at alle de konkrete resultater er gyldige og de altså for så vidt er uafhængige af disse svagheder, og da afhandlingen i øvrigt er så "tæt" sammenskrevet at det i praksis vil være umuligt at ændre enkelte afsnit uden at det får konsekvenser for hele tekstens udformning, har jeg valgt den letteste udvej: at lade afhandlingen fremtræde i sin oprindelige skikkelse.

Peter Harms Larsen

I. EKSEMPELSAMLINGENS OPRINDELSE

Denne opgave er baseret på en eksempelsamling, der er indsamlet i perioden 1966-68. Indsamlingen er foregået på følgende måde: Fra nedenstående bøger er såvidt muligt samtlige sætningskomplekser, der kunne fortolkes som "infinitiv som subjekt" eller "ledsætning som subjekt" ¹⁾, ekscerperet:

- Karen Blixen: SKÆBNE-ANEKDOTER, 1958. (Skæ)²⁾
 Anders Bodelsen: DE LYSE NÆTTERS TID, 1959. (Næ)
 Martin A. Hansen: LØGNEREN, (1950), Gyldendals Tranebøger;
 1962. (Lø)
 Thorkild Hansen: JENS MUNK, 1965. (JM)
 Helge Hultberg: SEMANTISK LITTERATURBETRAGTNING,
 1966. (SL)
 Frank Jæger: KAPELLANEN OG ANDRE FORTÆLLINGER, (1957),
 Gyldendals Tranebøger, 1963. (Ka)
 Erik Aalbæk Jensen: DÆMNINGEN, (1952), Gyldendals Tranebøger,
 1964. (Dæ)
 Leif Panduro: REND MIG I TRADITIONERNE, (1958), Hasselbalchs
 billigbøger, 1962. (Rend)
 Peter Seeberg: EFTERSØGNINGEN, (1962), Arenas billigbøger,
 1964. (Ef)
 Tage Skou-Hansen: DE NØGNE TRÆER, (1957), Gyldendals Trane-
 bøger, 1962. (Træ)
 Lise Sørensen: DIGTERENS DAMER, (1964), Gyldendals Uglebøger,
 1966. (DD)
 Villy Sørensen: FORMYNDERFORTÆLLINGER, 1964. (FF)
 Poul Ørum: SKYGGEN VED DIN HØJRE HÅND, (1959), Fremads
 Folkebibliotek, 1962. (Sky)

-
- 1) d. v. s. begrebet "subjekt" er taget i videst mulige betydning.
 2) de i parentesen anførte bogstaver vil i det følgende angive, hvorfra et citeret eksempel er taget.

Det derved fremkomne materiale er suppleret med eksempler ekscerperet i perioden 1966-68 fra følgende aviser: Politiken (Pol), Berlingske Tidende (Berl), Ekstrabladet (Eks), Information (Inf), og fra tidskriftet: politisk revy (revy). Endvidere er enkelte eksempler taget fra de i faglitteraturlisten anførte værker.

Formålet med denne supplerende ekscerpering har været at fremskaffe et eksempel materiale af konstruktioner, der ikke - eller kun i ringe grad - har været repræsenteret i det primære eksempel materiale, d. v. s. konstruktionstyper, der af forskellige grunde (miljø-mæssige, genremæssige, stillistiske) ikke har været benyttet af de førnævnte værkers forfattere. Denne procedure har medført, dels at sjældne og usædvanlige typer har fået en vis overvægt i eksempelsamlingen, og dels at det er blevet undgået, at fiktionsprosaen og den højakademiske prosa er kommet til ensidigt at præge den.

I alt er der ved samtlige ekscerperinger fremkommet ca. 3.000 eksempler, hvoraf lidt over halvdelen består af ledsætningskonstruktioner, mens resten udgøres af infinitivkonstruktionerne.

Fra samtlige de ovenfor anførte tekster er der desuden ekscerperet et mindre eksempel materiale bestående af konstruktioner, der på en eller anden måde har kunnet belyse de problemer, der opstod i forbindelse med analysen af "infinitiv og ledsætning som subjekt".

Udvælgelseskriterierne for det benyttede tekstudvalg har været følgende: 1) Teksterne skulle være skrevet af danskere i moderne tid (en "vilkårlig" grænse har jeg sat ved 1950, idet det må formodes, at min personlige sprogforfølelse på dette tidspunkt har været nogenlunde fastlagt (jf. § 3)), 2) teksterne måtte ikke være præget for stærkt af den modernistiske "syntakssprængning" (som f. eks. Peter Ronilds: KROPPENE og Klaus Rifbjergs: OG ANDRE HISTORIER), 3) teksterne måtte ikke besidde et for kraftigt metaforpræg,¹⁾ og 4) teksterne måtte ikke være oversat fra fremmede sprog (for at undgå germanismer, anglicismer o. lign.).

1) jf. Bech: Bidrag til nexusslæren, p. 43, 8°.

II. INDLEDNING

1. Nogle principielle betragtninger over fænomenet syntaktisk analyse

§1 Der er tre centrale forhold, som det er vigtigt at fremhæve, når talen er om syntaktisk analyse: 1) At det danske sprogs syntaks i topologisk henseende er karakteriseret ved en overordentlig fast kædestruktur, 2) at visse syntaktiske relationer etableres "omkring" eller "henover" større eller mindre dele af disse kæder, hvorved disse dele nærmere kan bestemmes, 3) at visse størrelser i sproget er karakteriseret ved at kunne have repræsentativ funktion.

§2 I og med at man har gjort sig dette klart, er der også givet en række metoder eller prøver, som kan anvendes i den syntaktiske analyse:

a) Omflytning (permutation). Foreligger der i en given kontekst to elementer (ord eller ordkomplekser), A og B, hvor A står før B, kan man undersøge, om det er muligt (d. v. s. om sproget tillader) at flytte B foran A, uden at det vedrører A's form og/eller placering (herunder tilstedeværelsesmulighed overhovedet). Er dette muligt, er der dermed angivet en syntaktisk relation mellem A og B; er dette ikke muligt, er der dermed angivet en anden; denne anden relation kan nærmere bestemmes på grundlag af de ændringer, A undergår.

b) Udskiftning (substitution). Man kan endvidere undersøge, om det er muligt at udskifte A med et tredje element, C, uden at det berører B's form og/eller placering; er dette muligt, betyder det, at der i mindst én henseende foreligger den samme relation mellem C og B som mellem A og B; er dette ikke muligt, betyder det, at der i mindst én henseende foreligger en anden relation mellem C og B end mellem A og B. Er det første tilfældet, må A og C have visse fælles egenskaber, mens de har visse forskellige egenskaber, hvis det andet er tilfældet.

c) Fjernelse (subtraktion). Er det muligt at fjerne A, uden at det vedrører B's form og/eller placering, angives dermed én syntaktisk relation mellem de to størrelser; er dette ikke muligt, angives en anden, der så nærmere kan bestemmes på grundlag af de ændringer, B undergår.

d) Tilføjelse (addition). Foreligger der et element, A, i en given kontekst, og tilføjer man et element, B, uden at det vedrører A's form og/eller placering, angives én relation mellem A og B; er dette ikke muligt, angives en anden, der nærmere kan bestemmes på grundlag af de ændringer, A undergår.

På grundlag af disse fire prøver - der naturligvis kan blive betydeligt mere komplicerede ved, at man lader flere end to elementer indgå - skulle det principielt være muligt at beskrive og bestemme enhver ledtype og dermed enhver syntaktisk relation.

§3 Såvidt jeg kan se, er det karakteristiske for prøverne, at de er mest anvendelige for grammatikere, der analyserer et samtidigt sprog, specielt deres eget; dette hænger sammen med, at disse prøver principielt må forudsætte tilstedeværelsen af en "indfødt" sprogforførelse og dermed mulighed for intersubjektiv kontrol til i det enkelte tilfælde at afgøre, hvorvidt en transformation er mulig eller ikke, og hvilke ændringer den eventuelt medfører.

Det er min opfattelse, at enhver opstilling af regler for et sprogs syntaks i virkeligheden må være sket på grundlag af prøver af samme type som de ovennævnte, men at det er relativt sjældent, at grammatikere har gjort sig deres anvendelse af dem bevidst, hvilket måske kan være en af årsagerne til de mange uklarheder og inkonsekvenser, som de fleste syntaktiske beskrivelser er behæftet med.

2. Nogle betragtninger vedrørende opgavens udarbejdelse

§4 En konsekvent anvendelse af disse transformationer har ikke kunnet gennemføres i nærværende opgave, idet min erkendelse af deres fundamentale betydning først og fremmest er fremkommet som en slags slutresultat af selve analysen af de opgivne konstruktioner; eller ret-

tere, jeg er først blevet mig deres betydning og anvendelsesmuligheder bevidst efterhånden som udarbejdelsen er skredet frem. Dette har medført, at opgaven er blevet præget af en vis dialektik, som det på grund af tidsbegrænsningen ikke har været mig muligt at fjerne, men som det måske også har en vis pædagogisk værdi at bevare.

- §5 En følge af den strukturelle opfattelse af sproget er, at en analyse af en hvilken som helst del af sprogets struktur principielt forudsætter en analyse af resten; dette vil i praksis sige, at man aldrig bør analysere et sprogligt fænomen isoleret, men altid bør se det i en vis bredere sammenhæng, således at man tager hensyn til, om analysens resultater også kan anvendes på andre tilsvarende fænomener og ikke vil komme til at modvirke eller umuliggøre en konsekvent analyse af disse.

Som en forudsætning for den følgende beskrivelse af "infinitiv og led-sætning som subjekt" har det derfor været nødvendigt at tage en række tilstødende grammatiske problemer op til fornyet overvejelse og i en del tilfælde at indføre helt nye begreber eller opstille nye definitioner af gammelkendte. Specielt har det været en nødvendighed at ofre en del plads på "P-kædeteorien" og de deraf afledede begreber, da min analyse forudsætter dette begrebsapparat, og det ikke kan forudsættes bekendt.

- §6 Jeg har desuden forsøgt at formalisere en række grammatiske relationer, ikke fordi jeg tror, at der ved anvendelse af formler bliver sagt noget andet og rigtigere, end der kan siges med ord, men fordi formelsprog gør det muligt at fremstille endog meget komplicerede relationer og strukturer i en kort og overskuelig form¹⁾; endvidere fordi jeg mener at have iagttaget, at grammatikere undertiden har ligget under for en stilistisk begrundet variationstvang, der har kunnet medføre, at relativt veldefinerede begreber i løbet af en beskrivelse er blevet mere og mere uklare.

1) jf. Diderichsen: Sætningsleddene og deres stilling tredive år efter. p. 106.

III. FORUDSÆTNINGER

§ 7 Den følgende analyse bygger for en stor dels vedkommende på principper og resultater, som dels er fremlagt i Gunnar Bechs STUDIEN ÜBER DAS DEUTSCHE VERBUM INFINITUM, I+II, og som dels er fremkommet i forbindelse med øvelser og kollokvier afholdt på Københavns Universitet af Erik Hansen (forår og efterår 1966) og af G.B. (forår og efterår 1967). Da også E.H. delvis har bygget sine analyser på S.D.V.I., har jeg ment det nødvendigt indledningsvis at give en kort redegørelse for G.B.'s teorier, således som de manifesterer sig i S.D.V.I.

§ 8 G.B. har her opstillet en model for beskrivelsen af de infinitte verbalformer i tysk, som i grove træk går ud på følgende:

a) De infinitte verbalformer kan opstilles i et bøjningssystem i to dimensioner: på den ene side, status 1., 2. og 3., og på den anden, supinum, participium:

	supinum	participium
1. status	lieben	liebend(-er)
2. status	zu lieben	zu lieben(d-er)
3. status	geliebt	geliebt(-er)

b) Valget af status kan opfattes som beroende på et rektionelt afhængighedsforhold, således at forskellige grupper af verber styrer forskellige status; denne statusreaktion er uafhængig af, om det styrende verbum er finit eller infinit (og af infinittets status).

c) Da det styrende verbum altså selv kan være en infinit supinum, hvis status er styret af et andet verbum, kan der dannes lange "hypotaktiske" kæder af verber, der - begyndende med det finitte - succesivt er sammenknyttet ved statusreaktion.

d) Verberne i en sådan kæde kan nummereres fra det finitte verbum og fremefter, således at V^1 styrer V^2 's status, V^2 styrer V^3 's status etc., og alment, V' styrer V'' 's status.

- e) På grundlag af begreberne "logisk subjekt" og "logisk objekt" kan der opstilles orienteringsformler, der angiver hvilken logisk funktion et logisk subjekt eller objekt for et V" har til det styrende verbum, V'.
- f) En række formelle kriterier kan anvendes til definition og identifikation af et verbums logiske subjekt eller objekt og dermed samtidig til bestemmelse af dette verbums orientering under det givne rektionsforhold.
- g) Verber, præpositioner o. a. kan styre enten en kasus eller en status eller begge dele koopererende.
- h) Der kan skelnes mellem implikative konstruktioner og eksplikative konstruktioner (nærmere herom senere).
- i) For konstruktioner, hvor verber styrer status1. eller 2., kan der opstilles generelle orienteringsregler for V" afhængige af, om V" 's status alternerer eller koopererer med en kasus.

IV. P-KÆDER

1. Statusreaktion

- §9 G.B. har ved de førmtalte kollokvier vist, at det principielt skulle være muligt at udvide denne model til - foruden de infinitte verbalformer - også at gælde adjektiver, præpositioner, motoriske og statiske adverbier. På grundlag heraf har jeg i det følgende forsøgt at udforme denne udvidede model i praksis, således som den må manifestere sig, når den appliceres på moderne dansk.
- §10 Indledningsvis kan altså følgende endimensionale system opstilles:
status 1.	¹⁾ (inf. uden "at") løbe/spise/rejse/være etc.
status 2.	("at"-inf.) at løbe/at spise/at rejse etc.
status 3.	(perf. partc.) løbet/spist/rejst/været etc.
status 4.	(præs. partc.) løbende/spisende/rejsende etc.
status 5.	(adjt.) ren/rent/rene/rekere/renest/god/godt/gode/
bedre/bedst/grøn/grønt etc.
status 6.	(præp. ²⁾ fra/til/for/med/uden/om/som/i etc.
status 7.	(motorisk adv.) ind/ud/hjem/op/bort/hen etc.
status 8.	(statisk adv.) inde/ude/hjemme/oppe etc.
- §11 Enhver af disse størrelser er karakteriseret ved dels at kunne styre en eller flere status og dels ved selv at kunne styres; finitte verber er ikke styrede, men kan selv styre en eller flere status. Når en størrelse kan styre en status kaldes den et P-led.

1) Jeg har i det følgende tilladt mig at anvende begrebet "status" i en anden (mere udvidet) betydning end G.B. har gjort.

2) Der er på dette plan af analysen ingen grund til at skelne skarpt mellem præpositioner og konjunktioner.

Verbet "komme" kan styre status 4., 6. og 7.:

han kom løbende (4)
 han skal komme til (6) at fortryde
 han er kommet hjem (7)

men det kan sandsynligvis ikke styre status 1., 2., 3., 5. og 8.:

han kom løbe/at løbe/løbet/stor/hjemme

Verbet "have" kan styre status 2., 3., 6., og 8., men sandsynligvis ikke de øvrige:

han har at komme (2)
 han skulle have flygtet (3)
 han har haft til (6) hensigt at rejse
 han havde hjemme (8) i København

Verbet "være" kan styre status 2., 3., 5., 6. og 8., men sandsynligvis ikke de øvrige:

opgaven må være at vinde (2) kampen
 opgaven er løst (3)
 opgaven har været svær (5)
 opgaven var ved (6) at gå i fisk
 opgaven er borte (8)

Præpositionen "til" kan styre status 2., men sandsynligvis ikke de øvrige:

toget skulle til at køre (2)

Adjektivet "venlig" kan styre status 2. og 6., men sandsynligvis ikke de øvrige:

vær venlig at blive (2) stående
 du er venlig mod (6) dyr

Det motoriske adverbium "ud" kan styre status 2. og 6., men sandsynligvis ikke de øvrige:

jeg vil ud at sejle (2)
 jeg gik ud til (6) huset

§12 En del P-led er tematisk af en sådan beskaffenhed, at de kan styre såvel status som kasus; det gælder først og fremmest for præpositionerne og en del verber, men som vi senere skal se, har også andre grupper af P-led mulighed for dette.

§13 Herefter kan udtrykket "X styrer Y's status" defineres:

At en størrelse, X, styrer en anden størrelse Y's status, vil sige, at tilstedeværelsen af et X muliggør (evt. kræver) tilstedeværelsen af et Y tilhørende en af de klasser, der ovenfor er blevet betegnet status 1., status 2., status 3. etc.; eller sagt på en anden måde, når en størrelse, X, kan eller skal kombineres med en anden størrelse, Y, stående i en af ovennævnte status og på en eller flere i forhold til X bestemte pladser, siges X at styre Y's status.

På tilsvarende måde kan kasusreaktionen defineres:

Når en størrelse, X, kan eller skal kombineres med en anden størrelse, Y, stående i en eller anden kasus og på en eller flere i forhold til X bestemte pladser, siges X at styre Y's kasus.

I begge tilfælde kan alternativt anvendes de forkortede udtryk: "X styrer Y" eller "X tager Y". At X styrer Y's status eller kasus betegnes i det følgende: $\underline{X + Y}$. Er udfyldningen af en given plads med en kasus eller status ikke obligatorisk (d.v.s. "fakultativ"), kan den manglende udfyldning betegnes: $\underline{X + (-)}$.

Det bør bemærkes, at et sådant rektionsforhold kan være syntaktisk begrænset; eksempelvis kan en række "intransitive" verber kun styre akkusativ under den kombinatoriske betingelse, at de samtidig styrer status 5., 6., 7. eller 8.:

han har grædt sig træt(5)
 han gik sine sko i(6) stykker
 han sejlede båden hjem(7)
 han følte sig hjemme(8)

§14 Yderligere tre vigtige begreber skal defineres her:

a) At der er alternation mellem størrelserne X og Y, i forhold til Z, vil sige, at de begge kan styres af (kombineres med) Z, men ikke på en gang; eller anderledes udtrykt, Z kan tage enten X eller Y. Dette forhold vil i det følgende blive betegnet således:

$\underline{Z + (X/Y)}$. Nedenstående tre sætninger:

han har mig; han har at komme; han har løbet

kan sættes på formen: "have" + ((akk.)/(sta. 2.)/(sta. 3.))

b) At der er kooperation mellem to størrelser, X og Y, i forhold til Z, vil sige, at de begge kan styres af (kombineres med) Z på en gang, d. v. s. Z kan tage både X og Y. Dette vil i det følgende blive betegnet: Z + (X v Y). Til sætningen:

han lærer mig engelsk

svarer formlen: "lære" + (akk. v akk.); til sætningen:

han lærer mig at læse

svarer formlen: "lære" + (akk. v sta. 2.). Disse to sætninger kan ved hjælp af alternationstegnet bringes på én formel:

"lære" + (akk. v(akk. //sta. 2.)). Da der imidlertid i stedet for den første akkusativ altid kan være en tom plads:

han lærer (-) engelsk; han lærer (-) at læse

kan alle fire sætninger sammenfattes i følgende formel:

"lære" + ((akk. //(-)) v (akk. //sta. 2.))

Sådanne "rektionsformler" kan anvendes til gruppering af forskellige P-led efter de for det enkelte P-led karakteristiske rektionsmuligheder.

c) At der er koordination mellem X og Y, vil sige, at de er forbundet eller kan forbindes med "og"; i så fald er de enten begge styrede af den samme tredje størrelse eller ingen af dem er styret; dette betegnes: X & Y. Til sætningen:

han er rask, oppe og i godt humør

svarer formlen: "være" + ((sta. 5.) & (sta. 7.) & (sta. 6.))

§15 Disse begreber kan anvendes til at adskille supinisk funktion og participiel funktion af de to participiumsformer og dermed til at bestemme, hvorvidt de i en given kontekst tilhører status 5. eller henholdsvis status 3. og 4.

Når et præs. eller perf. partc. i en given kontekst kan koordineres med status 5. (= egentligt adjektiv), 6., 7. eller 8. står participiet selv i status 5. og har participiel funktion:

han er sur og fortvivlet

han er rasende og helt ude af sig selv

Når et præs. eller perf. partc. ikke kan koordineres med en af disse status i en given kontekst, men kun evt. alternere eller koopere-

re med dem, står participiet selv i henholdsvis status 4. og 3. og har supinisk funktion:

*han kom løbende og hjem

*han er kørt og glad

Kan et partc. koordineres med en nominativ eller akkusativ, siges det ligeledes at have participiel funktion:

gående og cyklister skal udvise forsigtighed

Status 1. og 2. kan aldrig koordineres med nominativ og akkusativ og har altid supinisk funktion:

*hun ønskede bogen og at komme

*hun måtte det godt og køre

Når en status 2. koordineres med en anden status 2., kan den sidste undvære "at":¹⁾

han elsker at spise og (-) sove

Ved at indsætte "at" er det altid muligt at kontrollere, om den foreliggende inf. tilhører status 1. eller status 2.

§16 Der kan dannes lange kæder af P-led, der - begyndende med det finite verbum - er knyttet sammen ved statusreaktion; leddene i sådanne kæder kan nummereres succesivt: $P^1, P^2, P^3, P^4, \dots, P^{n-1}, P^n, P^{n+1}, \dots$. Da man ofte er mere interesseret i et styrende og et styret P-leds indbyrdes forhold end i deres absolutte placering i kæden, kan man betegne det styrende led P^i og det styrede P^j . Det er karakteristisk for sådanne kæder i dansk, at leddenes topologiske rækkefølge svarer til den succesive statusreaktion. Et par analyser af den succesive statusreaktion i sådanne kæder kan anføres:

P^1 P^2 P^3 P^4
jeg skulle til at være vred

P^1 styrer $P^2(6)$, P^2 styrer $P^3(2)$, P^3 styrer $P^4(5)$.

P^1 P^2 P^3 P^4 P^5 P^6 P^7
de var glade for at have været ude at rejse

1) jf. Bech: Studien über das deutsche verbum infinitum, § 6.

P^1 styrer status 5. (P^2), P^2 styrer status 6. (P^3), P^3 styrer status 2. (P^4), P^4 styrer status 3. (P^5), P^5 styrer status 8. (P^6), P^6 styrer status 2. (P^7).

Sådanne kæder vil i det følgende blive kaldt P-kæder; en P-kæde kan bestå af kun ét led, nemlig det finitte verbum:

han rejser(P^1)

2. Feltanalyse

§17 Hvorledes forholder nu Paul Diderichsens sætningsskemaer sig til denne kædeteori? E.H. har vist, at de kan omformes, således at de passer til kædeteorien i den oprindelige udformning, gældende for rene verbalkæder; men såvidt jeg kan se, er der intet i vejen for, at de også kan bringes til at dække P-kæder i almindelighed.

§18 Herefter tildeles ethvert P-led i en kæde et skema af en af følgende to udformninger:

I. / k / F / P / N / q / A / Q /

II. / k / N / q / P / A / Q /

Skema I. gælder for tekstafsnit, der indeholder et finit verbum, og som ikke indledes med en underordningskonjunktion; skema II. forudsætter skema I. og gælder enten for tekstafsnit, der indledes med en underordningskonjunktion ("ledsætningsindleder") og indeholder et finit verbum, eller for tekstafsnit, som indeholder et P-led, hvis status er styret.

/ k / betegner konjunktionalets plads, / F / betegner forfeltet, / N / betegner det grammatiske subjekts plads, / A / betegner det grammatiske objekts plads, / P / betegner P-leddets plads, / q / og / Q / betegner adverbialernes pladser.

§19 Forfeltet / F / er knyttet til hele kæden, således at det ikke kun er led i skema I. der kan flyttes derop:

/alligevel/har hun ikke været glad for at skulle til at fortælle ham, at hun tit havde truffet N.N.

/hun/har alligevel ikke været glad for at skulle til at fortælle ham, at hun tit havde truffet N.N.

/ham/har hun alligevel ikke været glad for at skulle til at fortælle, at hun tit havde truffet N.N.

/N.N./har hun alligevel ikke været glad for at skulle til at fortælle ham at hun tit havde truffet

/glad/har hun alligevel ikke været for at skulle til at fortælle ham, at hun tit havde truffet N.N.

/at hun tit havde truffet N.N./har hun alligevel ikke været glad for at skulle til at fortælle ham

/at fortælle ham, at hun tit havde truffet N.N./har hun alligevel ikke været glad for at skulle til

/at skulle til at fortælle ham, at hun tit havde truffet N.N./har hun alligevel ikke været glad for

/glad for at skulle til at fortælle ham, at hun tit havde truffet N.N./har hun alligevel ikke været

Det er karakteristisk, at flytter man et P-led op i /F/, så kan (undertiden skal) resten af kæden flytte med; dette forhold kan anvendes som en prøve til at afgøre, om der mellem to på hinanden følgende P-led, P^x og P^y , foreligger statusreaktion, idet det i så fald skal gælde, at P^y kan følge med op i /F/, hvis P^x flyttes derop:

/let(P^x) at forstå(P^y) ham/har det aldrig været

§20 Nogle få eksempler på skemaernes anvendelse i forbindelse med P-kæder kan anføres:

a) k F P N q A Q
og/af den grund/gav/jeg/altså/N.N. pengene/i går/

b) k F P N q (A/Q/k/N/q) P A Q
men/så/har/jeg/jo/ - /hindret/ham/fuldstæn-

(k/N/q) P (A/Q/k/N) q P A Q
dig/ - /i/ - /for fremtiden/at lave/ulykker/på den måde/

c) k F P N q A (Q/k/N) q
og/derfor/gjorde/han/alligevel/N.N. / - /ganske/

P A Q
til/grin/ved samme lejlighed/

d) k F P N q A Q
 og/ikke desto mindre/spurgte/jeg/med det samme/K.K./lige ud/

k N q P A $(Q/k/N)$ q P $(A/Q/k/N)$
 om/det/ikke/blev/ham/ - /næsten/umuligt/ - /

q P A Q
 med så kort varsel/at udføre/arbejdet/blot nogenlunde forsvarligt/

e) k F P N q A $(Q/k/N)$ q P $(A/Q/k/N/q)$ P
 for/så/fik/hun/jo/P.P./ - /i den grad/med/ - /på/

A (Q) k N q P $(A/Q/k/N)$ q P $(A/Q/k/N/q)$ P
 spøgen/ - /at/han/næsten/gik/ - /helt/ud/ /af/

A Q
 sit gode skind/flere gange/

Denne feltanalyse medfører, at der i forbindelse med indsættelse af længere kæder i skemaerne altid vil være tomme pladser. Dette kan måske i visse tilfælde være en ulempe, men det skulle dog også være muligt at gøre tilstedeværelsen af de tomme pladser til en pointe i analysen, således f. eks. at forskellige typer af kæder kan karakteriseres og bestemmes ved hjælp af de pladser, der i den givne kæde ikke kan udfyldes.

§21 Der findes en række "undtagelser" fra de generelle strukturer, som de to skemaer er modeller af; for de flestes vedkommende må jeg her blot henvise til E. D. G., hvor de indgående er beskrevet; tre af de væsentligste bør dog nævnes:

I skema I. rykker pronominal objekter op på en plads mellem /N/ og /q/ ("letledspladsen", betegnet /1/):

derfor gav jeg ikke N.N. pengene tilbage
 derfor gav jeg ham ikke pengene tilbage
 derfor gav jeg ham dem ikke tilbage
 derfor gav jeg ikke N.N. dem tilbage

undtagen hvis der samtidig foreligger et indirekte ikke-pronominalt objekt.

Negative objekter står på nægtelsens plads:

jeg var bange for/ikke/at få/nogen penge/
 jeg var bange for/ingen penge/at få

Undertiden kan tekststafnit indledt med underordningskonjunktion og indeholdende et finit verbum have samme struktur som skema I.:

k F P N q
 at/hvis han ikke kan/skal/han/heller ikke/

§22 P-kædeanalysen medfører, at en stor del af de størrelser, der normalt betegnes adverbialer, her indgår som P-led, hvilket betyder, at adverbialgruppen reduceres. Dette synes dog kun at være en fordel, da den almindeligvis defineres negativt som "Led, der har Funktion i Sætningen, men ikke er hverken Verbaler, Substantialer eller Prædikativer." ¹⁾

Da en mere indgående analyse af de tiloversblevne adverbialer med placeringsmulighederne /q/ eller /Q/ ikke synes at være af fundamental betydning for løsningen af denne opgaves problemer, vil jeg i det store og hele lade spørgsmålet ligge. Det bør dog anføres, at "udfylderne" af Q-pladserne selv kan bestå af kortere eller længere P-kæder. I nogle tilfælde kan det første led (ofte status 6.) da være styret:

hun havde fået alle pengene af ham

Udskiftes her "få" med "overlade" skal "af" udskiftes med "til":

hun havde overladt alle pengene til ham

Sådanne styrede adverbialkæder kan også stå i /q/ i det finitte verbs skema:

hun havde/af ham/fået alle pengene

3. Grammatisk subjekt og grammatisk objekt

§23 Herefter kan to centrale begreber defineres:

Grammatisk subjekt

a) Placeringsmulighed: N-pladsen i finit skema,

¹⁾ E. D. G. § 69 a).

- b) Kasusmulighed: Nominativ,
- c) Betegnelse: N.

Grammatisk objekt

- a) Placeringsmulighed: A-pladsen i et P-skema,
- b) Kasusmulighed: Akkusativ,
- c) Betegnelse: A.

Endvidere vil betegnelsen G blive brugt om possessive pronominer og ord i genitiv.

ad a) Som bekendt kan N og A også stå i /F/; men den for disse led karakteristiske plads er henholdsvis /N/ og /A/ (jf. dog § 21), og et grammatisk subjekt eller objekt vil altid ved en simpel omflytning i den givne sætning kunne rykke til /N/ og /A/.

ad b) Som regel er der sammenfald mellem nominativ og akkusativ, men i så fald er det ofte muligt at konstatere et leds kasus ved at udskifte N eller A i den pågældende sætning med et pronomener, der adskiller de to kasus; vi kan altså sige, at nominativ og akkusativ er de to leds karakteristiske kasus.

§24 Hvis et P-led tager grammatisk objekt (styrer akkusativ), tildeles dette samme nummer som det styrende P-led; altså, det grammatiske objekt for P^1 betegnes A^1 , det grammatiske objekt for P^2 betegnes A^2 , det grammatiske objekt for P^n betegnes A^n , og alment, det grammatiske objekt for P' betegnes A' . Tager et P^n to grammatiske objekter koopererende, betegnes det første A_1^n og det andet A_2^n (jf. § 14 b)).

§25 Udfra den opstillede kædeteori skulle der principielt ikke være noget i vejen for, at andre grupper af P-led end verber og præpositioner skulle kunne tage A (evt. under særlige kombinatoriske betingelser). Dette viser sig da også at være tilfældet:

P' A'
det anstrenger ham at skulle arbejde så meget

P' A'
det forbydes hende at gå ud om aftenen

P' P" A"
 det har anstrengt ham en del at måtte blive efter
 fyraften så tit

P' P" A"
 det blev forbudt firmaet at sælge den vare på det
 danske marked

I ingen af disse eksempler er der tvivl om, hvilket P-led i kæden
 A er grammatisk objekt for. Imidlertid viser det sig, at ved P"
 som "passivt" infinit kan A" være foranstillet det styrende P-led:

P' A" P"
 det blev firmaet forbudt at reklamere på den måde

P' A" A"
 det var blevet ham nægtet at træffe afgørelsen
 på egen hånd

Det synes naturligt at analysere de følgende konstruktioner analogt
 med de foregående; her er det blot adjektiv eller præs. partc. i par-
 ticipiel funktion, der som P" tager foranstillet grammatisk objekt
 (styrer akkusativ):

P' A" P"
 det var ham ret anstrengende altid at skulle høre
 på deres sludder

P' A" P"
 det var hende noget så irriterende ikke at måtte
 gøre, hvad hun ville

P' A" P"
 det havde været N. N. umuligt at forstå, hvad de
 sagde

P' A" P"
 det ville da være os kært at se hende igen

P' A" P"
 det gjorde ham godt at komme ind i varmen

P' A" P"
 det faldt hende let at være glad

Også motoriske adverbier kan under bestemte betingelser tage gram-
 matisk objekt:

P' A" P"
 det faldt dem slet ikke ind at tage hatten af

I alle disse tilfælde kan A" kun være foranstillet det styrende P-led, mens det ved de "passive" både kunne være foranstillet og efterstillet.

- §26 Tidligere defineredes P-led som størrelser, der kunne styre en eller flere status. Det viser sig, at også visse substantiver kan styre en eller flere status:

jeg vil gerne have lov lige at gøre(2) opmærksom på, at...
 han forstod kunsten at håndtere(2) værktøj
 N.N. kom for skade at udnævne(2) den forkerte
 det lettede forståelsen af(6) indholdet
 han havde ret til(6) resten af kagen
forsøget på(6) at snyde lykkedes ikke
alligevel gjorde de springet ud(7) i det uvisse
 han undersøgte så forholdene inde(8) i landet

- §27 Substantiver, der står som N eller A, kan altså også fungere som P-led og føre en kæde videre. Dette medfører, at man kan placere sådanne statusstyrende substantiver både i /N/ eller /A/ og i /P/ afhængigt af, hvilken analyse, man under de givne omstændigheder er interesseret i; placeres et sådant substantiv i /N/ eller /A/, skal også den dertil hørende kæde stå i /N/ eller /A/, mens hvis det placeres i /P/, så tildeles P-leddene i den efterfølgende kæde hver et skema:

F P¹ N q P² P³ P⁴ A⁴
 så/var/han/alligevel/sprunget/ud/i/det uvisse

F P¹ N q (A¹)P² P³ P⁴ A⁴
 så/gjorde/han/alligevel/springet/ud/i/det uvisse

F P¹ N P² P³ P⁴ A⁴
 derfor/havde/han/trængt/til/at få/lidt frisk luft

F P¹ N (A¹)P² P³ P⁴ A⁴
 derfor/havde/han/trang/til/at få/lidt frisk luft¹⁾

Dele af en sådan kæde, der er indledt med et (A)P-led, kan som andre P-kæde-dele flyttes op i /F/:

frisk luft/havde han derfor ikke trang til at få
 at få frisk luft/havde han derfor ikke trang til

¹⁾ jf. Diderichsen: Sætningsbygningen i Skaanske Lov, p. 89.

§28 En del af de substantiver, der kan styre en status, kan også ligesom de egentlige P-led tage foranstillet grammatisk objekt (styre akkusativ):

P' A" (A')P"
 det var N.N. en anstrengelse at skulle arbejde så meget

P' A" (A')P"
 det havde været os en umulighed at forstå, hvad han sagde

P' A" (A')P"
 det ville have været mig en virkelig fornøjelse at tæve ham, hvis jeg havde kunnet

Er P' en præposition, skal A" ikke blot stå foran (A')P", men også foran P': ¹⁾

A" P' (A')P"
 det havde altid været ham til gavn at kunne matematik

§29 Ethvert substantiv kan tage foranstillet G(styre genitiv eller possessiv); i så fald nummereres G med et nummer højere end det, det styrende substantiv har i sin funktion som A-led, og med samme nummer som det har i sin funktion som P-led:

N P¹ P² G³ (A²)P³
 han har slået min datter

§30 Vi kan altså opstille følgende grove model af P-kæders struktur:

	A ¹	A ²	A ³	A ⁴	A ⁵		A ⁿ
	+	+	+	+	+		+
N +	P ¹	+ P ²	+ P ³	+ P ⁴	+ P ⁵	+ ...	+ P ⁿ + ...
	+	+	+	+	+		+
	q/Q	q/Q	q/Q	q/Q	q/Q		q/Q

Det enkelte P-led har maksimalt to placeringsmuligheder: /F/ og /P/ umiddelbart efter det styrende P-led; placeringsmuligheden efter det styrende P-led kan kaldes det styrende P-leds karakteristiske plads (jf. § 27).

¹⁾ jf. *ibid.*, p. 110.

Til samtlige P-led kan der tænkes tilknyttet A-led og Q-led; hvorvidt sådanne størrelser er tilknyttet, afhænger af P-leddets form, identitet og placering i kæden. Såvel N/A-led som Q-led kan så selv bestå af P-kæder og eventuelt analyseres som sådanne:

$$P^n + \underline{A}^n = P^{n+1} + P^{n+2} + P^{n+3} + \dots$$

$$P^n + \underline{Q} = P^{n+1} + P^{n+2} + P^{n+3} + \dots$$

4. Logisk subjekt og logisk objekt

- § 31 Når et verbum er af en sådan beskaffenhed, at det kan styre akkusativ, er dette forhold uafhængigt af verbets form (idet der foreløbig ses bort fra "passiv"):

	P^n	A^n
	(han) maler	dem
	(han) malede	dem
	(han har) malet	dem
	(han ville) male	dem
	(han plejede) at male	dem

Det er med andre ord verbets tema, der konstituerer dets mulighed ("evne") for at forbindes med A.

- § 32 Drejer det sig derimod om det grammatiske subjekt, N, er forholdet et andet, idet man her må regne med, at det er finit form, der styrer nominativ (tager N):

N	P^1 (finit)
han	rejser
han	rejste
han	er(rejst)
han	ville(været rejst)
han	havde(villet være rejst)

Med andre ord, det er verbets finitte form, der konstituerer dets mulighed ("evne") for at forbindes med N.

For et transitivt finit verbum gælder der altså to rektionsformler:

- 1) $\underline{P(\text{finit})} + N$, 2) $\underline{P^n} + \underline{A^n}$, idet det i verbet er to forskellige elementer ("finithed" og "transitivitet"), der konstituerer dets "evne"

til at styre henholdsvis nominativ og akkusativ. Mens muligheden for at tage A karakteriserer visse grupper af verber i forhold til andre, så karakteriserer muligheden for at tage N finit form over for status, idet ethvert P(finit) kan styre nominativ.

§33 Det vil i sammenhæng med disse regler for rektionen af N og A være hensigtsmæssigt at betragte nogle andre lovmæssigheder i forholdet mellem verbum og henholdsvis subjekt og objekt.

En del verber er tematisk af en sådan beskaffenhed, at deres subjekt og objekt skal stemmes overens (kongruere) med hensyn til person og tal:

N	P ¹	A ¹	
jeg	skynder	mig	* jeg skynder dig/sig/os
du	skynder	dig	* du skynder mig/sig/os
han	} skynder	sig	etc.
hun			
den			
det			
vi	skynder	os	
I	skynder	jer	
de	skynder	sig	

Andre verber er tematisk af en sådan beskaffenhed, at deres subjekt og en af dem styret status 5. skal stemme overens (kongruere) med hensyn til køn og tal:

N	P ¹	P ²	
bilen	er	grøn	*bilen er grønt/grønne
huset	er	grønt	*huset er grøn/grønne
de	er	grønne	*de er grøn/grønt

§34 Vi så før (§ 31), at et verbums mulighed for at styre nominativ afhæng af, om verbet stod i finit eller infinit form, således at kun et verbum i finit form kunne forbindes med N. Det viser sig imidlertid, at de i § 33 anførte formelle afhængighedsforhold mellem N og et af verbet Pⁿ styret Aⁿ(refl.) eller Pⁿ⁺¹(5) bevares, selvom n > 1 og Pⁿ altså antager infinit form:

N P¹ P² A²
 jeg har skyndt mig
 du har skyndt dig
 han har skyndt sig
 etc.

N P¹ P² P³ P⁴ P⁵ A⁵
 jeg var ked af at skulle skynde mig
 du var ked af at skulle skynde dig
 han var ked af at skulle skynde sig
 etc.

N P¹ P² P³ P⁴ P⁵
 bilen blev ved med at være grøn
 huset blev ved med at være grønt
 de blev ved med at være grønne

- §35 Indgår det infinitte verbum, Pⁿ (n > 1), i en kæde, hvori et (tidligere) P^{n-a} (a < n) styrer akkusativ (A^{n-a}), kan tilsvarende formelle afhængighedsforhold mellem A^{n-a} og et af Pⁿ styret Aⁿ (refl.) eller Pⁿ⁺¹ (5) påvises:

N P¹ A¹ P² P³ A³
 N. N. fik mig til at skynde mig
 N. N. fig dig til at skynde dig
 N. N. fik ham til at skynde sig
 etc.

N P¹ A¹ P² P³ P⁴ P⁵ P⁶
 N. N. lod bilen blive ved med at være grøn
 N. N. lod huset blive ved med at være grønt
 N. N. lod dem blive ved med at være grønne

- §36 Nogle verber er tematisk af en sådan beskaffenhed, at deres objekt og en af dem styret status 5., der koopererer med akkusativ, skal stemme overens med hensyn til køn og tal:

N P¹ A¹ P²
 han maler bilen grøn
 han maler huset grønt
 han maler dem grønne

Dette forhold er - ligesom et verbums mulighed for overhovedet at styre akkusativ - uafhængigt af, om verbet står i finit eller infinit form:

N	P ¹	P ²	P ³	A ³	P ⁴
han	skulle	til	at	male	bilen grøn
han	skulle	til	at	male	huset grønt
han	skulle	til	at	male	dem grønne

§37 Anskuer vi "passiv vendingen" i lyset af ovennævnte forhold, viser det sig, at et Pⁿ (n ≥ 1) i passiv form mister muligheden for at styre akkusativ (tage A):

N	P ¹	A ¹
han	maler	huset
huset	males	(-)

N	P ¹	P ²	P ³	A ³
han	skulle	til	at	male huset
huset	skulle	til	at	males (-)

I så fald er det subjektet og en af Pⁿ styret status 5. der skal stemme overens med hensyn til køn og tal:

N	P ¹	A ¹	P ²
bilen	males	(-)	grøn
huset	males	(-)	grønt
de	males	(-)	grønne

N	P ¹	P ²	P ³	A ³	P ⁴
bilen	skal	til	at	males	(-) grøn
huset	skal	til	at	males	(-) grønt
de	skal	til	at	males	(-) grønne

§38 Er Pⁿ et transitivt verbum (n > 1), og styres dets status 3. af en række bestemte verber - heriblandt "blive" -, mister Pⁿ ligeledes muligheden for at styre akkusativ, og det er i så fald ligeledes subjektet og en af Pⁿ styret status 5. (Pⁿ⁺¹), der skal stemme overens med hensyn til køn og tal:

N	P ¹	P ²	P ³	A ³	P ⁴
bilen	er	blevet	malet	(-)	grøn
huset	er	blevet	malet	(-)	grønt
de	er	blevet	malet	(-)	grønne

§39 Når et transitivt verbum, Pⁿ (n > 1), som enten har passiv form, eller hvis status 3. er styret af en række verber - heriblandt "blive" -, indgår i en kæde, hvori et P^{n-a} (a < n) styrer akkusativ (A^{n-a}), kan et tilsvarende formelt afhængighedsforhold mellem A^{n-a} og en af Pⁿ styret status 5. (Pⁿ⁺¹):

N	P ¹	P ²	A ²	P ³	P ⁴	P ⁵	P ⁶	A ⁶	P ⁷	
hun	fik	da	gjort	drengen	glad	for	at	skulle	vaskes (-)	ren
hun	fik	da	gjort	barnet	glad	for	at	skulle	vaskes (-)	rent
hun	fik	da	gjort	dem	glade	for	at	skulle	vaskes (-)	rene

hver dag
hver dag
hver dag

N	P ¹	P ²	A ²	P ³	P ⁴	A ⁴	P ⁵
N.N.	har	set	bilen	blive	malet (-)	grøn	
N.N.	har	set	huset	blive	malet (-)	grønt	
N.N.	har	set	dem	blive	malet (-)	grønne	

§40 Det er ikke blot i forbindelse med N- og A-led at sådanne afhængighedsforhold kan påvises, men også i forbindelse med G-led:

N	P ¹	P ²	G ³	(A ²)P ³	P ⁴	P ⁵	A ⁵	
N.N.	troede	på	min	vilje	til	at	komme	mig
N.N.	troede	på	din	vilje	til	at	komme	dig
N.N.	troede	på	hans	vilje	til	at	komme	sig

etc.

N	P ¹	G ²	(A ¹)P ²	P ³	P ⁴	P ⁵	A ⁵	P ⁶
vi	kendte	din	afsky	for	at	blive	vasket (-)	ren
vi	kendte	dets	afsky	for	at	blive	vasket (-)	rent
vi	kendte	deres	afsky	for	at	blive	vasket (-)	rene

§41 Herefter er det muligt at sammenfatte alle disse karakteristiske og velkendte lovmæssigheder i følgende definitioner af begreberne "logisk subjekt" og "logisk objekt":

Når et verbum, Pⁿ, enten styrer status 5. (Pⁿ⁺¹) eller tager reflektivt objekt (Aⁿ), og retter Pⁿ⁺¹ sig i genus og numerus og Aⁿ sig i person og numerus efter et N, A eller G, så siges dette N, A eller G at være logisk subjekt for Pⁿ og betegnes Sⁿ. Hvis et verbum, Pⁿ, hverken styrer status 5. eller tager reflektivt objekt, så er Sⁿ det led (N, A eller G), som et Pⁿ⁺¹(5) eller et Aⁿ(refl.) ville have rettet sig efter i henholdsvis genus og numerus og person og numerus, hvis Pⁿ havde styret en af disse størrelser.

Tilsvarende kan begrebet "logisk objekt" defineres:

Når et verbum, Pⁿ, der i aktiv finit form kan styre akkusativ (Aⁿ) og status 5. (Pⁿ⁺¹) koopererende, styrer status 5. (Pⁿ⁺¹), og retter

P^{n+1} sig i genus og numerus efter et N, A eller G, så siges dette N, A eller G at være logisk objekt for P^n og betegnes O^n . Hvis et verbum, P^n , der i aktiv finit form kan styre akkusativ(A^n), ikke styrer status 5. (P^{n+1}), så er O^n det led (N, A eller G), som et P^{n+1} ville have rettet sig efter i genus og numerus, hvis P^n havde styret en sådan størrelse.

§42 Anden del af hver af de to definitioner angiver en prøve, hvorefter det er muligt at verificere en intuitiv identifikation af et verbums logiske subjekt eller objekt, når der i den givne tekst ikke forekommer kongruensforhold af den type, som er anført i første del af de to definitioner (jf. § 44ff).

§43 Også andre afhængighedsforhold kan anvendes til identifikation af S^n og O^n for et verbum P^n ; man kan f. eks. ofte påvise, at der findes en afhængighed mellem et verbums tema og henholdsvis subjektets og objektets tema; f. eks. kræver: bevirke/planlægge/arrangere/foranstalte/ som P^n , at O^n er ord af typen: træthed/sygdom/mord/fremstød/møde/ulykke/ d. v. s. substantiver af "nexuel beskaffenhed", nexualer¹⁾, og udelukker ord af typen: mand/æble/luft/stol/hest/bog/vand/ d. v. s. substantiver der ikke er af nexuel beskaffenhed, innexualer. Modsat kræver f. eks.: spise/hente/betjene/sende/ som P^n , at O^n er et innexual, og udelukker, at det er et nexual. Følgende verber som P^n kræver at S^n er et nexual: ske/indtræffe/hænde/, mens f. eks.: rejse/græde/leve/ kræver at S^n er et innexual. Verberne: sne/tordne/hagle/lyne/ kræver som P^n , at S^n er "det".

5. Orientering og koefficient

§44 Herefter kan en række konkret eksempler analyseres og nogle almindelige regler formuleres:

a) $\begin{matrix} N & P^1 \\ \underline{\text{du}} & \text{lever/kommer} & \underline{\text{dig}} \end{matrix}$

¹⁾ jf. Bech: Bidrag til nexuslæren, p. 39.

Ifl. def. er $N=S^1$. For et aktivt P^1 gælder det, at det grammatiske subjekt, N, er det samme som dets logiske subjekt.

N P^1 A^1
b) han renser tøjet/gør tøjet rent

Ifl. def. er $A^1=O^1$. For et aktivt transitivt P^1 gælder det, at det grammatiske objekt, A^1 , er det samme som dets logiske objekt.

N P^1
c) tøjet renses/gøres (-) rent

Ifl. def. er $N=O^1$. For et passivt finit P^1 gælder det, at det grammatiske subjekt, N, er det samme som dets logiske objekt.

§45 Herefter kan vi betragte forholdene omkring to verber, P' og P'' , der er forbundet ved statusreaktion:

	N	P'	P''
d)	<u>de</u>	foretrækker	at gå/at være <u>tavse</u>
	<u>du</u>	skal	leve/komme <u>dig</u>
	<u>han</u>	havde	leet/været <u>glad</u>
	<u>han</u>	var	kørt/kommet <u>sig</u>
	<u>vi</u>	kom	løbende/*ulykkerne kom løbende

Ifl. a) er $N=S'$ og ifl. def. er $N=S''$; deraf følger i alle fem tilfælde, at $S'=S''$. I så fald siges P'' at have orienteringen $S'=S''$ og omvendt P' at have koefficienten $S':S''$.

P' styrer i de fire følgende eksempler A' og P'' (hhv. status 1., 2., og 4.) koopererende:

	N	P'	A'	P''
e)	jeg	hørte	<u>ham</u>	råbe/skabe <u>sig</u>
	vi	forbød	<u>dig</u>	at løbe/at skynde <u>dig</u>
	I	skyndte	<u>jer</u>	at gå/at blive <u>færdige</u>
	han	havde	<u>dem</u>	boende/*ulykkerne boende

Ifl. def. er $A'=S''$, og da $A'=O'$ ifl. b), gælder det endvidere, at $O'=S''$. Begge formler betegner for så vidt P' 's orientering, men den første gælder kun, hvis P' er aktivt, mens $O'=S''$ også gælder, selvom P' har passiv form og alene styrer P'' :

	N	P'	P''
f)	<u>han</u>	hørtes	råbe/skabe <u>sig</u>
	<u>du</u>	forbydes	at løbe/at skynde <u>dig</u>

Da $N=O'$ ifl. c), og $N=S''$ ifl. def., har P'' altså orienteringen $O'=S''$. $A'=S''$ og $O'=S''$ kan sættes på den fælles formel: $A'/O'=S''$; den tilsvarende koefficient for P' bliver $A'/O':S''$, hvor også kun den sidste del har gyldighed, hvis P' har passiv form.

	N	P'	P''	
g)	<u>tøjet</u>	skulle	renses/gøres (-)	<u>rent</u>
	<u>bilen</u>	blev	renset/gjort (-)	<u>ren</u>

I disse to eksempler, hvor P' styrer P'' (hhv. status 1. og 3.), har P'' orient. $S'=O''$ og P' koeffc. $S':O''$, idet $N=S'$ ifl. a), og $N=O''$ ifl. def.

	N	P'	A'	P''	
h)	han	ønskede	<u>dem</u>	likvideret/gjort (-)	<u>tavse</u>

P' styrer her A' og $P''(3)$ koopererende; da $A'=O'$ ifl. b), og $A'=O''$ ifl. def., har P'' orient. $A'/O'=O''$ og P' koeffc. $A'/O':O''$. Hvis P' har passiv form og alene styrer $P''(3)$, har kun sidste del af formlen gyldighed (jf. e) og f)):

	N	P'	P''	
i)	<u>de</u>	ønskes	likvideret/gjort (-)	<u>tavse</u>

Ifl. c) er $N=O'$, og da $N=O''$ ifl. def., har P'' orient. $O'=O''$ og P' koeffc. $O':O''$.

§46 Herefter kan begrebet "passiv orientering" defineres: Et P^n ($n \geq 1$) siges at være passivt orienteret, hvis det gælder, at $O^n=N$ eller $O^n=A^{n-a}$ ($n > a \geq 1$).

P' i f) og h) og P'' i g), h) og i) er alle passivt orienteret. Et verbum er enten passivt orienteret i kraft af passiv form (som P' i f) og i) og P'' i det første eks. i g)) eller i kraft af det styrende verbums tema (som P'' i h) og i det andet eks. i g)).

§47 Det ser ud til, at et verbums koeffc. afhænger af en række faktorer; blandt de vigtigste er 1) dets eget tema, 2) hvilken status af det følgende verbum det styrer, 3) om denne status koopererer med en kasus, 4) om det styrede verbum har passiv form eller ikke.

§48 Fordelen ved disse orienterings- og koefficientformler er, at man på grundlag af dem og status-kasusreaktionen kan give en udtømmende karakteristisk af såvel de logisk-semantiske som de formelle relationer mellem to på hinanden følgende verber, uanset hvor i en kæde de forekommer; derved får man mulighed for at "regne" sig igennem lange kæder af verber forbundet ved statusreaktion, blot man én gang for alle kender den koefficient for de enkelte verber, der svarer til den givne rektionssituation:

j) $N \quad P^1 \quad P^2 \quad P^3 \quad P^4 \quad P^5$
de skal have foretrukket at være neutrale

Ifl. def. skal udregningen give resultatet $\underline{N=S^4}$.

$\underline{N}=S^1$ ifl. a)

$S^1=S^2$ da P^1 har koeffc. $S':S''$ ifl. d)

$S^2=S^3$ da P^2 har koeffc. $S':S''$ ifl. d)

$S^3=\underline{S^4}$ da P^3 har koeffc. $S':S''$ ifl. d)

At udregningen stemmer, kan tages som et yderligere bevis på, at formlerne er rigtige udfra de givne definitioner. Yderligere et eksempel på sådanne udregninger kan gives:

k) $N \quad P^1 \quad P^2 \quad P^3 \quad P^4$
tøjet sås blive gjort (-) rent

Ifl. def. skal udregningen give resultatet $\underline{N=O^3}$.

$\underline{N}=O^1$ ifl. c)

$O^1=S^2$ da P^1 har koeffc. $O':S''$ ifl. f)

$S^2=\underline{O^3}$ da P^2 har koeffc. $S':O''$ ifl. g)

§49 Hidtil har vi kun beskæftiget os med orienteringsforholdene for to verber forbundet ved statusreaktion. Det er imidlertid også muligt at operere med orienterings- og koefficientbegrebet, selvom to verber ikke umiddelbart er forbundet, blot de er i samme kæde:

$N \quad P^n \quad P^{n+1} \quad P^{n+2} \quad P^{n+3} \quad P^{n+4}$
 l) han er glad for at blive rask

Da $N=S^n$ ifl. a), og $N=S^{n+3}$ ifl. def., har P^{n+3} orienteringen $\underline{S^n=S^{n+3}}$ og P^n koefficienten $\underline{S^n:S^{n+3}}$.

I sådanne tilfælde afhænger orienterings- og koefficientformlerne ikke blot af de i § 47 anførte faktorer, men også af de mellemliggende P-leds temaer:

m) $\begin{matrix} N & P^n & A^n & P^{n+1} & P^{n+2} & P^{n+3} \\ \text{de} & \text{hjalp} & \text{ham} & \text{med} & \text{at} & \text{blive} & \text{færdig} & \text{til} & \text{tiden} \end{matrix}$
 P^{n+2} har orient. $\underline{A^n/O^n=S^{n+2}}$ og P^n koeffc. $\underline{A^n/O^n;S^{n+2}}$.

n) $\begin{matrix} N & P^n & A^n & P^{n+1} & P^{n+2} & P^{n+3} \\ \text{de} & \text{hjalp} & \text{ham} & \text{ved} & \text{at} & \text{blive} & \text{færdige} & \text{til} & \text{tiden} \end{matrix}$
 P^{n+2} har her orient. $\underline{S^n=S^{n+2}}$ og P^n koeffc. $\underline{S^n;S^{n+2}}$.

At de to verber, P^n og P^{n+2} , har forskellig koefficient og orientering i de to eksempler, er udelukkende bestemt af den tematiske forskel mellem "med" og "ved". Dette svarer til, at "ved"-kæden er en styret adverbialkæde (se § 22), hvad "med"-kæden ikke er:

de havde/ved selv at blive færdige til tiden/hjulpet
 ham med at blive færdig til tiden

§ 50 Ikke blot verber, men også f. eks. adjektiver kan have en koefficient:

o) $\begin{matrix} N & P^{n-1} & A^n & P^n & P^{n+1} & P^{n+2} \\ \text{det} & \text{er} & \text{mig} & \text{umuligt} & \text{at} & \text{blive} & \text{færdig} & \text{til} & \text{tiden} \end{matrix}$

I dette eksempel har P^{n+2} orienteringen $\underline{A^n=S^{n+1}}$ og adjektivet P^n altså koefficienten $\underline{A^n;S^{n+1}}$.

§ 51 Ligesom N- eller A-led i den "primære" kæde kan være logisk subjekt eller objekt for verber i en styret afverbialkæde (eks. n), således kan også A-led i en styret adverbialkæde være logisk subjekt eller objekt for verber i den "primære" kæde; et sådant A-led i en adverbialkæde betegnes på dette plan af analysen A^{verb} , hvis det er styret af et verbum; $A^{\text{præp}}$, hvis det er styret af en præp, etc.:

p) $\begin{matrix} P^{n-1} & P^n & A^{\text{til}} & P^{n+1} & A^{n+1} \\ \text{de} & \text{havde} & \text{henstillet/til} & \text{os/at} & \text{skynde} & \text{os} & \text{noget} & \text{mere} \end{matrix}$
 $\begin{matrix} N & P^{n-1} & P^n & A^{\text{for}} & P^{n+1} & A^{n+1} \\ \text{det} & \text{er} & \text{umuligt/for} & \text{dig/at} & \text{komme} & \text{dig} & \text{igen} \end{matrix}$

I første eksempel har P^{n+1} orienteringen $A^{\text{til}}=S^{n+1}$, og følgelig har præp. "til" styret af P^n koefficienten $A^{\text{til}}:S^{n+1}$; i andet eksempel har P^{n+1} orienteringen $A^{\text{for}}=S^{n+1}$, og "for" styret af P^n har altså koefficienten $A^{\text{for}}:S^{n+1}$. Da identiteten af præp. i begge tilfælde afhænger af P^n 's tema, kan man sige, at P^n har koefficienten $\text{til} + A^{\text{til}}=S^{n+1}$ i første eks. og $\text{for} + A^{\text{for}}=S^{n+1}$ i andet.

§52 G-led kan ligeledes være logisk subjekt eller objekt for verber, og substantiver kan altså også have en koefficient:

q) jeg kendte $N^{P^{n-1}}$ A^n $(A^{n-1})P^n$ P^{n+1} P^{n+2} P^{n+3}
 q) jeg kendte deres trang til at være trodsige

Verbet P^{n+2} har orienteringen $G^n=S^{n+2}$ og substantivet $(A^{n-1})P^n$ altså koefficienten $G^n:S^{n+2}$.

§53 Siden det er muligt at regne med, at ikke-verbale P-led har en koefficient, vil det være nærliggende at undersøge, om det ikke også skulle være muligt at regne med, at de kan have et "logisk subjekt" og dermed en orientering:

r) N P^1 P^2 P^3 P^4 A^4
 r) vi er glade for at skynde os

Ifl. def. er $N=S^4$. Antager vi, at P^1 , P^2 , P^3 og P^4 alle har koefficienten $S':S''$ under de givne rektionsforhold (jf. eks. j)), kan vi foretage en udregning, der, hvis antagelsen er rigtig, skal give resultatet: $N=S^4$:

$N=S^1$ ifl. a)
 $S^1=S^2$ ifl. antagelsen, at P^1 har koeffc. $S':S''$
 $S^2=S^3$ ifl. antagelsen, at P^2 har koeffc. $S':S''$
 $S^3=S^4$ ifl. antagelsen, at P^3 har koeffc. $S':S''$

Dette betyder, at det logiske subjekt for de to verber, P^1 og P^4 , også er logisk subjekt for adjektivet P^2 og præpositionen P^3 , og at P^2 og P^3 under de givne rektionsforhold begge har orienteringen $S'=S''$.

s) hun gav N P^1 A_1^1 $(A_2^1)P^2$ P^3 P^4 A^4
 s) hun gav mig atter lyst til at komme mig

ifl. def. er $\underline{A_1^1} = \underline{S^4}$. Antager vi, at P^1 har koefficienten $\underline{A_1^1} : \underline{S''}$ (jf. eks. e)), og at såvel $(A_2^1)P^2$ som P^3 har koefficienten $\underline{S' : S''}$ under de givne rektionsforhold, så skal udregningen give resultatet: $\underline{A_1^1} = \underline{S^4}$, hvis antagelserne er rigtige:

$$\begin{aligned} \underline{A_1^1} = \underline{S^2} & \text{ ifl. antagelsen, at } P^1 \text{ har koeffc. } A_1^1 : S'' \\ S^2 = S^3 & \text{ ifl. antagelsen, at } (A_2^1)P^2 \text{ har koeffc. } S' : S'' \\ S^3 = \underline{S^4} & \text{ ifl. antagelsen, at } P^3 \text{ har koeffc. } S' : S'' \end{aligned}$$

Dette betyder, at det logiske subjekt for verbet P^4 også er logisk subjekt for substantivet $(A_2^1)P^2$ og præpositionen P^3 , og at $(A_2^1)P^2$ og P^3 under de givne rektionsforhold hhv. har orient. $\underline{A_1^1} = \underline{S''}$ og $\underline{S' = S''}$.

§54 Efter at det nu er blevet konstateret, at det er muligt at operere med begrebet "logisk subjekt" også for ikke-verbale P-led, kan den i § 41 anførte definition udvides:

Når et ikke-supinisk P^n ($n \geq 2$) retter sig i genus og numerus efter et N, A eller G, så siges dette N, A eller G at være logisk subjekt for P^n og betegnes S^n . Er et ikke-supinisk P^n neutralt over for disse to kategorier, så er S^n det led (N, A eller G), som P^n havde rettet sig efter i genus og numerus, hvis det havde været åbent over for disse kategorier.

§55 Med sidste del af denne definition angives en prøve, hvorefter en intuitiv identifikation af et S^n kan verificeres:

t) $\begin{array}{l} N \quad P' \quad P'' \\ \text{du er} \quad \text{til} / \underline{\text{glad}} \\ \underline{\text{de}} \text{ blev} \quad \text{hjemme} / \underline{\text{glade}} \end{array}$

$\begin{array}{l} N \quad P' \quad A'' \quad P'' \\ \text{det faldt ham ind} / \underline{\text{svært}} \end{array}$

$\begin{array}{l} N \quad P'' \quad A'' \quad (A')P'' \\ \text{det er mig en} \quad \underline{\text{glæde}} / \underline{\text{glædeligt}} \end{array}$

Da $N = S^n$ ifl. def., og $N = S'$ ifl. a), så har P'' orienteringen $\underline{S' = S''}$ og P' koefficienten $\underline{S' : S''}$.

u) $\begin{array}{l} N \quad P' \quad A' \quad P'' \\ \text{de gjorde huset i} \quad \underline{\text{stand}} / \underline{\text{rent}} \\ \text{vi følte} \quad \underline{\text{os}} \quad \underline{\text{hjemme}} / \underline{\text{sikre}} \end{array}$

Da $A'=S''$ ifl. def. § 54, og $A'=O'$ ifl. def. § 41, så har P'' orienteringen $A'/O'=S''$ og P' koefficienten $A'/O':S''$ (jf. eks. e)).

- §56 Med hensyn til begrebet "logisk objekt" viser det sig, at den i § 41 anførte definition af O^n uden videre lader sig benytte, selvom P^n er en præposition:

	P'	A'	P''	
v)	med/uden	<u>munden</u>	<u>fuld</u>	af vand
	med/uden	<u>øret</u>	<u>fuldt</u>	af snavs
	med/uden	<u>øjnene</u>	<u>fulde</u>	af tårer

Da $A'=S''$ ifl. def. 54, og $A'=O'$ ifl. def. 41, så har P'' orienteringen $A'/O'=S''$ og P' altså koefficienten $A'/O':S''$ (jf. eks. e) og u)).

- §57 Også visse tematiske afhængighedsforhold kan anvendes til identifikation af S^n for ikke-supiniske P^n (jf. § 43):

	N	P'	P''	
w)	<u>huset</u>	er grønt	/* <u>vanskeligheden</u>	er grøn

	N	P'	$(A')P''$	
	<u>projektet</u>	medfører en	<u>risiko</u>	/* <u>postbudet</u> medfører en risiko

Da $N=S''$ per definition, og $N=S'$ ifl. a), så har såvel P'' som $(A')P''$ orienteringen $S'=S''$ og P' tilsvarende koefficienten $S':S''$.

	N	P'	A'	$(A_2)P''$	
x)	hun tillagde	<u>sig</u>	et nyt udseende	/* <u>sagen</u>	et nyt udseende

Da $A_1=S''$ per definition, og $A_1=O'$ ifl. b), så har $(A_2)P''$ orienteringen $A_1/O'=S''$ og P' tilsvarende koefficienten $A_1/O':S''$ (jf. eks. s)).

- §58 De enkelte grammatiske fænomener, som den her skitserede kæde-teori og det deraf afledede begrebsapparat er baseret på, kan i langt de fleste tilfælde findes beskrevet rundt omkring i den grammatiske litteratur.

Teorien er altså primært en omstrukturering og præcisering af en serie velkendte grammatiske relationer og begreber og må først og fremmest vurderes på, om man på grundlag af den kan nå frem til en mere konsekvent beskrivelse af det danske sprogs syntaks end den hidtidige. Selvom der står en del uafklarede problemer tilbage,

og jeg derfor ikke har kunnet overskue hvilke fordele og ulemper den vil have i en bredere sammenhæng, så har jeg dog fundet den overordentlig anvendelig som grundlag for den følgende analyse af "infinitiv og ledsætning som subjekt".

V. INFINITIV SOM SUBJEKT

1. Formål og hovedsynspunkter

- §59 Det kompleks af konstruktioner, der traditionelt betegnes "infinitiv som subjekt", lader sig umiddelbart dele i to principielt forskellige udgaver: én, hvor infinitiven står i /F/, og én, hvor infinitiven står forskellige steder i sætningen, men repræsenteres af en eller anden størrelse som N; denne sidste udgave kan så yderligere splattes op i undertyper på grundlag af en række formelle kriterier.
- §60 Formålet med den følgende analyse vil da være: 1) at påvise og beskrive, hvad der formelt karakteriserer de forskellige konstruktions typer i og for sig, og i denne forbindelse at opstille et konsekvent begrebsapparat, 2) at påvise og beskrive de ligheder og forskelle, der er mellem konstruktionstyperne indbyrdes, 3) at påvise og beskrive, hvorledes "infinitiv som subjekt"-konstruktionerne forholder sig til andre, som de både har træk fælles med og på visse punkter adskiller sig fra, og i denne forbindelse specielt at undersøge, hvorledes "infinitiv som subjekt" og begreberne "grammatisk subjekt" og "logisk subjekt" forholder sig til hinanden.
- §61 Det har vist sig, at der er to hovedsynspunkter, som "infinitiv som subjekt"-konstruktionerne kan analyseres ud fra: 1) modsætningen mellem implikativ og eksplikativ konstruktion, 2) infinitivens orientering og dermed de kontekster, hvori infinitiven indgår.

2. Modsætningen implikativ-eksplikativ

- §62 Såvel hos Paul Diderichsen som hos Gunnar Bech indtager begreberne "implikativ" og "eksplikativ" en central plads i karakteristikken af bestemte konstruktioner; men desværre benytter de dem ikke på samme måde, hvorfor jeg har fundet det nødvendigt at diskutere brugen af disse termini noget nærmere.

§63 P.D. benytter først og fremmest begreberne til at inddele bisætninger i to hovedgrupper: 1) "eksplikative Bisætninger", der "nærmere udfolder", hvad der ligger i et Begreb, som indgår i Oversætningen", 2) "implikative eller relative Bisætninger", som er karakteriseret ved, at "der er en Størrelse, som indgår (er impliceret) baade i Bisætningen og Oversætningen"¹⁾. Under de eksplikative bisætninger nævner P.D. bl. a. "frie eksplikative Sætninger", der karakteriseres på følgende måde: "Undertiden udfolder en eksplikativ Sætning sit Indhold uden at knytte det til noget enkelt Led i Oversætningen".²⁾ Om infinitiven anføres blot, at "Infinitiv med at har overalt "eksplikativ" Funktion, der ganske svarer til at-sætningernes".³⁾

Om denne anvendelse af begreberne kan bemærkes følgende: For det første synes det unødvendigt og overflødigt at anvende den dobbelte terminologi: implikativ-relativ, da de to udtryk åbenbart dækker over nøjagtig de samme grammatiske emner; for det andet forekommer det vanskeligt at forstå, hvad der egentlig menes med, at en størrelse "udfolder, hvad der ligger i et Begreb", hvis der ikke findes noget i oversætningen, som denne størrelse kan "udfolde"; for det tredje fremgår det ingen steder, hvilket begreb, der ligger i pronominerne "det"/"dette", og hvis indhold infinitiv med "at" eller "at"/"om"/"hv-"-sætninger skulle udfolde.

§64 Heroverfor står G. B.'s bestemmelse og anvendelse af begreberne: En konstruktion betegnes som implikativ, når der foreligger statusrektion fra én størrelse (verbum/substantiv/adjektiv/præposition) til et supinisk infinitiv; ved eksplikativ konstruktion foreligger der ikke statusrektion; derimod eksisterer der et semantisk identitetsforhold mellem et eksplikat og en eksplikant (=infinitiv), således at de to størrelser har det samme indhold; eksplikatet siges da at repræsentere eksplikanten og eksplikanten at eksplicere eksplikatet.⁴⁾ Endvidere anføres det senere om forholdet mellem implikative og ekspli-

1) se E. D. G. § 80.

2) se ibid. § 81, till. 1.

3) se ibid. § 26.

4) se Bech: Studien über das deutsche verbum infinitum, I. § 44.

kative konstruktioner, at hvis man fjerner ekspliket i en eksplikativ konstruktion, tilbagestår den tilsvarende implikative konstruktion. ¹⁾

I første bind af S.D.V.I. beskrives udelukkende implikative konstruktioner med statusreaktion fra verbum til supinisk infinit; i andet bind beskrives dels de eksplikative konstruktioner, dels implikative konstruktioner med statusreaktion fra præposition, adjektiv og substantiv til supinisk infinit og dels konstruktioner, hvori supinisk infinit står i "subjektivisk" eller "prædikativisk funktion", d. v. s. erstatter eller er substitut for et egentligt subjekt eller en egentlig prædikativ. Om disse sidste konstruktioner siges: "Der status von "V beruht weder auf rektion noch auf explikation. Der wichtigste typus ist der fall, wo "H in subj.-funktion steht". ²⁾ Senere hedder det om samme konstruktioner: "Ist das explikat ein pron. (es, das, dies) in nom. so entsteht durch dessen entfernung eine implikative konstruktion, in welcher "H subjektivische funktion hat". ³⁾

Det ser ud til, at der her er problemer i forbindelse med brugen af begrebet "implikativ", og såvidt jeg kan se, hænger dette sammen med, at definitionerne af de to begreber foregår på to forskellige planer: På et formelt plan defineres implikative konstruktioner positivt på grundlag af statusreaktionen, mens de eksplikative konstruktioner defineres negativt som ikke beroende på statusreaktion; på et semantisk plan defineres eksplikative konstruktioner positivt på grundlag af et intuitivt erkendeligt identitetsforhold mellem to størrelser, mens de implikative konstruktioner defineres som ikke beroende på et sådant identitetsforhold, idet der ikke er noget ekspliket til stede. De to planer er tilsyneladende ikke fuldstændig sammenfaldende, hvilket åbenbart medfører, at enkelte konstruktioner kun delvis dækkes af definitionerne (bemærkelsesværdigt nok er det den samme type konstruktioner, som P.D. har vanskeligheder med at indordne: "frie eksplikative").

1) se *ibid.*, II, § 255.

2) se *ibid.*, II, § 251.

3) se *ibid.*, II, § 320.

§65 Over for dette håber jeg i det følgende at kunne opstille et forslag til en analyse, hvori disse problemer er løst, og hvori terminologien er fuldstændig dækkende. Denne analyse adskiller sig fra G.B.'s ved, at såvel infinitiv(2) i eksplikativ konstruktion som infinitiv i "subjektivisk" eller "prædikativisk funktion" opfattes som styret på samme måde som P"(2) i følgende eks.:

han(N) lærte(P') at læse(P")

§66 Følgende to sætninger er indtil videre at betragte som definitioner på begreberne "eksplikativ" og "implikativ":

En konstruktion kaldes eksplikativ, når der foreligger et intuitivt erkendeligt identitetsforhold mellem et eksplikat, e (det/dette), og en eksplikant, E (status 2), således at e kan siges at repræsentere E, og E kan siges at eksplicere e.

En konstruktion kaldes implikativ, når et sådant forhold ikke kan erkendes.

§67 I første omgang vil jeg udelukkende beskæftige mig med "implikativ-eksplikativ"-modsatningen i relation til "infinitiv som subjekt"-konstruktioner, og først i anden omgang vil resultaterne af denne analyse så blive anvendt på "ledsætning som subjekt"-konstruktionerne. Årsagen hertil er den rent praktiske, at forholdene omkring ledsætningerne er noget mere komplicerede end omkring infinitiverne, således at en inddragelse i analysen af begge konstruktionstyper på én gang vil medføre, at den for de to typer fælles struktur vil fremtræde mere uklar, end den i virkeligheden er.

3. Implikativ konstruktion

§68 Indledningsvis anføres nogle eksempler på de konstruktioner der skal analyseres:

At gaa fire sammen i den knirkende Sne var godt. Ka 89/Men at affærdige ham, som Egebak gør det, . . . , forekommer mig for let. Pol 23-8-67:13,7/At følge ham (præsidenten) på disse raids, at opleve ham i det miljø er sikkert nødvendigt, hvis. . . Pol 9-10-66:12,2/At møde ham i forretningen var en sjælden oplevelse, . . . Næ 89/Altid at tænke på den anden, før man tænker på sig selv, er en hån og undervurdering af den, man er sammen

med. Træ 71/At få del i denne virkelighed blev for det lille intellektuelt og følelsesmæssigt stækkede menneske den højeste drøm, ... DD 44/At balancere hen til vores badekåber og sandaler over rullestenene var på en gang ganske umådeligt ubehageligt og en udsøgt nydelse. Næ 217/At øge spændingen gennem mystifikation eller omkastning af handlingsfaktorer ligger ham egentligt fjernt og hænger sammen med hans improvisatoriske forhold til kunsten. Pol 15-2-67:13,7/At fortælle med billeder, at lege med de genkendelige fænomener og bruge dem sådan, at de kaster nyt lys over livet og dets mangeartede hændelser, frister adskillige. Pol 15-3-67:18,3/... at formulere en annonce af den art, tar tid. Inf 24-6-67:11,6/At producere og distribuere ost eller parfume giver ingen særlig social prestige, ... Pol 26-1-67:18,1/At gøre Information til en morgenavis krævede et større blad. Inf 29-5-67:7,3/At betragte "uønsket" som en legal begrundelse for at fjerne liv kan bestemt ikke forsvares, ... Pol 23-2-67:17,1

§ 69 Den implikative konstruktion af "infinitiv som subjekt" er topologisk karakteristisk ved, at infinitiven(2) altid står og kun kan stå i /F/; en sådan infinitiv betegnes i det følgende P^f . Indleder infinitiven en kæde, d. v. s. styrer den en status eller en kasus, så er alle kædens led indeholdt i /F/.

§ 70 Sammenholder man P^f i disse konstruktioner med de tidligere i den-
ne opgave opstillede definitioner af henholdsvis grammatisk subjekt og logisk subjekt, kommer man til følgende resultat: 1) Det kan ikke påvises, at infinitiven står på den for det grammatiske subjekt karakteristiske plads /N/, idet den implikative konstruktion af "infinitiv som subjekt" aldrig forekommer i sætningstyper, hvor udfyldningen af /N/ er obligatorisk, d. v. s. i spørgende helsætninger uden hv-indleder, og i ledsætninger, 2) infinitiven udviser aldrig den for N karakteristiske kasus, 3) infinitiven kan ikke opfattes som logisk subjekt, idet den aldrig indgår i sådanne kongruensforhold, som definitionen af S^n er baseret på. Dette medfører, at infinitiven i den implikative konstruktion kun i fjernere forstand og i al vaghed kan betegnes "subjekt".

§ 71 Undersøger man implikative konstruktioner, hvor infinitiven traditionelt betegnes "objekt", kommer man til et ganske tilsvarende resultat: 1) At infinitiven aldrig kan påvises at stå på den for det grammatiske objekt karakteristiske plads, hvilket kan konstateres, hvis

den efter /A/ følgende P- eller Q-plads er udfyldt, idet infinitiven da enten kun kan stå i /F/ som P^f eller efter Q-leddet:

- a) ...men at fælde en blot nogenlunde velmotiveret dom over poesi på et fremmed sprog regner jeg (-) for en af de vanskeligste opgaver en anmelder kan komme ud for. Pol 26-3-68:8,5/jf. aligevel regner jeg afsigelse af en dom over poesi på et fremmed sprog for en af de vanskeligste opgaver en anmelder kan komme ud for
- b) ...at man ikke kan overlade (-) til den enkelte at tilpasse farten efter forholdene. Pol 30-12-66:11,1/jf. man kan ikke overlade farttilpasningen efter forholdene til den enkelte.

2) at infinitiven aldrig udviser den for A karakteristiske kasus, 3) at infinitiven ikke kan opfattes som logisk objekt, da den aldrig indgår i de for Oⁿ definatoriske kongruensforhold.

Jeg vil derfor i det følgende forsøge at gennemføre en analyse, der tager hensyn til disse kendsgerninger.

§72 Ser vi herefter på følgende eksempler:

- c) ...men pave Eugen(N) havde allerede tilladt(P') mig(A₁) brugen(A₂) af bærealter. FF 67
...og som et sindbillede ville han(N) overdrage(P') mig(A₁) sin datter(A₂)...FF 75
- d) ...at rådet(N) på et møde den 2. maj vedtog(P') en instruks(A'),...Inf 17-8-67:1,4
- e) ...og vi(N) tillader(P') os(A₁) at være (P'') så ubeskedne, at tro, at...Pol 30-5-67:18,6
Ved samme lejlighed overdrog(P') kongen(N) ham(A₁) at lede(P'') landsætningen af de skibskanoner, der...JM 189
- f) På et plenarmøde vedtog(P') rådet(N) at optage(P'') forhandlinger med organisationerne. Inf 17-8-67:8,2

så foreligger der ved P'="tillade", "overdrage" og ved P'="vedtage" alternation mellem status 2.(P'') og akkusativ (hhv. A₂ og A'), og der gælder derfor følgende rektionsformler: $P' + (A'_1 \vee (A'_2 // P''(2)))$, $P' + (A' // P''(2))$. I eks. e) har P'' orient. $A'_1/O'=S''$ og i eks. f) orient. $S'=S''$; de tilsvarende koef. for P' er hhv. $A'/O':S''$ og $S':S''$.

§73 "Passivvendes" P' i eks. c) og d), fås følgende:

- g) (derfor) var brugen(N) af bærealter allerede blevet tilladt(P') mig(A₁) (-) af pave Eugen
som et sindbillede blev hans datter(N) overdraget(P') mig (-)

h) på et møde den 2. maj vedtoges(P') en instruks(N) (-) af rådet
 I eks. g) gælder det, at $N=O'_2$ (P' er passivt orienteret, jf. § 46),
 og i eks. h), at $N=O'$. Med begrebet "logisk objekt", O', har vi
 netop angivet, hvad der i forholdet til P' er fælles for de af P'
 styrede A'_2/A' i eks. c) og d) på den ene side og det af P (finit)
 styrede N i eks. e) og f) på den anden.

§74 "Passivvendes" P' i eks. c) og d), fås følgende:

- i) at være(P^f) så ubeskedne blev (ikke) tilladt(P') os(A'₁) (-)
 at lede(P^f) landsætningen blev ved samme lejlighed over-
 draget(P') ham(A'₁) (-) af kongen
- j) at optage(P^f) forhandlinger med organisationerne blev på et
 plenarmøde vedtaget(P') (-) af rådet

Det viser sig nu, at det ikke i disse eksempler er muligt at påvise
 et tilsvarende afhængighedsforhold mellem P(finit) og P^f, som gjaldt
 mellem P(finit) og N (jf. § 32). Mens ethvert P(finit) kan styre no-
 minativ med den karakteristiske plads /N/ (jf. § 23 ad a)), så ser
 det ud til, at tilstedeværelsen af status 2. i /F/ intet har med
 P(finit) at gøre, men kun afhænger af, om der som sidste P-led i
 kæden findes et P', der tilhører den begrænsede klasse af verber,
 der kan styre (efterstillet) status 2. (P"). Udskiftes nemlig i eks.
 i) og j) "tilladt", "overdraget" og "vedtaget" med f.eks. "skåret",
 "sendt" og "fundet", kan der ikke mere stå status 2. i /F/:

- *at være så ubeskedne blev ikke skåret os
- *at lede landsætningen blev sendt ham
- *at optage forhandlinger blev fundet

§75 Selvom vi altså må regne med, at "transitivt" P', når det "passiv-
 vendes", mister muligheden for at styre akkusativ i /A/ eller /F/,
 mens P(finit) fortsat styrer nominativ i /N/ eller /F/, således at
 der for O' sker en overgang i de formelle rektionsforhold fra akku-
 sativ med den karakteristiske plads /A/ styret af P' - til nominativ
 med den karakteristiske plads /N/ styret af P(finit), så er en til-
 svarende analyse hverken nødvendig eller mulig i forbindelse med
 infinitivkonstruktionerne; ved "passivvendingen" af et P', der styrer
 status 2(P") i det umiddelbart efterfølgende /P/ eller i /F/, sker
 der ingen ændring af infinitivens status og ingen fornyelse - men

kun en begrænsning til /F/ - af dens placeringsmuligheder. Dette må betyde, at P' stadig styrer status 2. i /F/, selvom det "passivendes", mens det så er P(finit), der mister muligheden for at styre nominativ. En sådan analyse svarer da netop også til, at et leds placering i /F/ normalt ikke har nogen betydning for eller indflydelse på dets rektionsforhold, idet /F/ som anført i § 19 er knyttet til hele kæden og ikke kun til skema I.

- §76 Da P(finit) i eks. i) og j) ikke styrer status 2. i /F/, så kan der iflg. def. § 14 heller ikke siges at foreligge alternation mellem nominativ og status 2., således som der var mellem akkusativ og status 2. i § 72.; derimod kan man måske sige, at der foreligger en slags alternation mellem O' og status 2. i /F/, men begrebet "alternation" er da brugt i en noget anden betydning end den definerede (jf. "eksklusion" §97 ff).
- §77 Der foreligger endnu den mulighed, at det i det mindste er P(finit), der "styrer" infinitivens bundethed til /F/. Dette synes dog heller ikke at være tilfældet, idet status 2. i eks. a) også er bundet til /F/, selvom P(finit) i dette eksempel ikke har mistet muligheden for at styre nominativ, som i eks. i) og j).
- §78 Idet betegnelsen P" ellers kun har været benyttet til de P-led, hvis karakteristiske plads var umiddelbart efter det styrende P' 's plads, vil det være uhensigtsmæssigt også at anvende denne betegnelse til P-led, hvis karakteristiske plads er /F/. Da imidlertid det logiske subjekt for P^f i eks. i) er identisk med det log. subj. for P" i eks. e), nemlig A'/O', og det log. subj. for P^f i eks. j) er identisk med det log. subj. for P" i eks. f), så er det muligt ved hjælp af orienteringen at angive, hvad der er fælles for P^f og P" i de parallelle eksempler (jf. § 73):
- §79 At en infinitiv(2) er logisk Pⁿ⁺¹ for et givent Pⁿ, vil sige, at infinitiven har samme orientering, som et Pⁿ⁺¹(2) har, når Pⁿ styrer Pⁿ⁺¹; at et P-led er logisk Pⁿ⁺¹ betegnes i det følgende P⁽ⁿ⁺¹⁾.
I eks. i) og j) gældet det altså, at P^f=P("). Det log. subj. og det log. obj. for et P⁽ⁿ⁺¹⁾ betegnes nøjagtig som for et Pⁿ⁺¹, altså hhv.

S^{n+1} og O^{n+1} , d. v. s. at orient. for $P^f = P''$ i eks. i) er $A'_1/O' = S''$ og i eks. j) er $S' = S''$.

§ 80 I følgende eksempler styrer P' (=verbum/adjektiv/substantiv) status 2. (P''):

- k) Afhandlingen(N) har taget(P') mig(A'_1) en måned(A'_2) at skrive(P''). Dansk ordføjningslære 121
- l) Der findes virkelig litterater, landsmænd, der sætter Dorothys prosa over Williams poesi. Man er bange for, det(N) ville have forarget(P') hende(A') at høre(P''). DD 106
- m) ...et militært tomrum, som(N) er mægtigt indbydende(P') for fremmede magter($A^{Præp}$) at invadere(P'') og ordne(P'') og hjælpe(P''). Rend 50
- n) Det(N) var mig(A') en glæde(P') at høre(P''); Om den opersonlige konstruktionen 299

Her foreligger der ikke alternation mellem status 2. og akkusativ som i § 72. Orienteringen for P'' er i eks. k) $A'_1 = S''$, i eks. l) og n) $A' = S''$ og i eks. m) $A^{for} = S''$. Hvis P' i sådanne konstruktioner placeres i /F/, skal også $P''(2)$ stå i /F/ (jf. § 19):

- o) Tilbage(P') at omtale(P'') står så især muligheden(N) for at klare bolig-arbejdssted trafikstrømmene bedre... Pol 24-2-68:18, 4

Yderligere eksempler på denne konstruktionstype kan anføres:

Broen kostede i sin tid 10 millioner at bygge. Berl 12-7-67:2, 4/Det piner mig for dybt at se; Om den opersonlige konstruktionen 299/Du har i Aar ikke talt med noget Menne-ske. Det passer mig, det er mig behageligt at tænke paa. Skæ 197/Det kaldes livserfaring, og det siges at være værdifuldt for unge ører at lytte til. Rend 45/Boligerne bliver formet så de er teknisk bekvemme at udføre for maskiner og kraner. Pol 28-11-67:6, 5/Hun er god at danse med, ... Pa 113/Men livet er først værd at leve, når man har gjort noget forkert. Ef 117/Er deres beretning raa og uformidlet, tung at bære, umulig at give en mening? JM 317/De pågældende papirer var ikke til at finde i ministeriets regnskab, ... Pol 1. 6. 67:11, 1

Som det ses, er orienteringen for P'' ofte ubestemt (jf. § 138 og § 150). Det gælder for samtlige de her citerede eksempler, at P' styrer $P''(2)$ under den betingelse, at $S' = O''^{+a}$ ($a \geq 0$).

§81 Selvom P' i disse tilfælde er neutral over for modsætningen "aktiv"-
"passiv", så findes der alligevel en slags "passivvending":

- p) at skrive(P^f) afhandlingen har taget(P') mig(A₁) en måned(A₂) (-)
 q) at høre(P^f) det ville have forarget(P') hende(A') (-)
 r) at invadere(P^f) og ordne(P^f) og hjælpe(P^f) et militært tomrum
 er mægtig indbydende(P') for fremmede magter(A^{Præp}) (-)
 s) at høre(P^f) det var mig(A') en glæde(P') (-)

Det kan også her - som i eks. §74 - påvises, at eksistensen af
status 2. i /F/ udelukkende afhænger af P' 's tema:

- *at skrive afh. har bevilget mig en måned
- *at høre det ville have tævet hende
- *at invadere et milit. tomrum er mægtig grønt for fremmede
magter
- *at høre det var mig en fader

Dette betyder, at vi også i eks. p), q), r) og s) må regne med, at
det er P', der styrer status 2. i /F/.

§82 Da endvidere det log. subj. for P^f er det samme som for P" i de
tilsvarende eks. k), l), m) og n), så gælder det også i disse tilfæl-
de, at P^f=P("). Ved denne gruppe "neutrale" P' kan man måske sige
at der er en slags alternation mellem S' og status 2. i /F/ (jf.
"eksklusion" § 97).

§83 Fælles for samtlige de her beskrevne implikative konstruktioner er,
at det er muligt at identificere et P', for hvilket det gælder, at det
kan styre status 2. bl. a. under betingelsen status 2. =P^f. En sådan
analyse kan - efter alt at dømme - anvendes på samtlige de fundne
eksempler (jf. dog §127); den har dog først og fremmest betydning,
når også de eksplikative konstruktioner er analyseret, idet der så
er mulighed for at opstille orienteringsregler og -formler, der gæl-
der for de to udgaver under et.

4. Eksplikativ konstruktion

§84 Eksemplerne med eksplikativ konstruktion kan umiddelbart deles i to
hovedgrupper på grundlag af eksplikatets identitet: A. konstruktioner
med tryksvagt eksplikat, e="det", og B. konstruktioner med tryk-

stærkt eksplikat, \underline{e} ="det"/"dette"; da der til denne forskel i eksplikaternes accent svarer markante topologiske og rektionelle forskelle hos eksplikanterne, vil de to konstruktionstyper blive behandlet hver for sig. For at opnå en tilfredsstillende beskrivelse af konstruktioner, hvor e/\underline{e} =N, har jeg ment det nødvendigt også at inddrage konstruktioner, hvor e/\underline{e} =A, i analysen, idet holdbarheden af beskrivelsen af subjektskonstruktionerne står og falder med, om den også kan appliceres på objektkonstruktionerne.

A. Tryksvagt eksplikat

§85 Indledningsvis anføres nogle eksempler på den type konstruktioner, der skal analyseres:

...det er os kært at vide jer i sikkerhed for onde anslag og anstød. FF 61/Det gøres stadig nemmere at komme ud i naturen, ... Pol 14-3-67:17,2/Pludselig syntes han, at det var vidunderligt at stå sådan. Pa 28/...at det kan blive nær ved en social katastrofe for mange unge mennesker at få et barn... Pol 27-1-67:4,6/...at det var en Ulykke at møde ham og se paa ham, ... Skæ 104/Alligevel kunne det godt være forbundet med en vis fare at sætte sig der, ... JM 167/Det ærgrede Niels at se Pigerne se paa Hjalmar. Ka 90/Men om nogen tid lykkes det antagelig at virkeliggøre el-bilernes Ford-T, ... Pol 9-10-66:11,5/Nå, det kan vel ikke nytte at blive ved med at undskylde, ... Pa50/...og især i digtningen kan det ofte kræve den største agtpågivenhed at finde ud af, hvad vi skal interpolere; SL 113/Det vil nok tage nogle aftener at få sat skik på bogholderiet. Sky 125/Efter hvad Politiken erfarer, overvejes det desuden at rejse sigtelse mod udstillingens arrangør. Pol 30-12-66:2,3/Er det tilladt at korsfæste en romersk mand? FF 119/...og det blev befalet ham at drage mod Nord. Skæ 77

§86 Den eksplikative konstruktion af "infinitiv som subjekt", hvor e ="det" (trksv.), er i topologisk henseende karakteristisk ved, at infinitiven altid står og kun kan stå til sidst i sætningen. Inleder infinitiven en kæde, kan dele af den stå i /F/:

1) Dette var det os igår en glæde at kunne sige i S-toget til en bekendt... Pol 26-1-67:15,3

§87 Det er i forbindelse med analysen af disse konstruktioner hensigtsmæssigt at sammenligne med "der"-konstruktionerne. Det blev tidligere anført (§§ 37-38), at et transitivt verbum i passiv form eller under visse kombinatoriske betingelser (f.eks. styret af "blive")

mister muligheden for at styre akkusativ. Det viser sig imidlertid, at under den yderligere betingelse, at $N = \text{"der"}$ (trksv.), bevarer (evt. får påny) et sådant verbum alligevel muligheden for at styre akkusativ:

- 2) ... og ministeren(N) tilbød(P') os(A_1) lejemål(A_2) for flere år...
Inf 17-8-67:8,3
- 3) lejemålet(N) blev tilbudt(P') os (A_1) (-) for flere år
- 4) ... da der(N) kort tid efter tilbydes(P') ham(A_1) en ny mulighed (A_2) for en lidt for hurtig gevinst, ... JM 364

Fælles for eks. 2) og 4) er, at $O'_2 = A'_2$, mens det for eks. 3) gælder, at $O'_2 = N$; derimod adskiller eks. 4) sig fra eks. 2) og 3) ved, at N ingen logisk relation (S'/O') har til P' ("der" (trksv.) er formelt grammatisk subjekt).

§88 Delvis analogt hermed kan de eksplikative konstruktioner analyseres. Vi så før, at P' , der havde mulighed for at styre status 2. (P''), fik begrænset denne mulighed til kun at gælde status 2. i $/F/ (=P^f)$, hvis P' havde passiv form eller f. eks. var styret af "blive" (§ 73-74). Under den yderligere kombinatoriske betingelse, at $N = \text{"det"}$ (trksv.), bevarer P' muligheden for at styre en efterfølgende status 2. (P''):

- 5) FN's hovedkvarter(N) i New York har overdraget(P') det danske charterselskab Stirling Airways(A_1) at sørge(P'') for hjemtransporten... Pol 3-6-67:3,1
- 6) at sørge(P^f) for hjemtransporten blev overdraget(P') Stirling Airways(A_1) (-) af FN
- 7) ... og det(N) er blevet overdraget(P') Københavns Sporveje(A_1) at praktisere(P'') det nye arrangement. Pol 28-3-67:2,4

For konstruktionen i eks. 7) gælder det, at $N = e$, (d. v. s. N er eksplikant for P'') og at $P'' = E^N$ (d. v. s. P'' er eksplikant for N). Når en status 2. fungerer som eksplikant, siges den at have eksplikativ funktion; fungerer en status 2. ikke som eksplikant, siges den at have implikativ funktion. P'' i eks. 5) og P^f i eks. 6) har implikativ funktion. I alle tre eksempler har P' koefficienten $A'_1/O'_1 : S''$, idet såvel P'' i eks. 5) og 7) som $P^f = P''$ i eks. 6) har orienteringen $A'/O' = S''$ (jf. § 79).

Da $N=O'_2$ i eks. 7) og altså i modsætning til $N="der"$ i eks. 4) har en logisk relation til P' , så er betingelsen for at P' i dette tilfælde kan styre $P''(2)$, at $e"=O'_2$.

§89 I de tilfælde, hvor status 2. ikke koopererer med en akkusativ:

8) ...nu besluttedes(P') det(N) at sætte(P'') kursen mod Island.
JM 227

er den tilsvarende betingelse for, at P' kan styre $P''(2)$, at $e"=O'$.

§90 Det er imidlertid også muligt at anskue spørgsmålet, om der foreligger statusreaktion mellem P' og status 2. $=E^N$, ud fra en anden synsvinkel. Vi ser her på følgende eksempler, hvor $P'="overlade"$:

9) hun har overladt ansvaret til ham

10) ...at man ikke kan overlade til den enkelte at tilpasse farten efter forholdene. Pol 30-12-66:11, 1

De borgerlige partier...overlader til Det radikale Venstre at pege på en rationalisering, der virkelig batter: revy 18-11-66:4, 3

11) Man skal derfor ikke overlade det til arbejdsmarkedets parter at varetage sociale hensyn,... Pol 30-12-66:13, 7

...indtil han til sidst blev træt af dem og overlod det til én af vore livvagter at samle sedlerne sammen. Pol 23-3-67:11, 5

Sammenholdes eks. 9) og 10), så foreligger der i forhold til P' alternation mellem akkusativ(A'_2) og status 2. (P''). I eks. 11) forekommer der både en akkusativ, $A'_2=e$, styret af P' og en status 2. $=E'$ (d. v. s. der er eksplikant for A'); for akkusativens gælder det, at $A'_2=O'_2$ og for infinitiven status 2. gælder det, at den - uanset reaktionsforholdene - er logisk P'' for P' , idet dens logiske subjekt er identisk med det logiske subjekt for P'' i eks. 10), således at orienteringen for begge infinitiver er $A_{\text{til}}=S''$. Spørgsmålet er nu, om P' i eks. 11) kun styrer eksplikatets kasus, eller om det både styrer eksplikatets kasus og eksplikantens status. Antager vi det sidste, så foreligger der altså Kooperation mellem $A'_2=e$ og $P''=E'$. Antager vi derimod det første, at P' kun styrer $A'_2=e$, men ikke status 2. $=E'$, så er vi tilbage i G.B.'s problematiske analyse (jf. § 64): at infinitivens status ikke er styret, men "beror på eksplikation", hvilket ikke synes tilfredsstillende i sammenhæng med analysen § 88.

Holder vi os til den sidste antagelse, at P' styrer både akkusativen $=e$ og status 2. $=E'$, så gælder der altså to rektionsformler for P' : $P' + (A_2^1(=e)//P''(2))$ og $P' + (A_2^1(=e) \vee P''(2))$, svarende til, at alternationen mellem A_2^1 og $P''(2)$ skulle kunne ophæves og afløses af Kooperation, når der foreligger et identitetsforhold (en eksplikativrelation) mellem A_2^1 og $P''(2)$. I sådanne eksplikative konstruktioner, hvor e og E koopererer, kan eksplikatet altid fjernes (jf. eks. 10)) uden konsekvenser for infinitivens placeringsmulighed efter P' . Da $A_2^1=O_2^1$, så er betingelsen for, at P' i dette tilfælde kan styre $P''(2)$, at $e''=O_2^1$ (jf. § 88).

§91 "Passivvendes" P' i eks. 10), fås den til eks. i) og j) (§ 74) svarende implikative konstruktion, hvor P' styrer $P^f=P''$; "passivvendes" P' i eks. 11), fås den til eks. 7) svarende eksplikative konstruktion, hvor P' , der er passivt orienteret, idet $\underline{N}=e''=O_2^1$, styrer $P''(2)$.

§92 Vi så i eks. k), l), m) og n), at en gruppe ord som P' kunne styre status 2. (P'') i implikativ funktion under betingelsen $S'=O''^{+a}$ ($a \cong o$), og at der i disse tilfælde ikke forelå alternation mellem status 2. og en akkusativ. Det viser sig imidlertid, at denne gruppe også kan styre $P''(2)$ i eksplikativ funktion, således at $\underline{P''}=E^N$ og dermed $\underline{N}=e''$:

- 12) ...det(N) tog(P') mandskabet(A_1^1) over en time(A_2^1) at gøre(P'') en fuldrigget orlogsmand klar til vending, ...JM 164
- 13) Det(N) generer(P') mig(A') mere ikke at få(P'') mine penge. Sky 158
- 14) ...og selvom det(N) kan være fristende(P') for en propagandist($AP^{ræp}$) at forsøge(P'') sig i digterkunsten, ...SL 125
- 15) Dette var det(N) os(A') igår en glæde(P') at kunne(P'') sige til en bekendt... Pol 26-1-67:15,3

I disse tilfælde bevarer P' muligheden for at styre status 2. (P'') under den kombinatoriske betingelse, at $N="det"(trksv.)$, analogt med, at en gruppe verber som P' får mulighed for at styre akkusativ under den kombinatoriske betingelse, at $N="der"(trksv.)$:

- 16) Kodaafgiften(N) tilkommer(P') min kollega(A')
- 17) ...at der(N) må tilkomme(P') min kollega(A_1^1), ..., en Kodaafgift (A_2^1) for hans følsomme linier. Pol 30-5-67:22,2

- 18) at lukke(P^f) hendes øjne tilkom(P') mig(A')
 19) Det(N) tilkom(P') mig(A') som formynder at lukke(P'') hendes øjne, ... FF 40

Da $N=S'$ i eks. 12), 13), 14), 15) og 19) og altså i modsætning til $N="der"$ i eks. 17) har en logisk relation til P' , så er betingelsen for, at P' i disse tilfælde kan styre $P''(2)$, at $e"=S'$.

- § 93 I følgende eksempler styrer P' ligeledes $P''(2)$ i eksplikativ funktion, men disse konstruktioner adskiller sig fra eks. 12), 13), 14), 15) og 19) ved, at eksplikatet er grammatisk objekt:
 20) Hans ophold i København har gjort(P'^{-1}) det(A'^{-1}) muligt(P'') for de to brødre($AP^{ræP}$) at være(P'') sammen, ... JM 115
 21) ... og jeg anser(P'^{-2}) det(A'^{-2}) for(P'^{-1}) latterligt(P') at sætte (P'') fuld fart på, ... Ef 8

I disse tilfælde er formlerne for eksplikativrelationen $P''=E'^{-a}$ og dermed $A'^{-a}=e''(a=1)$. Da $A'^{-a}=S'$, så er betingelsen for, at P' kan styre $P''(2)$, også her, at $e"=S'$.

Eksemplerne her adskiller sig fra eks. 11) ved, at der ikke foreligger Kooperation mellem eksplikatet og eksplikanten, idet eksplikatets kasus og eksplikantens status er styret af to forskellige P-led (hhv. P'^{-a} og P'); i så fald kan eksplikatet ikke fjernes uden konsekvenser for infinitivens placeringsmuligheder (jf. § 71 eks. a)).

- § 94 Hvis et P'^{-a} af samme type som i eks. 20) og 21) er passivt orienteret (d. v. s. $O'^{-a}=N$), fås følgende:
 22) Det(N) gøres(P'^{-1}) (-) stadig nemmere(P') at komme(P'') ud og nyde naturen, ... Pol 14-3-67:17, 2
 23) ... siden det er blevet "perfectly fashionable" at gå klædt i mini-skirts, må det(N) vel ikke regnes(P'^{-2}) (-) for (P'^{-1}) uterligt(P') at berøre(P'') knæet. Pol 9-1-67:15, 2

Derved ændres imidlertid intet ved eksplikativrelationen eller betingelsen for, at P' kan styre $P''(2)$, da det - som i § 92 og § 93 - gælder, at $P''=E^N$, dermed $N=e''$, og da $N=S'$ også her, så er betingelsen altså, at $e"=S'$.

- § 95 Følgende skematiske oversigt angiver samtlige de relationer - grammatiske såvel som logiske - tryksvagt "det"= e kan indgå i:

	I.	II.	III.
$e'' =$	N	A_1^{-a}	A_1/A_2
A. S'	eks. 12)-15)	eks. 20)-21)	-
B. O_1/O_2	eks. 7) - 8)	?	eks. 11)

Konstruktion II. B. er ikke fundet, men er teoretisk mulig; følgende eksempel ville være af denne type:

24) han havde fået(P_1^{-1}) $\det(A_1^{-1})$ pålagt(P_1) at sørge(P'') for deres indkvartering

§96 Fælles for samtlige de her beskrevne eksplikative konstruktioner er, at det er muligt at identificere et P_1 , for hvilket det gælder, at det kan styre status 2. (P'') under forskellige betingelser; samlingen af disse P_1 deler sig i to hovedgrupper: én, hvis medlemmer kan styre $P''(2)$ bl. a. under den betingelse, at $e'' = S_1$, og én, hvis medlemmer kan styre $P''(2)$ bl. a. under den betingelse, at $e'' = O_1/O_2$.

§97 Hvorledes forholder de i §§ 68-83 og de i §§ 84-96 beskrevne konstruktioner sig til hinanden? Det viser sig, at der mellem de implikative konstruktioner og de eksplikative med tryksvagt eksplikat består en ganske speciel relation, der formelt er karakteristisk ved, at tryksvagt eksplikat som N eller A udelukker tilstedeværelsen i /F/ af en delkæde indledt med eksplikanten, og omvendt, at en delkæde i /F/ indledt med status 2. udelukker tilstedeværelsen af tryksvagt "det" som N eller A:

- 25) ... og/efter en del parlamentaren/lykkedes $\det(N)$ ham naturligvis at låne en cykel. Træ 125-26
- 26) /at låne (P_1^f) en cykel/lykkedes (-) ham naturligvis efter en del parlamentaren
- 27) Men/en dagsorden, der tilslutter sig udenrigsministerens erklæring/anså regeringen $\det(A)$ for betænkeligt at vedtage. Pol 6-4-68:17, 2
- 28) /at vedtage(P_1^f) en dagsorden, der tilslutter sig udenrigsministerens erklæring/anså regeringen (-) for betænkeligt
- 29) /Aldrig/forundes $\det(N)$ en prins og siden endnu mindre en kejser at vælge, ... FF 41

- 30) /at vælge(P^f)/forundes (-) aldrig en prins og siden endnu mindre en kejser
- 31) /man/skal derfor ikke overlade det(A) til arbejdsmarkedets parter at varetage sociale hensyn, ... Pol 30-12-66:13,7
- 32) /at varetage(P'') sociale hensyn/skal man derfor ikke overlade (-) til arbejdsmarkedets parter

Det bør i denne sammenhæng bemærkes, at tilstedeværelsen af delkæder, der er indledt med led, som er overordnede $P''=E$ (se § 19), eller som er underordnede $P''=E$ (se § 86 eks. 1) og ovenfor eks. 27)), ikke udelukker tryksvagt "det" som N eller A.

§ 98 Denne relation, der åbenbart er uafhængig af de forskellige mulige rektionsforhold og alene karakteriserer det indbyrdes forhold mellem de to konstruktionstyper, vil jeg benævne eksklusion.

Når en status 2. i /F/ ekskluderer N eller $A="det"$ (trksv.), så siges N eller A at være infinitivens potentielle eksplikat og betegnes (e). Hvis det for en infinitiv(2) gælder, at dens (e)=N eller A, så siges infinitiven at være potentielt eksplikant for N eller A og betegnes (E^N), hvis (e)=N, (E'^{-a}), hvis (e)= A'^{-a} , og (E'), hvis (e)=A'. Når (e)=N for en infinitiv(2) og dermed status 2. =(E^N), så siges infinitiven at have subjektivisk funktion, og når (e)= A'^{-a} eller A' og dermed status 2. =(E'^{-a}) eller (E'), så siges infinitiven at have objektivisk funktion.

Hvis status 2. =(E'), er det ikke altid sikkert, at der til den implikative konstruktion svarer en eksplikativ med tryksvagt eksplikat; i så fald kan der altid findes en tilsvarende med trykstærkt eksplikat (jf. § 108 og § 116).

§ 99 Det blev tidligere (§ 70-71) demonstreret, hvilke store vanskeligheder der er med at påvise en sammenhæng mellem de størrelser, der traditionelt betegnes "infinitiv som subjekt/objekt", og så de på formel basis definerede begreber N/A og S/O. Ved hjælp af begrebet "potentielt eksplikat" og de deraf afledede "subjektivisk/objektivisk funktion" er det imidlertid muligt på et nyt og entydigt grundlag at angive en sådan sammenhæng og, da man kan operere med (e) både som N/A og S/O, også at angive denne sammenhængs nærmere karakter.

Da (e) kan indsættes istedet for e" i den skematiske oversigt § 95, kan det lade sig gøre at dele samlingen af de P', der kan styre status 2. bundet til /F/ i to grupper: én, hvis medlemmer kan styre $P^f(2)$ under den betingelse, at $(e)=S'$, og én, hvis medlemmer kan styre $P^f(2)$ under den betingelse, at $(e)=O'/O'_2$. For den første gruppe gælder det, at uanset om $(e)=N$ eller $(e)=A'^{-a}$, så er status 2. bundet til /F/ (jf. eks. 26) og eks. 28)), mens det for den anden gælder, at status 2. kun er bundet til /F/, hvis $(e)=N$ (jf. eks. 30), men ikke, hvis $(e)=A'/A'_2$ (jf. eks. 32)).

§100 Eksklusionsrelationen kan anvendes til en prøve, hvorefter det er muligt at afgøre, om et tryksvagt "det" som N eller A fungerer som eksplikat for en infinitiv, (2) eller om det ikke gør det, og tilsvarende, om et P"(2) har eksplikativ funktion eller implikativ funktion; bevares nemlig tryksvagt "det" som N eller A, når P"(2) sættes op i /F/, fungerer "det" ikke som eksplikat, og P"(2) har implikativ funktion:

33) Dog er det(N) min tur til(P') at stille(P") en betingelse. FF 197

34) /at stille en betingelse/er det dog min tur til

35) ...at det(N) nu var forbi med(P') at slæbe(P") på de tunge cementsække... Ef 138

36) /at slæbe på de tunge cementsække/var det nu forbi med

Da der i disse tilfælde ikke foreligger eksklusion mellem "det" som N og P"(2), er N altså ikke eksplikat, og P"(2) har implikativ funktion.

§101 Dette betyder, at hvis eksplikatet er tryksvagt, så er det muligt at definere det eksplikativforhold, der oprindeligt kun var bestemt ad intuitiv-semantisk vej (se § 66), på formelt-grammatisk grundlag, svarende til, at det har været muligt at definere de oprindeligt kun semantisk bestemte størrelser "logisk subjekt/objekt" på formel basis:

Et tryksvagt "det" som N eller A siges at være eksplikat for og repræsentere en infinitiv(2), og infinitiven siges at fungere som eksplikant for og eksplicere N eller A, kun hvis der foreligger eksklusion mellem "det" som N eller A og infinitiven placeret i /F/.

B. Trykstærkt eksplikat

§102 Indledningsvis bør det anføres, at eksempler på denne type konstruktioner forekommer så sjældent, at mit eksempelmateriale er overordentligt spinkelt, hvilket har medført, at analysen på nogle områder er behæftet med visse usikkerhedsmomenter.

Trykstærkt eksplikat, \underline{e} , har i forhold til sin eksplikant to placeringsmuligheder: a) foranstillet eksplikanten - betegnet \underline{e}^+ -, og efterstillet eksplikanten - betegnet \underline{e}^- . Da der til denne topologiske forskel svarer forskelle i rektionsforholdene for de tilhørende eksplikanter, skal de to konstruktionstyper behandles hver for sig.

Foranstillet

§103 \underline{e}^+ findes i to udgaver: "det" og "dette"; i alle de fundne eksempler synes de at kunne udskiftes med hinanden, uden at det i øvrigt medfører ændringer i kontekstens syntaktiske struktur. Nogle eksempler kan anføres:

Det kun at sikre funktionærerne kan måske give visse fordele ... Inf 25-5-67:6, 2/Blot det at være til stede i sin krop og trække vejret var salighed. Træ 72/Det at blive fri for skolen betyder blot ny ufrihed, ... revy 7-10-66:9, 3/At det at tage en beslutning ikke er en rettighed, ses deraf, at ... Pol 12-1-67:14, 2 /... at det at klæde sig på ikke længere er et spørgsmål om at understrege kønsforskellen... Pol 31-8-67:21, 7

Selv dette at få en over snuden ville være lyksaligt, ... Pol 24-4-66:39, 3/Dette at være medlem af en gogo-klub synes at være noget fint, noget man er stolt over: Inf 9-6-67:4, 2/... fordi han er en af de få her i verden, for hvem dette at stå på tribunen og underholde samtidig er et specielt kunstnerisk arbejde. Eks 17-5-67:16, 2

§104 Reglen for infinitivens placering i sådanne konstruktioner er, at den altid skal stå umiddelbart efter og sammen med \underline{e}^+ , uanset om \underline{e}^+ står i /F/, /N/ eller /A/; infinitiven betegnes da P^e :

- 37) ... og/det(N) at være(P^e) kok, tjener eller restauratør/er i Frankrig et Fag, som går i arv inden for de samme slægter. Pol 20-6-67:41, 6
- 38) Da blev/alene det(N) at spørge(P^e) om de svage punkter/opfattet som utidig kritik. Inf 17-6-67:7, 4
- 39) ... at hvis/dette(N) at spille(P^e) komedie/skal vare min livstid ud, så... Pol 24-4-66:42, 2

40) jeg har altid anset/dette(A) at køre(P^e) bil i glat føre/for noget af det farligste man kan tænke sig

Denne specielle relation mellem \underline{e}^+ og P^e(2)=E vil jeg benævne inklusion. Når der foreligger inklusion mellem et "det"/"dette" (trkst.) og en status 2., må konstruktionen analyseres analogt med de i § 26 beskrevne: kunsten at elske:/:dette at elske, d.v.s. at eksplikatet er at opfatte som et P-led, der styrer status 2.

§105 I almindelighed er betingelsen for, at "det"/"dette"(trksv.) kan styre status 2.(P^e), at "det"/"dette" i konteksten fungerer som S' eller O'/O'₂ for et P', der selv under forskellige betingelser kan styre status 2.(P"). I så fald gælder det, at $\underline{P}^e = P^{(")}$ (se § 79):

41) For skoletandlægen(AP^{ræp}) er dette(N) at "sanere"(P^e) en første klasse så stort et job(P'), at de vanskeligt kan overkomme andet og mere, ... Pol 28-6-67:15, 3

42) ... at det(N) at rette(P^e) et fornuftigt manuskript tilbage til grammatisk kommatering synes at give(P') godtfolk(A₁) en vis fornemelse(A₂) af at være bedre end skribenten. Inf 23-6-67:4, 6

I eks. 41) har P^e altså orienteringen $\underline{A}^{\text{for}} = S''$ og i eks. 42) orienteringen $\underline{A}' = S''$.

§106 Sandsynligvis kan \underline{e}^+ indgå i alle de samme grammatiske og logiske relationer som e", således at oversigten § 95 også gælder for \underline{e}^+ . Undertiden forekommer det imidlertid, at \underline{e}^+ står isoleret (jf. § 112), d.v.s. uden at være styret og dermed uden at indgå i en kæde som N eller A:

43) Dette(\underline{e}^+) at være(P^e) søn af en kendt mand, /det(N) kan ha' sine vanskeligheder(P'). Pol 7-5-67:48, 2

44) Det(N) er blot en tung byrde(P') for et ungt menneske(A^{Præp}) at bære(P"), /dette(\underline{e}^+) at være(P^e) alt, hvad en anden har. Fyngs Stiftst. 14-7-67:20, 5(jf. § 126)

I disse to eksempler står \underline{e}^+ i "ekstraposition"; betingelsen for, at "dette"/"det" kan styre status 2.(P²), er i sådanne tilfælde, at der inde i kæden står et "det"/"dette"=N eller A, der repræsenterer \underline{e}^+ og samtidig fungerer som S' eller O'/O'₂ for et P', der under forskellige betingelser kan styre status 2.(P"). Da det logiske subjekt for P"(2) er identisk med det logiske subjekt for P^e(2) i eks. 44), så gælder det også i disse tilfælde, at $\underline{P}^e = P^{(")}$.

Står \underline{e}^+ ikke i "ekstraposition", men danner en ytring for sig, behøver der ikke i konteksten at stå noget P' af ovennævnte type, men det kan muligvis opfattes som "underforstået" (jf. § 134):

45) Men det var som om jeg på sådan en dag havde det helt anderledes. Dette(\underline{e}^+) overhovedet at ramme(P^e) en bold. Pol 12-6-67:19, 6

§107 Præpositioner som P' kan (evt. under forskellige kombinatoriske betingelser) styrer status 2. (P''). Den i § 105 nævnte betingelse for at trykstærkt "det"/"dette" kan styre status 2. (P^e) gælder da også, hvis "det"/"dette"=A for P'=præposition, idet $A'=O'$ (jf. § 58):

46) Klogt og meget lidt håndfast forsøger Aalbæk som menneske at få noget ud af(P') det(A') at leve(P^e) sig ind og ud af novellerne. revy 2-12-66:16, 1

47) ... så kan der selvfølgelig godt opstå en vis konflikt mellem(P') det(A') at være(P^e) landmandskone og det(A') at være(P^e) forbrugerrepræsentant. Pol 20-8-67:32, 7

48) Fra visse sider har man søgt at kaste et odiøst skær over(P') dette(A') at være(P^e) medejer af en produktiv virksomhed, ... Fyns Stiftstidende 30-6-67:5, 3

Sandsynligvis gælder det også i disse tilfælde, at $P^e=P''$.

§108 Ved hjælp af inklusionsrelationen er det ligeledes muligt at bestemme det potentielle eksplikat for en status 2. i implikativ funktion:

Hvis en status 2. i implikativ funktion i en given kontekst vil kunne inkluderes af et N eller A="det"/"dette"(trkst.), siges N eller A at være infinitivens potentielle eksplikat og betegnes (e).

49) At række(P^f) Firenze en hjælpende hånd ved at yde en skærv til indsamlingen må være en hjertesag for alle... Pol 22-2-67:13, 4

50) Dette(N) at række(P^e) Firenze en hjælpende hånd ved at yde en skærv til indsamlingen må være en hjertesag for alle

I dette eksempel gælder det altså for P^f , at (e)=N.

§109 Inklusionsrelationen kan som eksklusionsrelationen anvendes til en prøve, hvorefter det er muligt at afgøre, om et trykstærkt "det"/"dette" som N eller A fungerer som eksplikat for en infinitiv eller ikke, og tilsvarende om en infinitiv(2) fungerer som eksplikant eller ikke:

51) ...men det(N) var for svært(P') at udtale(P'') hjemme i København. JM 385

- 52) men det at udtale var for svært hjemme i København
 53) Egentlig hedder jeg Thora, men det(N) er jo umuligt(P') at hedde(P"). Sky 22
 54) men det at hedde er jo umuligt

I eks. 51) og 53) har P"(2) altså implikativ funktion, og N er ikke eksplikativ; konstruktionerne skal analyseres som de i § 80 beskrevne.

- 55) Det(N) bliver hendes(G') største opgave(P'): at rette(P^x) lidt på en hovedpude og tale(P^x) norsk. Jm 379
 56) Det(N) at rette(P^e) lidt på en hovedpude og tale(P^e) norsk bliver hendes(G') største opgave(P')
 57) Men det(N) er til gengæld også det sværeste(P') at lade(P^x) være med at hade et menneske, når man har gjort det uret. Eks. 17-5-67:16, 2
 58) Men det(N) at lade(P^e) være med at hade et menneske, når man har gjort det uret, er til gengæld også det sværeste(P')

I eks. 55) og 57) gælder det, at $N = \underline{e}^+$ og $P^x = E^N$, idet N="det"(trkst.) kan inkludere P^x(2). Inklusionsrelationen kan suspenderes, hvis der efter den kæde, hvori \underline{e}^+ indgår, står et kolon (der markerer en pause); infinitiven(P^x) kan i så fald stå isoleret efter dette kolon.

- §110 Dette betyder, at hvis eksplikativet er foranstillet og trykstærkt, så kan eksplikativforholdet ligeledes defineres på formelt-grammatisk grundlag:

Et foranstillet trykstærkt "det"/"dette" som N eller A siges at være eksplikativ for og repræsentere en infinitiv(2) og infinitiven siges at fungere som eksplikativ for og eksplicere N eller A, hvis der foreligger eller kan foreligge inklusion mellem "det"/"dette" og infinitiven.

Efterstillet

- §111 \underline{e}^- er kun fundet i én udgave: "det"; udelukke, at "dette" også kan stå som \underline{e}^- , tør jeg dog ikke, men i de fundne eksempler synes det mig svært at udskifte "det" med "dette". Nogle eksempler kan anføres:

Og at læse, om Aftenen, om Natten i Sengen, at læse sig igennem et Skatkammer af et Bibliotek, de danske Klassikere paa Stribe, Ewald, Blicher, Andersen og Goldschmidt, at opleve og

genopleve, det er Idyllias Gaver, Ro og Tid. Ka 134/... at gøre en halvgammel, grim, fattig og mere end halvforrykt adelsmand til helten i en roman, at give ham en modpart, helt nr. 2 som Sancho Panza, en rå, beskidt bonde, og at lade helten få en hjerterdame, der for det første slet ikke eksisterer, og for det andet personificeres i en tyk, grov bondepige, at lade alle slotte og borge være usle kroer, alt det lader sig kun gøre, når det forgyldes af Cervantes fantasi, humør, humor, godmodighed og fortællekunst. Pol 24-4-66:48, 6/At tro at man fremmer kulturen ved at give tilskud til det hæsligste, der findes, det åbner kun vejen for intellektuel korrupsion. Pol 19-8-67:14, 6/At bruge denne enkle, ligefremt fortalte bog som kasteskyts imod de tidligere mere anstrengte og udadtil mere komplicerede romaner, det ville være dårlig stil. Pol 25-8-67:13, 7

§112 Reglen for infinitivens placering i sådanne konstruktioner er, at den altid står uden for den kæde, hvori e^- indgår som N eller A, uanset om e^- står i /F/, /N/ eller /A/; infinitiven betegnes da P^x :

- 59) At leve(P^x) livet og lade(P^x) andre leve livet, /det(N) er kultur(P'), ... Pol 5-3-67:42, 5
- 60) At forestille(P^x) eller at være(P^x)/ - behøver det(N) at være to forskellige ting(P')? Pol 19-8-67:15, 5
- 61) at gå(P^x) omkring med så mange penge/det(A_2) ville hun da aldrig have tilladt(P') ham(A_1)
- 62) at sove(P^x) alene i mørke/ - er børnene stadig bange for(P') det(A')

Denne relation mellem e^- og $P^x(2)$ vil jeg benævne isolation. I de her anførte eksempler er infinitiven ikke styret (jf. eks. 55) og 57)), men står i "ekstraposition" og "genoptages" af trykstærkt "det"=N eller A.¹⁾ Hvis e^- står i /N/ eller /A/ bliver sætningen spørgende, mens den bliver fremsættende, hvis e^- står i /F/.

§113 Efter alt at dømme kan e^- indgå i alle de grammatiske og logiske relationer som e^- (jf. § 95). Betingelsen for, at status 2. (P^x) i ekstraposition kan genoptages af "det"(trkst.), er, at "det" i konteksten fungerer som S' eller O'/O_2' for et P' , der under forskellige betingelser kan styre status 2. (P''). Det gælder også for disse konstruktioner, at $P^x=P''$:

1) se E. D. G. § 75, a).

- 63) ...men bagefter offentligt at beklage(P^X) sig over, at man har været svag og bange og ladet sig skræmme, $\text{det}(N)$ er oprigtig talt aldeles uværdigt(P') for medlemmer($A^{Præp}$) af landets fornemste forsamling. Pol 27-6-67:12, 6
- 64) At forblive(P^X) munter i verdens tomrum og bestræbe(P^X) sig på at bidrage til Kaos' bedre udførelse - $\text{det}(N)$ er en moralsk absurdists(G') - og en livselskers(G') - tankegang(P'). Pol 25-6-67:42, 2

I eks. 63) har P^X orienteringen $A^{\text{for}}=S''$, og i eks. 64) orienteringen $G'=S''$.

§114 Det er karakteristisk for disse konstruktioner, at isolationen kan hæves, d.v.s. at e^- umiddelbart kan fjernes med det resultat, at der fremkommer en implikativ konstruktion, hvor infinitiven står som $P^f(2)$ eller som $P''(2)$ i $/F/$:

- 65) at leve(P^f) livet og at lade(P^f) andre leve livet er kultur(P')
- 66) at gå(P'') med så mange penge ville hun da aldrig have tilladt(P') ham(A_1)

Derved adskiller de sig fra følgende, hvor P^X også er isoleret fra det efterfølgende "det"(trkst.):

- 67) ...og demonstranterne forsøgte at komme(P^X) igennem den dobbelte politiafspærring for at komme ind i ambassadebygningen. / $\text{Det}(N)$ lykkedes(P') ikke, ... Pol 16-4-68:8, 2
- 68) Men lidt fattigt er det jo kun at drømme(P^X). / $\text{Det}(A')$ behøver du da ikke at nøjes med(P'). Sky 163

I sådanne tilfælde, hvor isolationen ikke kan hæves, eksplicerer P^X ikke efterstillet trykstærkt "det"= N eller A , og "det" er ikke eksplikat men kun repræsentant for P^X . Det viser sig, at denne form for repræsentation, hvor P^X og efterstillet "det" fungerer som led i hver sin kontekst, i modsætning til den tilsvarende eksplikativrelation både er uafhængig af, om P^X er status 2., og af, om det repræsenterende efterstillede "det" er trykstærkt:

- 69) ...i det mindste kunne De jo køre(P^X) ham hjem, /selvom $\text{det}(N)$ ikke er en direktørs bestilling(P'), ... FF 149
- 70) ...det gjorde godt at stå(P^X) i mørket, /fordi $\text{det}(N)$ måske kunne hjælpe(P'), ... Ef 65

§115 Dette betyder, at vi også for de konstruktioners vedkommende, hvor ekspliket er efterstillet, kan definere eksplikativforholdet på formelt-grammatisk grundlag:

Et efterstillet trykstærkt "det" som N eller A siges at være eksplikat for og repræsentere en infinitiv(2), og infinitiven siges at fungere som eksplikant for og eksplicere N eller A, hvis isolationen kan hæves, således at der fremkommer en implikativ konstruktion, hvor infinitiven står som P^f eller P'' i /F/.

I denne forbindelse bør det noteres, at hvis isolationen hæves i en eksplikativkonstruktion, der er spørgende, så bliver den tilsvarende implikative konstruktion fremsættende (jf. § 70).

§116 Den omstændighed, at der fremkommer en implikativ konstruktion, når isolationen hæves, kan også anvendes til at bestemme det potentielle eksplikat for en status 2. i implikativ funktion:

Hvis en status 2. i implikativ funktion kan isoleres i ekstraposition af et N eller $A = \text{"det"}$ (trkst.), siges N eller A at være infinitivens potentielle eksplikat og betegnes (e).

§117 $N = \text{"det"}$ (trkst.) kan også genoptage \underline{e}^+ i ekstraposition:

71) Men det hænger sammen med, at dette(e^+) at lukke($P^x = P^e$) sig inde, /det(N) er simpelt hen døden(P'). Pol 31-3-68:38, 2

Samme konstruktionstype findes i eks. 43); også i sådanne tilfælde kan isolationen hæves, men her med det resultat, at der fremkommer en eksplikativ konstruktion med \underline{e}^+ som N stående i /F/. Det fænomen, at $N = \text{"det"}$ (trkst.) genoptager \underline{e}^+ i ekstraposition, kunne man passende kalde eksplikatfordobling.

5. Specielle forhold

A. $P' = \text{"være"}/\text{"blive"}$

§118 Thi det er ikke at blive brugt anstændigt for en solid, ung Krop, at motionere sig paa korte Spadsereture i Storbyens Flisegader... Ka 117/Han syntes det var at spilde gode gaver, at bortkaste masken fra filtreringsprocessen på en ægte skotsk whiskyfabrik, ... Pol 30-6-67:30, 1

I sådanne tilfælde er det ikke muligt at opfatte den "prædikativiske" infinitiv ("at blive"/"at spille") som den størrelse, P' , der styrer status 2. $=E^N$ ("at motionere"/"at bortkaste"). I et eksempel som:

det er besværligt(P') for mig at skulle(P'') rejse nu
gjaldt det, at udskiftedes status 5. $=$ "besværligt" med status 5. $=$
"grønt", umuliggjordes herved tilstedeværelsen af en status 2. som
subjektseksplikant:

* det er grønt for mig at...

hvilket var bevis på, at P' $=$ "dejligt" styrede status 2. (P'') $=E^N$

Forsøger man en lignende udskiftning af den "prædikativiske" status 2. $=$ "at blive"/"at spille" med et hvilket som helst andet verbaltema i status 2., viser det sig at en sådan udskiftning aldrig umuliggør tilstedeværelsen af en status 2. $=E^N$.

§119 I øvrigt var det karakteristisk for de konstruktioner, der i det foregående er blevet beskrevet, at $e''/(e) \underline{e}^+/\underline{e}^-$ altid havde en bestemt logisk relation ($S'/O'/O'_2$) til P' . I de to eksempler §118 viser det sig imidlertid, at e'' ingen sådan relation har til den "prædikativiske" status 2.; derimod har de to infinitiver fælles logisk subjekt $=A^{\text{for}}$. Dette betyder, at den størrelse, P' , der styrer status 2. (P'') $=E^N$ i de to eksempler, må være henholdsvis "er" og "var"; for dem som P' gælder det netop, at $\underline{e}''=S'$.

Betegnes den "prædikativiske" infinitiv $P''_1(2)$ og infinitiven som subjektseksplikant $P''_2(2)$, så gælder der følgende orienteringsregel for denne type konstruktioner: $\underline{A}^{\text{for}}=S''_1=S''_2$.

§120 Den almindeligste konstruktion er den, hvor P'' $=$ "være" styrer $P''^f(2)=(E^N)$ sammen med $P''_1(2)$; nogle eksempler kan anføres:

At sejle var at drømme. JM 382/Men at eje var at miste, at blive sig selv var at blive ingen! JM 380/At bortvise børnene fra skolen er utvivlsomt somme tider kun at bortvise problemerne i stedet for at løse dem. Pol 3-2-67:16, 7/Men at holde på digternes ære er at holde på det, de har ære for. Pol 9-10-66:47, 1

Konstruktioner, hvor $N=\underline{e}''=S'$ genoptager $P^X(2)$ i ekstraposition, er også fundet:

At se i øjnene, at der er folk, som til deres dages ende vil være bedst tjent med at læse knaldromaner og ikke andet, det

er i smagsforbedrernes øjne at erklære al kultur konkurs. DD 31/Ja, at komme til København fra den anden side af Øresund, det er for mig, helt rigoristisk, at deltage i et antal ritualer. Pol 4-2-67:4,2

Som det ses af sidste eksempel, gælder det også for disse konstruktioner, at $P^x/P^f = P''$. Konstruktioner, hvor $N = \underline{e}^+ = S'$ er ikke fundet, men må dog vist betragtes som mulige.

§ 121 Vi har tidligere set, at det for de størrelser, der som P' kunne styre $P^f(2) = (E^N)$ eller $P''(2) = E^N$ hhv. under betingelsen $(e) = S'$ og $e'' = S'$, også gjaldt, at de kunne styre $P''(2)$ under betingelsen $S' = O''^{+a}$ ($a \geq 0$); det ville da være nærliggende at antage, at også $P' = \text{"være"}/\text{"blive"}$ kunne styre $P''(2)$ under denne betingelse; det viser sig også at være tilfældet:

... at en sådan transkription(N) kun er(P') at betragte(P'') som en nøddudvej... Pol 31-3-67:18,1

... at Munks død(N) var(P') at opfatte(P'') som en slags selvmord, ... JM 372

beløbet(N) bliver(P') at tilbagebetale(P'') inden årets udgang. Det danske sprog 8,48

B. Problemer med identifikationen af P'

§ 122 Det ser ud til, at visse substantiver som P' kun kan styre $P^f(2) = (E^N)/P''(2) = E^N$ under den specielle betingelse, at de samtidig styrer en foranstillet status 5., der tilhører den gruppe adjektiver, som selv kan styre $P^f(2)/P''(2)$:

At opdage(P^f) Amerika er omtrent en lige så enkel sag(P') som at faa et æg til at staa paa en marmorplade. JM 57

Det er ikke god tone(P') i dette land at angribe(P'') embedsstanden. Pol 15-4-66:?, ?¹⁾

... det er en stor ting(P') for en by, ..., at få(P'') en café. DD 66

1) Citerede eksempler, hvor der af en eller anden grund mangler side- og spalteangivelse (her markeret med ?, ?) foreligger altid i form af udklip fra den pågældende avis, mens tilsvarende mangelfulde eksempler, som jeg kun har i afskrift, ikke vil blive citeret.

§ 123 Der foreligger imidlertid også den mulighed, at man betragter det pågældende adjektiv som den størrelse, P' , der egentlig styrer $P^f(2)=(E^N)$ eller $P''(2)=E^N$. En sådan betragtning medfører det problem, at (e) eller e'' i så fald skulle opfattes som logisk subjekt for dette adjektiv, da $(e)/E''=S'$ i alle andre tilfælde har været betingelsen for at et adjektiv kunne styre $P^f(2)=(E^N)/P''(2)=E^N$; dette ville betyde, at det logiske subjekt for et substantivisk P' skulle være logisk subjekt for et af dette led styret $P''(5)$, således at P'' altså i et sådant rektionsforhold havde orienteringen $S'=S''$ og P' koefficienten $S':S''$. En analyse af denne art ville overhovedet ikke stride mod de principper, der ellers har været lagt til grund for den grammatiske algebra; det, der egentlig adskiller substantiv + status 5. rektionen fra de hidtidig behandlede former af $P' + P''$, er, at den går "den gale vej". For øjeblikket kan jeg desværre ikke overse en sådan analyses konsekvenser for teorien om P-kæder, men i hvert fald bliver det noget af et problem at afgøre, hvilken af de to størrelser, der i nedenstående eksempler styrer $P''(2)=E^N$, idet de begge hver for sig kan styre en sådan størrelse.

...og jeg synes, at det ville være en skrækkelig taktløshed af mig blot at antyde(P'') noget i den retning... Sky 150/jf. det ville være skrækkeligt af mig at antyde noget i den retning/det ville være en taktløshed af mig at antyde noget i den retning

Det er en forfærdelig Oplevelse for en Fortæller at erfare(P''), at hans Historie er sand. Skæ 21/jf. det er forfærdeligt for en fortæller at erfare, at hans historie er sand/det er en oplevelse for en fortæller at erfare, at hans historie er sand

§ 124 I tilsvarende konstruktioner, hvor P' styrer $P''(2)$ under betingelsen $S'=O''^{+a}$ ($a \geq 0$), er man vist nok tvunget til at antage, at det er adjektivet, der som P' styrer $P''(2)$:

... så er Sir Francis et vanskeligt tilfælde at indrangere i folkeheltes flok. Inf. 29-5-67:1, 1

... at han var en temmelig streng pingvin at være sammen med. Rend 129

Hverken "tilfælde" eller "pingvin" tilhører den gruppe af substantiver, der ellers under forskellige betingelser kan styre status 2.

§ 125 Spørgsmålet bliver imidlertid, hvilken størrelse der i disse konstruktioner er logisk objekt, O''^{+a} , for henholdsvis "indrangere" og "med"

og dermed S' for $P' = \text{"vanskelig"/"streng"}$, idet det tilsyneladende lige så godt kan være $N = \text{"Sir Francis"/"han"}$ som $A = \text{"tilfælde"/"pingvin"}$. På grund af komplementariteten i beskrivelsen af substantiviske led er dette spørgsmål principielt umuligt at besvare entydigt, idet det beror på et valg, om man vil opfatte "tilfælde"/"pingvin" som et A-led eller et P-led (jf. § 27). Dette betyder, at $P' = \text{"vanskeligt"/"streng"}$ på ét plan af analysen har "Sir Francis"/"han" som S' (jf. § 123), mens de på et andet plan har "tilfælde"/"pingvin", svarende til følgende to mulige sætninger, der kan konstrueres ved en opløsning af den oprindelige:

Sir Francis(N) er vanskelig(P') at indrangere(P'')
tilfældet(N) er vanskeligt(P') at indrangere(P'')

han(N) er streng(P') at være(P'') sammen med
pingvinen(N) er streng(P') at være(P'') sammen med

For samtlige sætninger gælder det, at $N = S' = O^{+a}$ ($a \geq 0$). Komplementariteten i beskrivelsen hænger da sammen med, at der også kan konstrueres følgende sætninger:

Sir Francis(N) er(P') et tilfælde($(A')P''$)
han(N) er(P') en pingvin($(A')P''$)

for hvilke det gælder, at $N = S' = S''$, hvis vi vælger at betragte "tilfælde"/"pingvin" som P'' .

§ 126 Hermed skulle der være åbnet en mulighed for en nogenlunde tilfredsstillende analyse af nedenstående mærkværdige konstruktioner:

...det må have været en bitter pille at sluge for dem, ..., at se, at også Sartre altså var salonfåhig... revy 13-1-67:13, 3

Det er en uhyre ringe tjeneste at gøre dem og deres kommende lidelsesfæller, blot at prædike den skønne teori -... Pol 26-1-67:16, 6

Det er en køn måde at komme hjem på, straks at lave en scene. Sky 71

$P' = \text{"bitter"/"ringe"/"køn"}$ kan styre status 2. (P'') under to betingelser: 1) $S' = O^{+a}$, 2) $e = S'$; i ovenstående tre eksempler styrer P' to status 2. på en gang: én, P''_1 , under den første betingelse (status 2. (P''_1) = "at sluge"/"at gøre"/"at komme"), og én, P''_2 , under den anden (status 2. (P''_2) = "at se"/"at prædike"/"at lave"), således altså, at begge betingelser samtidig er opfyldt. I det første eksempel gælder det, at $A^{\text{for}} = S'_1 = S'_2$, hvorved man kan erkende en interessant sammenhæng mellem disse konstruktioner og de i §§ 118-120 beskrevne.

Denne orienteringsformel gælder dog ikke i alle konstruktioner af herværende type; skulle der indsættes en størrelse, der ville fungere som $S_1^1 = S_2^2$ i de to sidste eksempler, ville det blive A^{af} ; i alle tilfælde synes det imidlertid karakteristisk for konstruktioner, hvor P' styrer to infinitiver, at de to infinitiver har fælles logisk subjekt.

C. $P''(2) = (E^N)$

§ 127 I enkelte tilfælde forekommer det, at P' styrer $P''(2) = (E^N)$, hvor man forventer enten $P^f(2) = (E^N)$ eller $P''(2) = E^N$:

Tilbage(P') står (-) at sige(P''), at jeg ikke kan tro andet...
Eks 22-4-66:14, 1

Det ser ud til, at det kun er i forbindelse med $P' = \text{"tilbage"}$, at denne mulighed forekommer. Bemærkelsesværdigt er det, at det også er i forbindelse med $P' = \text{"tilbage"}$, at vi finder $N = \text{"der"}$ for forventet $N = \text{"det"}$:

... der(N) stod kun tilbage(P') at vente(P'') på, at det skulle blive søndag. JM 340

I første eksempel kan der indsættes $N = \text{"det"}$ (trksv.), og i andet kan "der" udskiftes med $N = \text{"det"}$ (tryksv.), som så i begge tilfælde kommer til at fungere som e .

D. Visse konstruktioner med talesprogspræg

§ 128 I en række tilfælde, hvor $P' = \text{"med"}$ styrer status 2. (P''), kan "med" umiddelbart fjernes, hvorved der fremkommer en "normal" eksplikativ konstruktion enten af e -typen eller af \underline{e}^+ -typen:

Som man ser gik det ganske godt for William med at forene sin søvnløse oprevethed med et jævnt og virksomt digterliv...
DD 104/Men det haster med at komme videre. Berl 9-1-67:12, 4/
Værre er det med at forklare, hvorfor jeg arbejder med en kunst på den måde, jeg gør, ... Pol 28-5-67:38, 6/Det holdt imidlertid hårdt med at komme igang - ... Pol 29-12-66:8, 2

Det står jo ikke ligefrem i deres programmer, det med at være lille, ... Inf 8-2-68:8, 2/... men jeg tror ikke rigtig på det med at være datter af en maler. Pol 25-6-67:31, 3/Vi sørger altid for at dække pænt bord, kønne glas - det er igen dette med at gøre ting så godt som muligt. Pol 31-3-68:38, 5

Man kunne måske i sådanne tilfælde sige, at der foreligger "med"-eksplikation.

§ 129 Når infinitiven står i ekstraposition som $P^X=P($ "), kan der i stedet for status 2. forekomme status 1.:

Men vælge en af disse ud, - det lader sig ikke gøre. DD 71/
...men stå i kirken og prædike og så farte ud i Falkonercentret og spille komedie, det finder jeg er at gå over det sømmelige. Pol 9-2-68:28, 5

Status 1. kan også forekomme som $P^f=P($ "):

Men ændre afskrivningsreglerne på de mere kontante områder har ikke Grünbaums sympati. Pol 24-11-67:5, 1

Sådanne konstruktioner er overordentlige sjældne, og kan muligvis forklares ved den almindelige usikkerhed i statusvalg, når et infinitiv skal stå som indleder i en sætning; det er endvidere bemærkelsesværdigt, at i samtlige de tre eksempler, jeg har fundet, står der foran infinitiven et "men", der muligvis medvirker til, at "at" kan undværes (jf. § 15).

§ 130 Undertiden kan "den" erstatte "det" som e":

...de dårligst placerede bliver hevet ud af løbet, hvis de kommer en time senere i mål end feltet. Så den går ikke at drive den af på de "bløde" dage. Pol 16-5-67:21, 1

E. Status 2. i prædikativisk funktion eller som
prædikativeksplikant

§ 131 Hvis S' for $P'="være"/"blive"$ tilhører den gruppe af substantiver (evt. adjektiver, der så er substantiverede), der selv under forskellige betingelser kan styre status 2. (P''), så kan $P'="være"/"blive"$ styre status 2. (P''):

Og livet(N) er(P') at begynde(P'') paa bar bund, ... JM 89

Problemet(N) er(P') da at kombinere(P'') en sådan plante i sammenplantning med andre ting, ... Pol 23-4-55:23, 1

Det værste(N), sagde hun, bliver(P') at skulle(P'') gå ned ad vejen hjemme uden tøj på! Pa 15

§ 132 I sådanne tilfælde kan status 2. inkluderes af $\underline{e}^+=A'$, der da retter sig i genus efter S' , hvilket betyder, at ikke blot "det"/"dette" (trkst.) men også "den"/"denne"(trkst.) kan fungere som \underline{e}^+

En anden vanskelighed(N), som ikke var overvundet, var(P') den(A') at holde(P^e) hele forløbet i live. Inf 2-6-67:5, 1

Ideen(N) er(P') jo ikke blot denne(A') at give(P^e) en teoretisk orientering, ... Pol 17-4-66:38, 2

...hvis Sovjets mål(N) er(P') det(A') at tvinge(P^e) USA ud af Vietnam... Pol 8-6-67:18, 6

Engagement(N) er(P') ikke blot dette(A') "at gøre (P^e) et eller andet". Pol 19-3-67:16, 5

Hvis en status 2. i implikativ funktion i en given kontekst vil kunne inkluderes af et A'="det"/"dette"/"den"/"denne"(trkst.), og dette A' retter sig i genus efter S', så siges denne status 2. at have prædikativisk funktion, og A' siges at være infinitivens potentielle eksplikant og betegnes (e).

F. Status 2. som attributiveksplikant

§ 133 I nedenstående eksempler eksplicerer status 2. det attributive "det"/"den"(trkst.); betegnes det styrende substantiv P', infinitiven P" og det attributive pronomen d', så gælder der for denne eksplikativrelation følgende formler: $P''(2)=E^d$, $e=d'$:

Her har man haft den(d') idé(P') at lade(P") en række helt unge forfattere, ..., udtale sig... revy 13-1-67:13, 1

For ham er et kunstværk et matematisk funderet spil med det(d') formål(P') at bibringe(P") tilskuer eller læser en følelse... revy 2-12-66:11, 3

De har dog stadig den(d') mulighed(P') at stille(P") et skriftligt spørgsmål, ... Inf 31-5-67:1, 4

Efter alt at dømme tilhører de substantiver, der kan etablere denne form for eksplikativrelation mellem en status 2. (P") og d', den gruppe af substantiver, der kan styre status 2. som subjekteksplikant eller i subjektivisk funktion. Hvorledes disse konstruktioner i øvrigt skal analyseres, er jeg ikke sikker på; muligvis skal følgende eksempel, hvor P' har efterhængt bestemt artikel, analyseres på tilsvarende måde, således at "-en"/"-et" fungerer som e":

Billedhuggeren Johannes Hansen har fået overdraget opgaven(P') at modellere(P") Pondus. Pol 28-6-67:16, 4

G. Manglende P(finit)

§ 134 Undertiden finder man "sætningsemner", der i den foreliggende form må betragtes som implikativt konstruktioner, men som ved interpolation af $P(\text{finit}) = \text{"være"} + N = \text{"det"}(\text{trksv.})$ kan omformes til eksplikative konstruktioner med $e = N$; i så fald siges N at være det latente eksplikat for $P''(2)$:

Og hvor hensynsfuldt(P') imod gæsterne at servere(P'') dem sådan en gang hastemad, ... Inf 21-4-66:6, 5

Sådan noget svineri(P') at møde(P'') beruset op hos folk, De overhovedet ikke kender. Næ 101

En lignende interpolation er mulig i følgende eksempler, men identiteten af N kan ikke angives med sikkerhed, og N kommer ikke til 'at fungere som e ', men derimod som O''^{+a} (jf. §§ 124-25):

Et spændende sted at slutte forresten, ligesom i de gamle kriminalføljetoner: Mord følger. Inf 21-4-66:5, 7

Pragtfuld måde at rejse på, sagde løjtnanten. Dæ 147

6. Afsluttende oversigt

§ 135 Efter denne gennemgang af "infinitiv som subjekt"-konstruktionerne er det muligt at opstille følgende skematiske oversigt over de forskellige typer på grundlag af rektionsforhold og implikativ-eksplikativ-modsætningen:

status 2.		eksplikat
A. i subjektivisk funktion	$P^f(2) = (P''(2) = E^N)$	$(e) = N$
B. som subjektseksplikant	$P''(2) = E^N$	$e'' = N$
	$P^e(2) = P''(2) = E^N$	$\underline{e}^+ = N$
	$P^x(2) = P''(2) = E^N$	$\underline{e}^- = N$

Ved at kombinere denne oversigt med den i § 95 anførte får man en fuldstændig kortlægning af den for "infinitiv som subjekt" foreliggende struktur i moderne dansk. Udskiftes E^N med hhv. E'^{-a} og E' og

tilsvarende N med A'^{-a} og A' , fås oversigter over de forskellige typer af "infinitiv som objekt"-konstruktioner.

§ 136 Med ovenstående oversigt angives samtidig reglerne for de transformationer, der er nødvendige, for at man på grundlag af én af de fire konstruktionstyper kan fremstille en af de øvrige: ændrer man (e) til e'' , skal P^f ændres til P'' , ændrer man (e) eller e'' til \underline{e}^+ , skal hhv. P^f og P'' ændres til P^e , etc.

§ 137 I denne forbindelse vil det være naturligt at undersøge, hvilke faktorer der kan have indflydelse på, at man i sprogbrugen vælger én konstruktion fremfor de andre.

Som tidligere omtalt er brugen af den implikative konstruktion udelukket i ledsætninger og i spørgende helsætninger; også konstruktioner med efterstillet trykstærkt eksplikat er udelukket i ledsætninger (i begge tilfælde er der under visse betingelser mulighed for sætningsknode); i sådanne tilfælde vælges en af de to andre typer. Konstruktioner med tryksvagt eksplikat udgør over 90% af det samlede eksempelmateriale; dette tyder på, at man vælger denne type, når der ikke i den givne situation er nogen særlig grund til at vælge en af de andre. Brugen af de tre andre typer synes først og fremmest at være begrundet i, at infinitiven ønskes fremhævet, idet de alle mere eller mindre er af empfatisk karakter. Endvidere synes man at vælge en af disse tre konstruktioner fremfor den med tryksvagt eksplikat, hvis der til P' er knyttet en længere kæde, hvis tilstedeværelse ville have medført, at $P''(2)=E^N$ var blevet fjernet for langt fra det styrende P' . Konstruktionen med trykstærkt efterstillet eksplikat synes især at være benyttet, hvis der til status 2. som indleder er knyttet en længere kæde, mens man snarere vælger den implikative konstruktion, hvis den tilknyttede kæde er af mindre omfang.

7. Orienteringen for status 2. i subjektivisk funktion eller som subjektseksplikant

§ 138 Infinitivens orientering er i forskellige forbindelser i det foregående blevet inddraget i analysen. På grundlag af det ekscerperede materiale har det været muligt at opstille følgende generelle orienteringsregler for status 2. i disse konstruktioner:

- 1) Hvis P' styrer én akkusativ (A') koopererende med status 2. ($P''=E^N/P^f=(E^N)$), så har $P''(2)/P^f(2)$ orienteringen A'=S''.
- 2) Hvis P' styrer to akkusativer (A₁' of A₂') koopererende med status 2. ($P''=E^N/P^f=(E^N)$), så har $P''(2)/P^f(2)$ orienteringen A₁'=S''.
- 3) Hvis P' styrer genitiv eller possessiv (G') koopererende med status 2. ($P''=E^N/P^f=(E^N)$), så har $P''(2)/P^f(2)$ orienteringen G'=S''.
- 4) Hvis P' styrer en status 6. (af/for/til m. fl.), der styrer akkusativ (A^{præp}), koopererende med status 2. ($P''=E^N/P^f=(E^N)$), så har $P''(2)/P^f(2)$ orienteringen A^{præp}=S''.
- 5) Hvis P' styrer status 2. ($P''=E^N/P^f=(E^N)$), uden at denne status 2. koopererer med en af ovennævnte størrelser, så er S'' latent og orienteringen for $P''(2)/P^f(2)$ er ubestemt. I så fald er det næsten altid muligt at interpolere en af disse størrelser til identifikation af S''.
- 6) Hvis status 2. =P^e=E^N eller =P^x=E^N, så har P^e(2)/P^x(2) den samme orientering, som $P''(2)=E^N/P^f(2)=(E^N)$ ville have haft i samme kontekst.

§ 139 I det følgende anføres eksempler på de forskellige orienteringstyper. P' er inddelt i de førnævnte to hovedgrupper: én, for hvilken det gælder, at eksplikatet er logisk subjekt, og én, for hvilken det gælder, at eksplikatet er logisk objekt; i denne sammenhæng betegnes (e)/e⁺/e⁺/e⁻ blot e, idet der i forbindelse med orienteringen ingen grund er til at skelne mellem de forskellige typer. En yderligere inddeling er foretaget på grundlag af, dels om P' er verbalt (P' finit eller i supinisk funktion) eller ikke verbalt (P' i participefunktion eller tilhører ikke-verbale ordklasser), dels om konteksterne i øvrigt har kombinatoriske fællestræk.

§ 140 1) A'=S'

A) e=S'

P' er ikke-verbalt.

Dette var det os igår en glæde at kunne sige i S-toget til en bekendt af dette navn... Pol 26-1-67:15,3/Det var den Gamle en sand Fornøjelse fra sin Flugtstol at se Thorkild gaa i Haven,... Ka 131/...fordi det var Provsten en Tilfredsstillelse at faa Lejlighed til at tale Fransk,...Skæ 38/...og det var mig en pine at sidde der på en kedelig klaverstol og spille Strauss... Eks 17-5-67:10,1/Mere end De aner har det været mig en hjælp at vide, at der var mennesker til,...Dæ 197/...men det var ham ikke gørligt blot at spørge hende hvad hun hed. Ef 108/...det havde ikke været mig muligt at få ham fra det,...Træ 114/...det vil være forligsmanden umuligt at stille et mæglingforslag med nogen som helst udsigt til vedtagelse. Pol 3-2-67:3,1/Efter nogen Tid blev det ham for svært at holde sine Drømme for sig selv,...Skæ 38/...det er os kært at vide jer i sikkerhed for onde anslag og anstød. FF 61/Det var regeringen nok så ubehageligt at få partiet imod sig. Pol 4-2-67:8,3/At ekspedere var mig inderligt imod. Næ 185

Det kunne måske have faldet ham vanskeligt at holde fast ved sit Princip,...Skæ 22/...men det faldt ham lettest at sige, at de allerede kunne se stationen...Ef 110/Det kunne ikke falde mig ind at le ad dem,...Sky 103/Det ville ligge os fjernt at hævde, at intolerancen slet ikke eksisterer,...Inf 8-5-67:8,1/Som planlægger for den højere uddannelse herhjemme ligger det ham også nær at foreslå et større samarbejde på uddannelsesområdet. Pol 18-6-67:45,7/Det ligger os hårdt på sinde at få diverse generaldirektører bragt ind under en millitant nødvendigheds lov. Pol 31-1-67:13,5/Hvis forhandlingerne bryder sammen, skal det stå begge parter frit at begynde krigen igen. Pol 22-3-67:1,5/Det gør mig oprigtig ondt at erfare, at du føler dig svigtet. Pol 19-3-67:16,3

P' er verbalt.

Det lykkedes mig i hvert fald at fornærme ham grundigt. Træ 88/Men det kniber ham åbenbart at drage konsekvenserne af den linie,...Pol 17-2-67:16,7/Fordi det ikke passede mig at tage den,...Sky 100/Det kunne mere mig at høre din mening. Træ 83/Det glæder mig at hilse på Dem,...Dæ 72/...men det behagede nådigherren at sætte mig på prøve. Træ 19/Det ærgrede Niels at se Pigerne se paa Hjalmar. Ka 90/Det generer mig mere ikke at få mine penge. Sky 158/Det piner mig ikke at kunne falde til rette på den,...Ef 8/Det har interesseret udvalget at drøfte en egnsteaterordning,...Pol 9-10-66:46,4/At fortælle med billeder, at lege med de genkendelige fænomener og bruge dem sådan, at de kaster nyt lys over livet og dets mangeartede hændelser frister adskillige. Pol 15-3-67:18,3/Det kan godt undre en teatertilskuer en smule at overvære en forestilling, det... Pol 12-1-67:13,3/...at det forædler mennesket at have med dyr at gøre. Pol 8-10-66:2,7/...at det vil overraske læser-

ne af Deres blad at finde sådanne billeder? Pol 4-2-67:5,1/De ved ikke, hvor det har hjulpet mig at være her. Dæ 26/...for mange synes at det ikke klæder piger at gå med briller. FF 9/ Ligner det nu Annemari at ville laane noget? Lø 22/Altså var det kvinderne det tilkom ham at befri, ...FF 184/At det må påhvile Tænk at føre bevis for rigtigheden af sine grove beskyldninger. Eks. 22-4-66:8,4/Det tilfalder nigerianerne selv at løse problemet, ... Inf 13-6-67:2,1/Det kunde hænde ham at længes efter, at begære Synskhedens Gave, ...Skæ 59

...og det kunde kun gøre hende mere ulykkelig at vide, at Kjeld havde gennemskuet hende. Træ 165

B) e=O₂

P' er kun verbalt.

...at det er dem overdraget at tilrettelægge denne Jords Anliggender. Skæ 12/Det er blevet overladt dem at tage imod dronningens repræsentant, ... Pol 3-6-67:2,1/Det er ikke enhver givet at blive udset til at repræsentere nationen. FF 221/Jeg vil søge om det må tilstedes mig som Hushjælp at ansætte en Pige der venter sin Nedkomst til Efteraaret, ... Lø 147/Det er ikke enhver beskåret at blive gymnasielærer. ... Pol 29-5-67:19,3/Aldrig forundes det en prins og siden endnu mindre en kejser at vælge, ... FF 41/... det tyske øl, som det var menigmand nægtet at nyde i større mængder, ... Pol 12-2-67:33,2/Så blev det forbudt mælkedrenge at fløjte. FF 138/... og det blev befaleet ham at drage mod Nord. Skæ 77/... men det må stærkt anbefales fagforbundenes medlemmer at gøre brug af deres demokratiske ret til at deltage i afstemningen. Pol 9-3-67:18,7

I eksemplerne i B) kan akkusativ, selvom den ikke i den givne kontekst koopererer med en anden akkusativ, identificeres som A₁.

Det er herefter muligt med eksempler at verificere identifikationen af S" (jf. def. § 41):

Men det var ham dog for lumpent at lade sig bluffe. Træ 61/... det faldt dem vanskeligt blot at forestille sig titusind Francs paa et Bræt. Skæ 48/... at det står enhver nation frit for at være dygtig, flittig og sparsommelig. Pol 16-12-66:21,5/... hvor fortræffeligt det er lykkedes ham at udtrykke sig selv! SL 97/... og i samtalens løb antydede han, at det kunne mere ham at foretage sig noget i den retning. Sky 211/Hun sad på gulvet og syntes, at det klædte ham at være vred. FF 9/Det tilkom ham derimod ikke at foretage sig noget mærkeligt eller at gifte sig uden min vilje og vidende, ... FF 97/... og det pålægges direktoratet at holde sig til de gældende regler. Pol 1-6-67:10,6/... og det kan ikke anbefales nogen at benytte sig af sådanne tilbud. Pol 24-5-67:16,4/... at det aldrig forundes et menneske... at være absolut tilfreds i alle tænkelige måder. Eks 22-4-66:14,1/... men det er kun mennesket beskåret at føle sig som et svin. Pa 99

Da A"(refl.) el. P"⁺¹(5) i disse tilfælde stemmer overens med A' i hhv. person og numerus og genus og numerus, så har P"(2) orienteringen A'=S".

§ 141 2) A₁'=S"; e=S'.

Ganske vist koketterer hun til hverdag med alt det besvær det koster et menneske at gå rundt og være "Werthers Lotte",... DD 95/...at det at rette et fornuftigt manuskript tilbage til grammatisk kommatering synes at give godtfolk en vis fornemmelse af at være bedre end skribenten. Inf. 23-6-67:4,6/Det voldte ham dog tilsyneladende de største vanskeligheder at finde egnede eksempler,...SL 87/...saa det tog Jørgen Daa fem døgn at slippe forbi Kullen. JM 208

Verifikation:

...og det kostede ham synlig anstrengelse at tage sig sammen. Træ 114/Det kan ikke have taget kaptajnen lang tid at blive klar over, hvordan det hang sammen med den kone,...JM 356

§ 142 3) G'=S"; e=S'.

Det var hendes princip at intimidere folk,...Næ 158/...og at det er dens natur at gø. Næ 97/...selvom det jo var Vor Faers Arbejde at bogføre og tage imod Tilmeldelser. Ka 132/Er det maaske min Bestilling at agere Havmand,...Ka 152/...og brugtes specielt om det skib, hvis hverv det var at sørge for, at konvojen om natten sejlede efter den foreskrevne kurs. JM 57/...og det var ikke min sag at være krigens bagtro, ...Pa 99/Det er hans Uvane at ville spille udenad,...Lø 110/...og det var min pligt at beskytte ham, for han var kun 12 år. FF 50/Det var ikke min mening at tale saadan. Lø 125/Det havde været de to's plan at tage til et motorløb sydpå. Næ 195/Det var kaptajnens hensigt at søsætte "Lamprenen" og sejle til København. JM 338/Det var mit højeste ønske at blive en martyrs kone,...FF 136/...at det ville blive min død at møde den uopdragne fyr...FF 249

...men at stjæle en krone fra et umyndigt barn var under min kongelige værdighed. FF 65/Det ligger naturligvis helt uden for fjernsynets opgave at bidrage til mistænkeliggørelse af en institution,...Eks 6-12-67:2,4/Det passer til mit temperament at farte omkring. Eks. 19-4-66:??/Jeg har hørt det ogsaa hører til Deres Embede at holde Andagt her,...Lø 61/Det stod i min magt at gøre pave Felix til min svigerfar...FF 73/Det er faldet i Danmarks lod at være USA's forlængede arm,...Inf 24-5-67: 1,1

...kan det måske have deres interesse at blive orienteret om den kommunale tværpolitiske gruppe i Herning. Inf 20-6-67:6,7

Verifikation:

...det er de menneskers opgave, mener jeg, at åbne sig for deres bestemmelse og prøve på at fastholde den. Træ 37/Det er ikke mit arbejde at tage mig af forfatningen. Eks 17-5-67: 4, 5/Det var hans agt nu at begive sig ud til en postfunktionærs enke, ... Ef 127/Er det ikke en borgmesters pligt at rådføre sig med medarbejderne? Pol 22-2-67:13, 5/At forblive munter i verdens tomrum og bestræbe sig på at bidrage til Kaos' bedre udførelse - det er en moralsk absurdists - og en livselskers - tankegang. Pol 25-6-67:42, 2/Det er nemlig ikke i u-landenes interesse at være afhængige af ganske få produkter. revy 7-10-66: 7, 1/Det ville være til USA's bedste hurtigst muligt at trække sig ud af Vietnam, ... Pol 23-4-66:7, 1

§143 4a) A^{for} = S'; e = S'.

P' er ikke-verbalt.

At række Firenze en hjælpende hånd ved at yde en skærv til indsamlingen må være en hjertesag for alle... Pol 22-2-67:13, 4/... at det er en fordel for den der regerer dem at lægge deres fremtid fast... FF 252/At få del i denne virkelighed blev for det lille intellektuelt og følelsesmæssigt stækkede menneske den højeste drøm, ... DD 44/Det at hænge bag på er for dem en sport og ikke en provokation. Pol 23-3-67:23, 3/... at det ville være en opgave for TÆNK at undersøge kvaliteter og priser på kondomer, pessarer, cremer m.m. Eks 19-4-66:?, ?/Det må være en svir for den kommunistiske regering i Hanoi at udstede visum til en vestlig radiofoni, ... Pol 4-2-67:16, 7/Nu var det en smal sag for Arvedsen at hoppe ned og rette jernboltene ud og drive dem ind paa ny. JM 284/... det er for ham nærmest en heroisk gerning at tage loven i sin egen hånd og sørge for mordet. DD 59/For radikale er det en ny og noget kildrende fornemmelse nu på vigtige områder at være på linie med de konservative. Pol 20-2-67: 16, 7/Det må have været en skuffende erfaring for dem at have oplevet de vest-europæiske socialdemokratiers svar på Vietnam-krigens udfordring. revy 21-12-66:4, 3/Det har været umuligt for hende at finde en barmhjertig sjæl, ... JM 38/Det ville være tankevækkende for dem at få indblik i, hvorledes ungdommen havde været i et andet århundred. Næ 73/I denne periode vil det også være betænkeligt for hende at drage fra by til by, ... DD 131/Det er ikke godt for mennesket at sove ene. FF 116/Jeg er ikke vis paa det er helt passende for en ung Dame at gøre det. Lø 141/... han syntes det var synd for alle mennesker at blive slået ihjel, ... FF 208/Efter Silkeborgturen havde det været vanskeligere for os at mødes, ... Træ 157/... at det fra nu af var ganske overflødig for dem at bære cement og sten til murerne. Ef 138/Det havde ikke været let for dem at faa hinanden, ... Skæ 221/Det blev svært for ham at faa Skippers Tilladelse til at rejse videre, ... Ka 126/... for det er vigtigt for en hersker at beherske dette sprog, ... FF 69/Det er frygteligt for en Kunstner at høste Bifald for sit næstbedste. Skæ 74/Også i denne sag kan det for regeringen være afgørende at vælge den rigtige side. Pol 24-1-67:14, 7/... at det for mange kan være betryggende at

få lunger og hjerte kontrolleret, ... Pol 14-3-67:17,1/... at det kan blive nødvendigt for velfærdssamfundet at gribe til utraditionelle midler... Pol 14-1-67:16,6/Det var, for hver enkelt af dem, velsignet at være blevet gjort til Barn igen, ... Skæ 69

... det skulle sandelig gøres nemt for hende at værgе sig, ... DD 47/... at det var gået så forholdsvis smertefrit for ham at lukke hende ude af sit hjerte. Træ 109/... at det tilsyneladende går så let og ligetil som en børneleg for Kumbel-Hein at overføre sine gruk til engelsk. Pol 9-1-67:16,1/... at det kan blive nær ved en social katastrofe for mange unge mennesker at få et barn, ... Pol 27-1-67:4,6/Det er imidlertid af interesse for de enkelte virksomheder selv, hurtigt at få bragt registreringen i orden. Inf 1-6-67:3,3/For de tilskuere, der har Dumas roman i nogenlunde frisk erindring, har det en særlig charme at se, hvordan tråden i den er bevaret... Pol 26-4-66:16,5

P' er verbalt.

Ja, at komme til København fra den anden side af Øresund, det er for mig, helt rigoristisk, at deltage i et antal ritualer. Pol 4-2-67:4,2

Ser du det kniber for mig at forstå, ... Lø 30/I kampens sidste minut lykkedes det for svenskerne på et tilfældigt mål at reducere til 16-13, ... Pol 29-12-66:8,3/Men det kan jo ikke betale sig for Dem at drive hotelvirksomhed på den måde, ... FF 174/... om det eventuelt ikke kunne lønne sig for de studerende at organisere det selv, ... Studenterbladet nr. 6, 12. årg., marts 1967:3,2/Sømmer det sig for en myndig fyrste at fælde tårer. FF 84.

Henderson var bange for at det ville tage lang tid for Mick at komme gennem sit synderegister. Ef 80

Verifikation:

... den bedrøvelige Nedgang som det dog for en kongelig københavnsk Skuespiller maatte være at vise sig paa Provinsscener, ... Skæ 77/... og selv om det kan være fristende for en propagandist at forsøge sig i digtekunsten, ... SL 125/... om det ikke, for en Mand med det ene Ben i Graven, var forstandigere at give sig af med en Historie end med Pengetransaktioner. Skæ 168/... og det har derfor været magtpaaliggende for ham i tide at skaffe sig sagkyndig underretning... JM 145/Ikke desto mindre kan det blive nødvendigt for statsministeren at forsøge sig som igangsætter... Pol 9-2-67:16,6/... og i lang tid efter... var det nærmest uudholdeligt for mig at vise mig uden for en dør... Sky 90/Jeg formoder det er svært for ham at føle sig accepteret. FF 232/Skønt det ikke passede sig for mig at lade mig afbryde, var jeg føjelig... FF 96

§ 144 4b) $A^{af} = S''$.

A) $e = S'$.

P' er ikke-verbalt.

I denne situation er det noget vrøvl af Krag at sige, at lejerne skal have lettelser, ... Eks 19-4-66:2, 3/Det var en storslået bedrift af vore fodboldynglinge at tage ned og slå det vesttyske landshold med 3-1 på udebane i Flensborg. Pol 28-11-67:14, 3/Det var en fin idé af "Atelier" at opsøge Harold Pinter, ... Pol 26-4-66:2, 7/For øvrigt synes jeg det er en forkert fremgangsmåde af parcelhusejerne bare at forlange jorden fritaget for skat, ... Pol 8-5-67:21, 2/Det er et stift stykke af statsministeren at trække de økonomiske problemer ind i billedet, ... Pol 7-3-67:14, 6/... at det ville være en skrækelig taktløshed af mig blot at antyde noget i den retning. ... Sky 150/Derfor var det dumt af Sokrates at snakke så meget. FF 216/... så det ville være klogt af hende ikke at begynde at lave numre. Pa 56/... som om det ville være forkert af dig at tage imod det. Sky 222/Måske var det blot ikke rigtigt af hende at sove, ... Ef 88/Det var pænt af dig at sige det, ... Træ 39/Det var saagu rigtigt venligt af jer at rejse herop. ... Ka 91/Men det var fjollet af præsten at invitere Stelzig med. Dæ 89/... men det var ikke rigtig sønligt af ham at svare: "Nå Frederik". FF 52/Det er fortjenstfuldt af advokat Wigelsen Bruun at fremlægge det smukke stykke gammelprøjsiske krigslyrik på originalsprog, ... Pol 30-12-66:11, 1/Men det var godt af ham at komme igen, ... Pol 7-4-67:20, 2/Det var modigt af Christofobi at vælge et virtuost partitur til sin første torsdagskoncert. Pol 3-2-67:17, 5/... det er lige hårdt nok af hr. Haunstrup Clemmensen at tale om majorisering. ... Pol 2-6-67:17, 5/Det kunne forekomme lidt umotiveret af fjernsynet at sende en film om den canadiske læge, ... Inf. 27-5-67: 5, 1/Det var nok ikke helt gennemtænkt af Hannibal at nøjes med at tage en elefant med til Pyranæerne. Pol 31-8-67:32, 1

P' er verbalt (kun et eksempel er fundet).

Det krævede meget af sin mand - eller pige - at fremføre en gammel vise, så den siger folk noget idag. Pol 26-3-67:4, 6

B) $e = O'$ (ingen eksempler med manifesteret af A^{af} er fundet; følgende sætning ville være af denne type:

det blev vedtaget af Kongressen at sende flere tropper til Vietnam)

Verifikation:

... det er måske barnligt af mig at være så hemmelighedsfuld og vogte sådan på den, ... Træ 83/Men er det da klogt at den gode at se sig gal på det gode. FF 110/Under en ansændt erhvervsomstilling, ... er det således ikke særlig behændigt af regeringen at sætte sig på bagbenene. ... Pol 24-6-67:15, 2 *

§ 145 4c) $\underline{A^{\text{til}}=S''}$.

A) $\underline{e=S'}$.

... og det bliver op til generalforsamlingen og den kommende bestyrelse at finde ud af, hvordan det skal gøres. Pol 16-12-66:16,3/Og hvis det ellers stod til sådan en gut at bestemme noget, så... Rend 46/Det ligger til vor slægt at have store næser og hager,... FF 52

B) $\underline{e=O'_2}$.

... hvis det overlades til universiteterne m.m. selv at bestemme deres censor. Inf 2-6-67:16,3/... at da det her klart drejer sig om en beskyttelsesforanstaltning for civilbefolkningen i Israel, overdrages det til indenrigsministeriet at sende de ønskede 20.000 gasmasker til Israel. Pol 2-5-67:17

Verifikation:

... at det heller ikke står til ham at blande sig i Københavns dispositioner. Pol 10-5-67:17,1/Det ligger til danskerne at skabe sig et phantasiland. Pol 19-3-67:45,2/Det kan ikke kraftigt nok henstilles til udvalget at betænke sig forinden man skrider til en meroms,... Pol 7-3-67:13,2

§ 146 4d) $\underline{A^{\text{på}}=S''}$; $\underline{e=S'}$.

På mig gør det hver gang et dybt indtryk at tale med forældre, hvis søn er tyv eller røver,... Inf 31-3-67:6,2/Paa hans modstandere,..., maa det have virket temmelig afsvalende at erfare, at deres degraderede løjtnant paa samme tid uden at røre en finger havde mere end fordoblet sin formue. JM 234/... at det må tage hårdt på dig at få at vide, at han er digter. Træ 167

Ingen verifikation.

§ 147 4e) $\underline{A^{\text{hos}}=S''}$; $\underline{e=S'}$.

Og jeg forstaar og ser saa vel nu, at det hos et Menneske er skønt at frygte,... Skæ 143/... men hos studenterne kniber det derimod at holde lysten til fysisk aktivitet vedlige. Pol 9-10-66:46,1/At påvirke samtidig, det ligger mere hos forfatterne og filosofferne,... Pol 24-4-66:42,2

Ingen verifikation.

§ 148 I de følgende tre eksempler har $P''(2)$ hhv. orienteringen $\underline{A^{\text{fra}}=S''}$, $\underline{A^{\text{ved}}=S''}$ og $\underline{A^{\text{i}}=S''}$; i alle tre tilfælde gælder det, at $\underline{e=S'}$; da kun de samme tre eksempler er fundet med disse orienteringer, kan der ikke anføres eksempler til verifikation:

- 4f) Det var dog langt fra dem at ville plage et haardtprøvet Medmenneske med Katekisation, ... Skæ 43
- 4g) Det var efterhaanden blevet næsten en egenskab ved ham at begynde forfra paa bar bund, ... Jm 245
- 4h) ... det er en tilbøjelighed i mig ikke straks at bedømme mine medmennesker som sindsyge, ... Pa 38

§ 149 I ca. to trediedele af det ekscerperede materiale er orienteringen for infinitiven ubestemt, hvilket betyder, at de størrelser ($A/G/præp. + A^{præp}$), der konstituerer S'' , som regel ikke er obligatoriske led-sagere til P' ; af disse S'' -konstituent forekommer kun A' , $for + A^{for}$, G' og $af + A^{af}$ nogenlunde hyppigt, med $A'/for + A^{for}$ som de mest almindelige og $G'/af + A^{af}$ som de sjældnere. Som det vil være fremgået af de allerede citerede eksempler, foreligger der ofte alternation mellem to eller flere af disse størrelser, hvorfor infinitiven, når orienteringen er ubestemt, som regel har flere mulige logiske subjekter, hvis identitet og antal afhænger af P' 's tema (evt. også af den kæde, hvori P' indgår som led).

§ 150 I det følgende anføres et begrænset udvalg af eksempler, hvor infinitivens orientering er ubestemt. Der er i grupperingen af disse ikke taget hensyn til infinitivens mulige logiske subjekter, idet det ofte er overordentlig vanskeligt at afgøre, hvilke S'' -konstituent der er mulige i den givne kontekst. Der anføres kun konstruktioner med tryksvagt eksplikat, da hovedparten af de eksempler, hvori de øvrige mere sjældne konstruktionstyper forekommer, allerede er citeret i det foregående.

A) $e = S'$.

P' er ikke-verbalt.

Er det ikke galskab at være i splid med sig selv. FF 110/Derfor er det en misforståelse at udstyre forsiderne med moderne børn, ... Pol 9-1-67:24, 4/Skønt det naturligvis var en overdrivelse at påstå, at vagten, familievagten, derpå trådte an... Sky 49/Efter min mening er det barbari at bruge sodavand, ... Næ 9/Det er fuldstændig idioti at gennemføre et totalforbud. Pol 31-1-67:7, 1/... den tåbelighed det er at stjæle fra sig selv. DD 17/Det er det glade vanvid at forhandle om en ny skattelovgivning, ... Eks 22-4-66:14, 3/... og det var et yndet kneb at snige sig til en haandfuld hamp hos rebslageren... JM 158/... at det var en Ulykke at møde ham og se paa ham, ... Skæ 104/... at det aldrig kan være en fordel at være blind. FF 29/Fra gammel tid

var det skik at anvende havnen som losseplads, ... JM 96/... og det var en lindring at komme ned i vandet igen. Sky 218/... og det kan være en stor nydelse at læse den... SL 69/... at det var en oplevelse at høre en berømt pianist tolke Beethoven. Sky 57/Hvilken glæde er det ikke at læse hvordan De bevidst arbejder for at undgå alle de billige virkemidler. Pol 24-4-66:50,4/... at det var en særlig udmærkelse at stå ved siden af dem, ... FF 144/... så må det være en målsætning at give den enkelte bydel en form, der... Pol 11-1-67:12,1/Det er en langvarig proces at forstå et digt i alle enkeltheder, ... SL 79/Når eleverne har afsluttet arbejdet, er det tanken at få rapporterne trykt og udgivet... Pol 24-4-66:12,3/... at det var en menneskeret at vælge sit eget menneskeliv, ... FF 189/... det vil være en retfærdighedshandling over for dansk landbrug at lave loven sådan. Pol 16-12-66:12,3/Det er sikkert en glimrende idé at lave bulen her om til en afvænningsklinik. Sky 157/Det bliver et kommunalt anliggende at passe på de skolepligtige børns tænder. Pol 9-10-66:21,5/... det er ikke en lægelig opgave at tage sig af dem. Pol 20-4-66:10,7/Derfor var det blevet svært at vise Esther sin forståelse, ... Sky 74/... og det er overordentlig vanskeligt at give en fornuftig og frugtbar definition af begrebet. SL 86/Jeg synes det er bedst at begynde med midten. DD 83/Det var nu dejligt at græde, ... Dæ 89/Det er også besværligt at få en Hvalp og lære den op. Lø 175/Det er rart at være orienteret. Sky 172/Er det rimeligt at spille elevernes tid med dette prøveri? Berl 7-1-67:7,3/Det er underligt at komme ud i lyst Tusmørke fra en Biograf, ... Ka 136/Ville det ikke være mere ubehageligt at se hele planen skrinlagt... Dæ 42/Men skulle det være helt ulåsiggørligt at forsøge noget andet. revy 18-11-66:11,3/... det var jo simpelthen morsomt at ødelægge for flere hundrede kroner inventar, ... Næ 117/... det er meningsløst at holde op, at forandre noget. Lø 160/... at det maa ogsaa være forbandet kedeligt at være femte Hjul. Ka 92/Så er det klogest at få tjavserne væk fra panden. Sky 35/Det er håbløst at søge efter skibet i det vejr, ... Jm 295/... så det kunne være farligt at færdes i fredelige tanker, ... FF 55/Det er åndsvagt at fange salamandere, ... Pa 12/Det var meget ufint sådan at tage ham på ordet... DD 115/I Bahia var det ikke høfligt at interessere sig for naboens fortid. JM 72/Det var komisk at lægge Fælde. Lø 62/... det er forbandet at kunne lugte den, ... Pa 112/Men det er unormalt at gøre noget påfaldende, ... Ef 17/Det var nu storartet at græde rigtigt hysterisk en gang imellem. Dæ 89/... så er det så forfærdeligt tungt at bære så meget andet. Dæ 198/Det var drøjt nok at være illegal på to fronter, ... Træ 104/Det er i denne forbindelse interessant at se, at Robert Kennedy er begyndt så småt at distancere sig fra præsidenten. revy 26-12-66:9,1/Men lidt fattigt er det jo kun at drømme. Sky 163/... det er kun sundt at springe en Frokost over, ... Ka 101/Det havde været strengt at nå så langt, ... Sky 41/Var det ikke væmmeligt at sige det her? Lø 166/Det var glædeligt for nylig at høre en yngre kvindelig præst udtale sig til fordel for en mere liberal abortlov... Pol 26-1-67:15,7/... for det er så generende at græde med glas i øjet. FF 24/Det er ganske vist fristende at føre visse stiltræk tilbage til formodede karaktertræk hos digteren, ... SL 97/Det må

være anstrengende at have otte hundrede mand drivende omkring ... Dæ 119/Det er næsten paatrængende at være til, ... Lø 138/... det er altid gribende at høre mødre dø. FF 37/Det var dog bevægende at se sin gamle Gade, ... Ka 181/Men det er ikke nok at elske på afstand, ... FF 132/Det var ikke til at fatte, at så mange skulle kunne høre forkert. Ef 68/

Nu er det for det første lidt af et problem at definere det tragiske, ... SL 132/Også psykisk er det af stor værdi at mærke den effektive indsats, ... Pol 18-4-66:?, ?/Sa er det vist på tide at holde op, ... Sky 160/For tiden er det på mode at invitere til såkaldte vareshows i biograferne. Inf 21-4-66:6, 2/Det virker som en økonomisk uansvarlighed på andres vegne at lade skatteborgeren i uvidenhed om, hvad han har at rette sig efter. Pol 31-1-67:13, 1/Måske kom det som en lettelse at blive tvunget tilbage over floden som en glemt og gammel mand, ... Pol 24-4-66:39, 5/... det ville føles som en befrielse blot at kunne betro mig til, en enkelt. Næ 77/Det tages som en folkesport at unddrage sig beskatning. Pol 19-1-67:16, 7/... det forekom mig i nogen grad imod naturen at have sin mor til myndling. FF 38/Alligevel kunne det godt være forbundet med en vis fare at sætte sig der, ... JM 167/Nu havde det en vis mening at sende de smaa orlogsskibe til det vestlige angrebspunkt; JM 178/Det vil medføre store besparelser at likvidere sporvognene under ét. Pol 12-1-67:3, 4/... men det indebærer en risiko at videreudvikle en specialitet, ... Pol 30-5-67:5, 5/... at det efterhånden ikke kan betragtes som upassende at gå videre... revy 21-12-66:3, 2/... må det vel ikke regnes for uterligt at berøre knæet. Pol 9-1-67:15, 2/Men erkender man at det må kaldes udemokratisk at ville skjule krigsforbrydelser, ... revy 24-2-67:6, 2/... og i deres udmattede tilstand følte det efterhaanden uoverkommeligt at blive ved med at passe skøder og sejl. JM 345/Det gøres stadig nemmere at komme ud og nyde naturen, ... Pol 14-3-67:17, 2/Mere fremsynet forekommer det at lade mulighederne stå åbne. Pol 19-1-67:18, 5/Det var gået så let at møde hende. Ef 107/Det vil blot føre for vidt at forklare dig den, ... Træ 78/Det kan se meget overlegent og flot ud at komme kørende i fuld fart... Pol 8-3-67:23, 6/... det gjorde godt at stå i mørket, ... Ef 65/Det lyder så kønt at tale om ideer, Eks 22-4-66:2, 5

P' er verbalt.

Det nytter ikke at stå og stirre fortabt på den dør. Sky 126/... at det aldrig skader at lade, som om man er lidt evnesvag. Rend 30/... det var, som om det ødelagde noget at få billedet af hende sjasket til med bemærkninger, ... Pa 97/Det hjælper selvfølgelig at se godt ud, ... Eks 19-4-66:?, ?/Men maaske det i vor Tid bare hemmer at have rødder et Sted. Lø 27/Men det luede lidt at se det amerikanske og russiske flag på samme stang midt i ødet. Pol 2-6-67:2, 4/Lignede det noget og sidde og blære sig sådan, ... Ka 148/... at det ikke gik at forcere sagen igennem, ... Pol 9-2-67:4, 5/Her lykkedes det at få en overenskomst i stand med den lokale fyrste, ... JM 334/Det kunne derfor bedst betale sig at dreje om alle hjørner, ... FF 172/Det

lønner sig at tænke på, om ens børn går i rigtige sko,... Pol 24-4-66:42,2/... og det hævner sig at lægge hånd på den uden en grundig filologisk skoling. Inf. 2-6-67:4,6/... så forbyder det sig selv at flyve med SAS til London. Pol 29-12-66:11,1/... det lader sig gøre at løbe ud til Hvaløerne,... JM 40/... en særlig digterskole hvor det hører sig til at dø for en følelsessag,... DD 116/Det gav bedre Balance at ryge end at æde,... Ka 90/... men det tog jo kun nogle sekunder at køre ned med elevator, ... FF 148/Under disse vilkår voldte det vanskeligheder at opretholde ordentlige sundhedsforhold om bord. JM 167/... at det vil koste ikke mindre end 20 mill. kr. at modernisere varmesystemet på hospitalet. Pol 4-2-67:7,5/Det fordrer fantasi at forstå, hvad det betyder. Inf 21-6-67:2,2/... og især i digtningen kan det ofte kræve den største agtpågivenhed at finde ud af, hvad vi skal interpolere; SL 113

B) $e=O'/O'_2$.

... nu besluttedes det at sætte kursen mod Island. JM 227/Det blev vedtaget - om nødvendigt - at gå i strejke... Pol 9-1-67:3,7/I Knarød var det bestemt at tilbagegive Øland til Sverige, ... JM 201/Hvis politiet ikke har mandskab nok, kunne det vel nok overkommes at ofre de få kroner mere, ... Pol 24-4-66:40,7/Det var ikke tilsigtet at bringe billederne som blikfang. Pol 4-2-67:5,1/... så det undgås at have lange konferencer for at få alle facts. Pol 12-1-67:14,3/Det har gang på gang været drøftet at ændre selskabslovgivningen, ... Eks 19-4-66:?, ?

Er det tilladt at korsfæste en romersk mand? FF 119/Det var af hensyn til brandfaren forbudt at tage halm med ombord, ... JM 165/Det kan også anbefales at læse rederatet af læserforeningens generalforsamling. Inf. 31-5-67:1,1/Det kan i høj grad også tilrådes at tænde lygterne, ... Pol 15-3-67:24,2/Det må absolut frarådes at flytte Den kgl. grønlandske Handel til Hanstholm. Pol 2-3-67:10,6

§ 151 I sjældne tilfælde er der undtagelser fra orienteringsreglerne:

A' ≠ S".

Men at tilsigte det nu, ville efter hans mening skuffe venner og allierede og opmuntre kræfter, som ønsker at forstyrre freden. Pol 9-10-66:42,2

A^{præp} ≠ S".

... at det ville være en desavouering af de eksisterende lektorer at oprette undervisningslektorer. Pol 11-1-67:12,4/Det er synd for børnene at slæbe dem med. Pol 3-5-67:34,5

G' ≠ S".

Jeg tror, det er imod Guds vilje at sammenblende racerne. Pol 9-10-66:35,6

§152 Undertiden forekommer det, at P"(2) har passiv form;

Det er ingen kunst at begejstres for Shakespeare og Abell, ...
Pol 9-10-66:10, 5/Byrdefuldt er det derimod at tynges af vanskeligheder i Europa-politikken, ... Pol 11-6-67:48, 6

Reglerne for infinitivens orientering fås da ved at udskifte S" med O" i de i § 138 opstillede:

Forundes det imidlertid én at genfødes på ny, så forekommer det hele så enkelt, ... Pol 16-4-67:49, 4/Det er måske heller ikke ukendt for dem at tituleres "charmetrold"? Pol 2-4-67: 37, 2

I første eks. har P"(2) orienteringen $A'=O''$ og i andet $A^{\text{for}}=O''$.

Ikke blot i "infinitiv som subjekt"-konstruktioner men overalt, hvor status 2. kan forekomme, er passiv form meget sjælden.

8. Muligheder for klassifikation af P'

§153 Ofte foreligger der i forhold til et givent P' alternation mellem de forskellige størrelser, der kan konstituere S";

Det var ham magtpåliggende at give udtryk for regeringens forhandlingsvilke. Pol 14-3-67:1, 5/... og det har derfor været magtpåliggende for ham i tide at skaffe sig sagkyndig underretning ... JM 145

...det havde ikke været mig muligt at få ham fra det, ... Træ 114/...med dem måtte det være muligt for os at komme i Forbindelse. Skæ 168

Det kneb ham efterhånden at få noget sted at bo... Pol 22-3-67: 7, 1/...det kneb for skipperne at følge med. JM 260

...hvor fortræffeligt det er lykkedes ham at udtrykke sig selv! SL 97/...at det var lykkedes for hende at tæmme og udnytte bifaldstordenen... Pol 24-4-66:11, 2

Da orienteringen for P"(2) i disse tilfælde også kan være ubestemt, gælder følgende rektionsformel for P': $P'+((A')//(\text{for}+A^{\text{for}})//(-))$.

Men det var godt af ham at komme igen, ... Pol 7-4-67:20, 2/ ... thi det er ikke godt for enkeltmennesket at være ene. FF 37

For P' gælder her rektionsformlen: $P'+((\text{for}+A^{\text{for}})//(\text{af}+A^{\text{af}})//(-))$.

Siden må det så blive regeringens og folketingets opgave at bestemme, om rådet skal fortsætte. Inf 21-4-66:8, 5/... at det ville være en opgave for TÆNK at undersøge kvaliteter og priser... Eks 19-4-66:?, ?

For P' gælder her rektionsformlen: $\underline{P' + (G' // (for + A^{for}) // (-))}$.

Og ved hine andre, hvem det er overdraget at tilrettelægge den-
ne Jords Anliggender. Skæ 9/... da..., overdrages det til inden-
rigsministeriet straks at sende de 20.000 gasmasker til Israel.
Pol 2-5-67:1, 7

Det blev overladt dem at tage imod den engelske dronnings re-
præsentant, ... Pol 3-6-67:2, 1/... hvis det overlades til universi-
teterne m. m. selv at bestemme deres censorer. Inf 2-6-67:9, 4

Da A' eller $\text{til} + A^{\text{til}}$ i disse tilfælde er obligatoriske ledsagere til P'
og orienteringen for $P''(2)$ altså ikke kan være ubestemt, gælder føl-
gende rektionsformel: $\underline{P' + (A' // (\text{til} + A^{\text{til}}))}$.

§ 154 Disse alternationsforhold kan danne grundlag for en klassifikation af
mængden af de ord, der kan stå som P' i "infinitiv som subjekt"-
konstruktionerne. Dog er en udtømmende klassifikation næppe mu-
lig i praksis, dels fordi det ekscerperede materiale ikke dækker al-
le konstruktionsmuligheder, og dels fordi det som nævnt ofte er me-
get vanskeligt at afgøre, hvor mange og hvilke af S'' -konstituenterne
et givent P' kan kombineres med. De i det følgende opregnede klas-
ser kan derfor kun betragtes som et udvalg af samtlige mulige; de
mest sjældne S'' -konstituent er ikke inddraget på grund af eksempel-
materialets ringe omfang. Som betegnelse på de enkelte klasser an-
vendes rektionsformler af ovennævnte type. Henførelsen af de enkel-
te ord til en klasse må opfattes som en arbejdshypotese, der kan
korrigeres ved en yderligere indsamling af eksempler.

§ 155 $\underline{e=O'_1}$; $\underline{P' + ((af + A^{af}) // (-))}$.

Til denne klasse hører f. eks.: overvejes, besluttet, vedtages, be-
stemmes, tilsigtes, undgås, forsøges, opgives, drøftes.

$\underline{e=O'_2}$;

1) $\underline{P' + (A' // (-))}$.

Til denne klasse hører f. eks.: tilrådes, frarådes, tillades, forbydes,
anbefales, pålægges.

2) $\underline{P' + A'}$

Til denne klasse hører f. eks. forundes, tilstedes.

3) $\underline{P' + (A' // (til + A^{til}))}$.

Til denne klasse hører f. eks.: overlades, overdrages, overgives.

4) $\underline{P' + (til + A^{til})}$.

Til denne klasse hører f. eks.: henstilles.

§ 156 $e=S'$; P' er verbalt.

1) $\underline{P' + A'}$.

Til denne klasse hører f. eks.: tilkomme, tilfalde, påhvile, påligge.

2) $\underline{P' + (A' // (-))}$.

Til denne klasse hører f. eks.: more, glæde, behage, irritere, genere, ærgre, anstrenge, besvære, interessere, overraske, forbløffe, friste, gavne, skade.

3) $\underline{P' + (A' // (for + A^{for}) // (-))}$.

Til denne klasse hører f. eks.: lykkes, mislykkes, knibe, haste, passe.

4) $\underline{P' + ((for + A^{for}) // (-))}$.

Til denne klasse hører f. eks.: sømme(sig), lønne(sig), betale(sig).

5) $\underline{P' + ((for + A^{for}) // (til + A^{til}))}$.

Til denne klasse hører f. eks.: ligge.

6) $\underline{P' + (til + A^{til})}$.

Til denne klasse hører f. eks.: stå.

7) $\underline{P' + A' // (for + A^{for}) // (-)}$.

Til denne klasse hører f. eks.: give, tage, koste, volde.

8) $\underline{P' + ((af + A^{af}) // (-))}$.

Til denne klasse hører f. eks.: kræve, fordre.

§157 $e=S'$; P' er ikke-verbalt.

Klassifikationen af de ikke-verbale P' på dette kombinatoriske grundlag støder bl. a. på den vanskelighed, at det verbale eller præpositionale P'^{-1} kan begrænse et P' 's mulighed for at styre en eller flere S'' -konstituenterne:

det blev en interesse for ham at...
det blev hans interesse at...

Hvis $P'^{-1}=\text{"være"}/\text{"blive"}$, så har $P'=\text{"interesse"}$ mulighed for både at styre for $+A^{\text{for}}$ og G' . Hvis derimod $P'^{-1}=\text{"af"}$, så har $P'=\text{"interesse"}$ kun mulighed for at styre for $+A^{\text{for}}$:

det var af interesse for ham at...

Er $P'^{-1}=\text{"i"}$, så har $P'=\text{"interesse"}$ kun mulighed for at styre G' :
det er i hans interesse at...

Tilsvarende kan f. eks. $P'=\text{"umuligt"}$ styre både A' og for $+A^{\text{for}}$, hvis $P'^{-1}=\text{"være"}/\text{"blive"}$, men kun for $+A^{\text{for}}$, hvis $P'^{-1}=\text{"(anses)for"}$:

det var ham umuligt at...
det var umuligt for ham at...
det anses for umuligt for ham at...

Når et substantivisk eller adjektivisk P' i det følgende er henført til en bestemt klasse, er det sket under den forudsætning, at ordet er styret af $P'^{-1}=\text{"være"}/\text{"blive"}$, idet det ser ud til, at kombinationsmulighederne i denne kontekst er mindst begrænsede.

§158 A) P' er substantivisk.

1) $\underline{P' + (G'//(-))}$.

Til denne klasse hører f. eks.: plan, hensigt, agt, mening, tanke.

2) $\underline{P' + (G'//(for + A^{\text{for}})//(-))}$.

Til denne klasse hører f. eks.: ønske, formål, anliggende, opgave, arbejde, bestilling, hverv.

3) $\underline{P' + (A'//(for + A^{\text{for}})//(-))}$.

Til denne klasse hører f. eks.: hjælp.

$$4) \quad \underline{P' + (G' // A' // (for + A^{for}) // (-))}.$$

Til denne klasse hører f. eks.: fornøjelse, nydelse, tilfredsstillelse, glæde, sorg, pine, lindring.

$$5) \quad \underline{P' + (G' // (af + A^{af}) // (-))}.$$

Til denne klasse hører f. eks.: uvane, kneb, bedrift, idé, fejltagelse.

$$6) \quad \underline{P' + ((af + A^{af}) // (-))}.$$

Til denne klasse hører f. eks.: galskabm vrøvl, overdrivelse, misforståelse.

B) P' er adjektivisk.

$$1) \quad \underline{P' + (A' // (for + A^{for}) // (-))}.$$

Til denne klasse hører f. eks.: muligt, ugørligt, vanskeligt, anstrengende, uoverkommeligt, vigtigt, magtpåliggende, betydningsløst, behageligt, glædeligt, kedeligt, interessant.

$$2) \quad \underline{P' + ((for + A^{for}) // (af + A^{af}) // (-))}.$$

Til denne klasse hører f. eks.: godt, dårligt, upassende.

$$3) \quad \underline{P' + (A' // (for + A^{for}) // (af + A^{af}) // (-))}.$$

Til denne klasse hører f. eks.: kært, velsignet, irriterende.

$$4) \quad \underline{P' + ((af + A^{af}) // (-))}.$$

Til denne klasse hører f. eks.: venligt, fjollet, dumt, fejgt, modigt, pænt, grimt, barnligt, sønligt, klodset, påtrængende, selvmodsigende, gennemtænkt, fortjenstfuldt.

§159 Det ser ud til, at de P', der ved en sådan procedure henføres til samme eksklusive klasse, i de fleste tilfælde udviser et nært semantisk slægtskab. Bemærkelsesværdigt er det imidlertid, at man også kan finde temamæssige overensstemmelser mellem forskellige P' på tværs af ordklasserne, således at det samme tema ofte går igen både i et verbalt, et adjektivisk og et substantivisk P':

interessere/interessant/interesse
 overraske/overraskende/overraskelse
 hjælpe/hjælpsomt/hjælp
 gavne/gavnligt/(til)gavn
 give/givende, givtigt/ -
 koste/kostbart/ -
 sømme(sig)/sømmeligt/ -
 lønne(sig)/lønnende/ -
 indrømmes/ - /indrømmelse
 besluttes/ - /beslutning
 tilstedes/tilstedeligt/ -
 - /dumt/dumhed
 - /meningsfuldt/mening
 - /selvmodsigende/selvmodsigelse

etc.

Disse forhold kan sandsynligvis anvendes som udgangspunkt for en analyse af objektstyper bestemt ved dels deres alternationsforhold og dels deres relation til P' 's tema. Det ligger i hvert fald nær at antage, at man på et vist plan af analysen kunne regne med, at "objekter"(A/G/A^{præp}), der umiddelbart eller middelbart er tilknyttet et bestemt tema, har samme relation til dette tema, uanset om det manifesterer sig verbalt, adjektivisk, eller substantivisk. Endvidere kunne man forestille sig, at der til samme præp + A^{præp} svarede samme relation mellem A^{præp} og P', uanset hvilket tema P' havde:

det blev vedtaget af dem...:/: de har vedtaget...

det er klogt af dem...:/: de er kloge...

En objektsanalyse i denne retning falder dog uden for nærværende opgaves rammer, men jeg har ment det naturligt at pege på de hidtil uudnyttede muligheder for den syntaktiske beskrivelse, der ligger gemt i disse forhold.

9. Muligheder for klassifikation af $P''(2)/P^f(2)$

§ 160 Det vil herefter være nærliggende at undersøge, om valget af verbum som $P''(2)=E^N/P^f(2)=(E^N)$ afhænger af de orienteringsmuligheder, det enkelte P' kan tilbyde, d. v. s. om der til de forskellige klasser af P' også svarer klasser af verber, der kan stå som "infinitiv som subjekt". Det synes at være tilfældet:

det var ærgerligt for ham at måtte blive hjemme

det var venligt af ham at ville blive hjemme

I ovenstående to eksempler er det ikke muligt at udskifte de to infinitiver med hinanden, d. v. s. P' ="ærgerligt" kan ikke styre $P''(2)$ ="ville", og P' ="venligt" kan ikke styre $P''(2)$ ="måtte":

* det var ærgerligt for ham at ville blive hjemme

* det var venligt at ham at måtte blive hjemme

Det ser ud til, at af den samlede mængde af verber, der kan stå som $P''(2)=E^N/P^f(2)=(E^N)$, kan de fleste P' kun kombineres med et vist begrænset udvalg. Efter alt at dømme gælder der den generelle regel, at hvis en infinitiv som $P''(2)=E^N/P^f(2)=(E^N)$ kan kombineres med ét P' tilhørende en af de opstillede klasser, så kan den også kombineres med de øvrige medlemmer af denne klasse.

§ 161 Nærmere at præcisere identiteten af de grupper af infinitiver, der er acceptable eller ikke acceptable i forbindelse med de forskellige klasser af P' , er sandsynligvis ikke muligt uden hjælp af datamaskiner, hvorfor jeg må lade problemet ligge her. En mulig genvej til en sådan nærmere klassifikation af infinitiverne foreligger måske med de i §§ 223 - 246 konstaterede relationer mellem S'' -konstituenterne og N i ledsætningerne og de dertil knyttede overensstemmelser mellem $P''(2)$ -kæden og ledsætningskæden.

§ 162 Samtlige de verber, der kan stå som $P''(2)=E^N/P^f(2)=(E^N)$, synes at have ét træk til fælles, hvorved det adskiller sig afgørende fra de verber, der ikke kan have denne funktion: de kan eller skal som logisk subjekt have ord, der betegner personer; verber, der som logisk subjekt udelukker personbetegnelser, kan ikke stå som $P''(2)=E^N/P^f(2)=(E^N)$. Dette betyder, at f.eks. følgende verber ikke kan have denne funktion: ske, hænde, indtræffe, sne, hagle, storme (jf. § 43):

- * det lykkedes ulykken at ske
- * det er let at indtræffe
- * det overlades det at sne
- * det koster en formue at hagle

Hermed er samtidig angivet, hvad der er fælles for samtlige de størrelser, der kan stå som P' , idet de altså for at kunne styre $P''(2)=E^N/P^f(2)=(E^N)$ skal kunne kombineres med en personbetegnelse af en af følgende typer: A'/A' , G'/A' ^{præp}.

- § 163 Reglen i § 161 medfører, at hvis P-leddene i den kæde, der følger efter infinitiven, har orienteringen $S'=S''$, så kan disse P-led også kun bestå af ord, der som logisk subjekt kan eller skal have en personbetegnelse; hvis derimod et P-led i den efterfølgende kæde har orienteringen $S'=O''$ (og der ikke er skiftet logisk subjekt fra infinitiven til dette P-led), så kan det kun bestå af ord, der som logisk objekt kan eller skal have personbetegnelser.

10. Resumé af resultaterne

- § 164 1) Der kan ikke påvises noget afhængighedsforhold mellem status 2. i forfæltet og $P(\text{finit})$, således som der kan mellem N og $P(\text{finit})$; derimod kan der påvises et afhængighedsforhold mellem et P' og status 2, i $/F/$.
- 2) I den hyppigst forekommende konstruktion med tryksvagt eksplikat står status 2. på P-pladsen efter dette P' .
- 3) Da disse forhold i øvrigt har været betragtet som kriterier på, at en status 2. er styret af dette P' , kan en sådan analyse også anvendes i disse tilfælde.
- 4) Det er muligt at adskille de tre eksplikative konstruktioner fra andre konstruktionstyper, der også indeholder et N ="det" og en status 2., ved hjælp af simple transformatoriske prøver, der da kan anvendes til definitioner af eksplikativrelationen.
- 5) Ved på grundlag af disse prøver at indføre en ren regnestørrelse: "det potentielle eksplikat", er det muligt at angive, hvilken re-

lation der er mellem status 2. i /F/ og de i forvejen definerede størrelser "grammatisk subjekt" og "logiske subjekt/objekt", og derigennem at angive, hvilket forhold infinitiven har til sætningen i øvrigt.

6) En række andre konstruktioner, hvori der også indgår en status 2., viser sig at have visse fællestræk med "infinitiv som subjekt"-konstruktionerne, dels med hensyn til implikativ-eksplikativ-modsætningen, dels med hensyn til infinitivens kontekst og dels med hensyn til infinitivens orientering.

7) Der kan opstilles relativt simple orienteringsregler for status 2. som subjektseksplikant eller i subjektivisk funktion, hvilket betyder, at disse konstruktioner går ind i rækken af såkaldte "sekundære nek-sus" ¹⁾ og med visse moderationer kan opfattes som en speciel variant af "akkusativ med infinitiv".

8) Det kan påvises, dels at af den samlede mængde af verber, kan kun den delmængde stå som $P^f(2) = E^N / P^f(2) = (E^N)$, der som logisk subjekt kan eller skal have en personbetegnelse, og dels at ikke ethvert medlem af denne delmængde kan kombineres med ethvert P^f .

1) se f. eks. E. D. G. § 71, tillæg 2.

•

VI. LEDSETNINGER

§165 Ledsætninger - herefter betegnet L - er P -kæder, der er karakteriseret dels ved, at det første P -led, P_L (finit), sammen med N_L og q_L indgår i en bestemt topologisk struktur (skema II.), og dels ved, at de på første plads - /k/ eller /N/ - skal eller kan have en ledsætningsindleder, 1. Eksistensen af tekstafsnit, der besidder disse to karakteristika, forudsætter eksistensen af en anden P -kæde og som oftest et bestemt led i denne; om de enkelte undtagelser fra skema II. henvises til E.D.G. § 79. Da P -kæder i almindelighed tidligere er blevet behandlet, vil jeg her kun beskæftige mig med ledsætningsindlederne.

1. Ledsætningsindledere

§166 Ledsætningsindledere kan analyseres ud fra to synspunkter: 1) Deres forhold til P_L -kæden, 2) deres forhold til den P -kæde, som P_L -kæden forudsætter.

§167 1) I forhold til P_L -kæden kan 1 generelt opfattes som et "signal" på den for en sådan kæde karakteristiske topologiske struktur, således at denne struktur forudsætter tilstedeværelse eller mulighed for tilstedeværelse af en størrelse, der tilhører klassen af ledsætningsindledere; man kan muligvis sige, at 1 "styrer" denne struktur, men må i så fald tage i betragtning, at det undertiden forekommer, at $1=(-)$.

§168 Herudover kan 1 forholde sig på to måder til P_L -kæden:

A) 1 har funktion som led i P_L -kæden:

1 P_L^1 P_L^2
 ...der er tilbage $1=N$

1 N_L P_L^1 P_L^2
 ...som han tog af $1=A^1$

1	N_L	P_L^1	
...	da han kom		$1=q$
1	N_L	P_L^1	
...	end jeg er		$1=P^2$
1	N_L	P_L^1	P_L^2
...	hvis taske var forsvundet		$1=G^N$
1	N_L	P_L^1	P_L^2
...	hvad de også havde forudset		$1=A$

B) l har ikke funktion som led i P_L -Kæden:

...at han rejser
 ...om hun har ret
 ...hvis der er plads
 ...selvom huset er stort

§169 2) I forhold til den forudsatte P-kæde eller et led i denne kæde kan l ligeledes forholde sig på to måder: A) l har repræsentativ funktion, B) l har ikke repræsentativ funktion.

§170 A) At l repræsenterer en størrelse, X , fra den forudsatte P-kæde (evt. hele denne kæde) i P_L -kæden, vil sige, at X - som regel efter en vis omformning - skal kunne erstatte l som led i P_L -kæden, hvis L transformeres til en helsætning (skema I.):

...ham, der er tilbage/:han er tilbage
 ...hatten, som han tog af/:han tog hatten af
 ...igår, da han kom/:han kom igår
 ...større, end jeg er/:jeg er stor/mindre/lille
 ...manden, hvis taske var forsvundet/:mandens taske var forsvundet
devalueringen kom igår, hvad de også havde forudset/:de havde også forudset, at devalueringen kom igår

Undertiden er $l=(-)$:

...manden, (-) hun ikke kunne lide/:hun kunne ikke lide manden

Undertiden er $X=(-)$:

det tillod (-), hvad jeg forbød:/:jeg forbød det/noget/at hun kom/
ødelæggelsen/etc. =alt, hvad man kan tillade.

han blev (-), hvor han var:/:han var der/hejmmen/på pladsen/
etc. =alle de steder, hvor man kan blive.

- §171 B) Har l ikke repræsentativ funktion, foreligger der igen to muligheder: a) Der kan påvises et afhængighedsforhold mellem en størrelse i den forudsatte P -kæde og l ; i så fald er forholdet mellem disse to størrelser principielt af samme art som ved statusreaktionen. Betegnes den styrende størrelse P' , så gælder det, at $l=P''$:

N P' P''

han bad ikke om tilladelse

N P' $l=P''$ $l=P''$

han vidste ikke om hun kom/hvornår hun kom/*at hun kom

N P' $l=P''$

han krævede at hun kom/*om hun kom/*hvornår hun kom

En ledsætning, for hvilken det gælder, at $l=P''$, betegnes herefter L'' , og P' siges at styre L'' ; dette forhold kan betegnes ledsætningsreaktion. En sådan styret ledsætning kan ligesom en status eller en kasus indgå i alternations- og kooperationsforhold med andre ledsætninger, kasus og status:

N P' A'_1 A'_2 N P' A'_1 P'' N P' A'_1

han lærte mig engelsk; han lærte mig at læse; han lærte mig, at

L'' N P' A'_1 L''

man skulle være glad; han lærte mig, hvordan man skulle leve

Disse fire sætninger kan sættes på følgende reaktionsformel:

$P' + (A'_1 \vee (A'_2 // P''(2) // L''! // L''?))$.

- b) Der kan ikke påvises et sådant afhængighedsforhold; i så fald er ledsætningen en ikke styret adverbialkæde, der har placeringsmulighederne $/q/$ og $/Q/$:

de havde/hvis han var kommet/ændret mening
de havde ændret mening/hvis han var kommet/

de skulle/hvad de end sagde/ændre mening
de skulle ændre mening/hvad de end sagde/

§172 Nedenstående skema giver en samlet oversigt over ledsætningsindledernes mulige interne og eksterne relationer; de fleste ledsætningsindledere har mulighed for placering i flere af rubrikkerne:

	1	eksternt		
		repræsnt. funktion	ikke repræsnt. funktion	
			styret	ikke styret
in- ter- -nt	funkt. som led i L	+	+	+
	ikke funkt. som led i L	-	+	+

2. Styrede ledsætninger

§173 Styrede ledsætninger kan deles i to klasser efter deres indlederes tema: én, for hvilken det gælder, at l="at", og én, for hvilken det gælder, at l="om"/hv-ord. En ledsætning, der tilhører den første klasse betegnes L! ("fremsettende"), mens en ledsætning, der tilhører den anden, betegnes L? ("spørgende").

Transformeres L! til en helsætning, kommer N i /F/, mens "at" forsvinder:

...at han aldrig er vred:/han/er aldrig vred

Transformeres L? til en helsætning, fremkommer der enten - hvis l="om" - en sætning med tomt /F/, idet "om" forsvinder:

...om han aldrig er vred:/ - /er han aldrig vred

eller - hvis l=hv-ord - en sætning med dette hv-ord i /F/:

...hvornår han ikke er vred:/hvornår/er han ikke vred

§174 Mængden af de størrelser, der som P' kan styre L", kan deles i tre klasser efter deres mulighed for at styre de to hovedtyper af ledsætninger: én klasse, K', der kun kan styre L!, men ikke L?, én, K?, der kun kan styre L?, men ikke L!, og én, K'?, der kan styre L! og L? alternerende. Til K' hører f.eks.: kræve, tillade; til K? hører f.eks.: spørge, undersøge; til K'? hører f.eks.: vide, sige.

VII. LEDSÆTNING SOM SUBJEKT

1. Indledende bemærkninger

§175 Da "ledsætning som subjekt" og "infinitiv som subjekt" manifesterer sig næsten ens med hensyn til topologi, rektionsforhold og modsætningen implikativ-eksplikativ, vil jeg i det følgende først og fremmest beskæftige mig med de forhold, der specielt er karakteristiske for "ledsætning som subjekt"-konstruktionerne, mens jeg i forbindelse med de forhold, hvor de to konstruktionstyper stemmer overens, hovedsagelig vil anføre et eksempelmateriale og henvise til behandlingen af de tilsvarende forhold ved "infinitiv som subjekt"-konstruktionerne.

§176 "Ledsætning som subjekt"-konstruktionerne forekommer i de samme fire udgaver som "infinitiv som subjekt": en implikativ, hvor ledsætningen er bundet til /F/, og tre eksplikative, én med tryksvagt eksplikat, én med trykstærkt foranstillet og én med trykstærkt efterstillet eksplikat; uover disse fire forekommer de i en implikativ udgave, hvor ledsætningen står til sidst i sætningen på samme plads som ledsætningen i konstruktioner med tryksvagt eksplikat.

§177 I forbindelse med samtlige udgaver er det muligt at påvise et afhængighedsforhold mellem 1 og en størrelse i den forudsatte P-kæde af samme art som det i § 171 beskrevne. I det følgende anføres nogle eksempler på, at denne størrelse, P' , kan tilhøre både klassen $K^?$, klassen $K'^?$ og klassen K' :

a) $L''=L^?$.

Det er et spørgsmål, om den private fjernelse af sneen fra fortovene ikke... er ved at blive for gammeldags. Pol 16-12-66: 20,7/* at den private fjernelse...

Men det står jo enhver frit, om man vil kikke på eller holde sig udenfor. Pol 11-6-67:48,7/* at man...

Nu er det op til rytterne, om 67-sæsonen bliver en succes. Pol 23-3-67:14,4/* at 67-sæsonen...

...det måtte altså undersøges om deres mentale tilstand ikke ville ændre sig til det bedre... FF 21/* at deres mentale tilstand...

b) L"=L!.

Det var sikkert et held for alle parter, at det blev overstået, ... Næ 82/* om/hv-ord...

Var det uhøfligt af mig, at jeg ville være alene med Dem? Dæ 197/* om/hv-ord...

Men det skete, at han pludselig gik i stå på vej til en time. Træ 43/* om/hv-ord...

...og det glædede mig at Hunyadi stod på min side og for hver dag kom til at se mere bekymret ud. FF 33/* om/hv-ord...

Det hævdes ofte at det moderne kunstværk' -...- netop udmærker sig ved ikke at kræve nogen fortolkning. DD 36/* om/hv-ord...

c) L"=(L! //L?).

Det var tydeligt nok, at deres bekendtskab med Nina skrev sig fra et tidligere tidspunkt af hendes liv. Næ 86/...og det var tydeligt, hvor baade Kapellan og Kommandant og mange andre Herrer ærgrede sig... Ka 62

For arvingerne er det af stor betydning, at de kan få at vide, hvad S. Brøgger Andersen har ønsket i sit udkast til testamentet, ... Pol 10-2-67:5, 3/... at det for arbejdsgiveren skattemæssigt set er uden betydning, om en udgift henføres under løn eller under andre driftsudgifter, ... Pol 30-12-66:7, 1

...og tillige afslørede det, at Mikkelpborg endnu i for høj grad anvender temaet som et påskud, ... Pol 9-1-67:9, 2/Og udadtil bliver det ikke afsløret, om en udebleven bødeikendelse for eksempel skyldes, at... Eks. 6-1-67:2, 1

Da det rygtedes at Jesus uddrev onde ånder, ... FF 110/Kom der en anden her, ville det hurtigt rygtes, hvordan det hele stod, Dæ 106.

§178 Visse af de størrelser, der som P' kan styre L?, og som altså tilhører K[?] eller K[!]?, kan kun styre L_{om}:

Det er tvivlsomt om han nogensinde lagde Mærke til Mangelen paa Venlighed omkring sig, ... Skæ 150/* hv-ord...

Andre kan kun styre L_{hv-ord}:

...og det stod mig klart hvor indforstået vi fra første færd havde været med hinanden. Træ 172/* om...

...og det fortælles, hvordan dens næsten udsultede forsvarere daglig lod et faar pine paa gaardspladsen, ... JM 49/* om...

Ihvert fald nogle P' tilhørende den sidstnævnte gruppe kan under visse syntaktiske betingelser styre L_{om} , f. eks. hvis der i den kæde, hvori P' indgår, forekommer en nægtelse:

...men det står mig endnu ikke klart, om denne musik rummer så megen variation, at... Pol 9-1-67:9, 3

Sandsynligvis kan også visse modalverber fungere som "udløser" for P' 's mulighed for at styre L_{om} :

det burde stå mig klart, om denne musik rummer så megen variation, at...

En nærmere beskrivelse af disse forhold og en klassifikation af P' på ovennævnte kombinatoriske grundlag har desværre ikke kunnet lade sig gøre, da konstruktioner med L? forekommer så sjældent, at de udgør mindre end 10 % af det samlede antal "ledsætning som subjekt"-konstruktioner i eksempelsamlingen.

§179 Vi kan herefter indføre begrebet "hypotetisk- L^{n+1} ":

At en ledsætning indledt med "at"/"om"/hv-ord er logisk L^{n+1} for et P^n , vil sige, at der foreligger det samme tematiske afhængighedsforhold mellem P^n og ledsætningens indleder, som når P^n styrer L^{n+1} . At en ledsætning er logisk L^{n+1} for et P^n betegnes i det følgende $L^{(n+1)}$.

Betegnes ledsætningen bundet til $/F/ L^f$, ledsætningen styret af $\underline{e^+} L^e$ og ledsætningen i ekstraposition genoptaget af $\underline{e^-} L^x$, så gælder der for disse konstruktioner følgende formler: $\underline{L^f=L^{(n)}}$, $\underline{L^e=L^{(n)}}$, $\underline{L^x=L^{(n)}}$, hvilket vil sige, at der gælder den samme begrænsning af de mulige sætningsindledere for hhv. L^f , L^e , L^x i forbindelse med et givent P', som gælder for L^n i denne kontekst.

2. Implikativ konstruktion

§180 Ligesom det var tilfældet i forbindelse med infinitivkonstruktionerne, kan ledsætningen i implikativ konstruktion aldrig stå i den for det grammatiske subjekt karakteristiske plads $/N/$, og der kan aldrig påvises noget afhængighedsforhold mellem P(finit) og ledsætningen. Mens reglen for "infinitiv som subjekt" var, at dens eneste place-

ringsmulighed var /F/, så gælder dette ikke for "ledsætning som subjekt"; her foreligger der to udgaver af den implikative konstruktion: én, L'' , med placeringsmulighed såvel efter P' som i /F/, og én, L^f , med placeringsmulighed kun i /F/.

§ 181 Det potentielle eksplikat, (e), for L^f eller L'' kan konstateres på de samme måder som (e) for status 2. (se § § 98, 108, 116).

Når det for en ledsætning (L^f/L'') gælder, at $(e)=N$, og dermed at $L^f/L''=(E^N)$, så siges ledsætningen at have subjektivisk funktion; når det gælder, at $(e)=A'^{-a}$ eller A' , og dermed at $L^f/L''=(E'^{-a})$ eller (E') , så siges ledsætningen at have objektivisk funktion.

§ 182 Mængden af P' kan indeles i to grupper på grundlag af den betingelse, hvorunder de kan styre enten L^f eller L'' : én, for hvilken det gælder, at betingelsen er $(e)/e''=S'$, og én, for hvilken det gælder, at betingelsen er $(e)/e''=O'/O''$.

§ 183 I de konkrete eksempler, hvor en ledsætning i subjektivisk funktion står i /F/, er det overordentlig vanskeligt at afgøre, om den faktisk er bundet til denne plads, eller om den også har placeringsmuligheden efter P' . Hvis P' er af typen: overraske, fornøje, irritere etc., eller af typen: give, tage, koste etc., er ledsætningen i implikativ funktion vist altid bundet til /F/, og efterstillet placering er kun mulig, hvis ledsætningen har eksplikativ funktion, og dermed $N="det"(trksv.)$. I de fleste andre tilfælde synes det at være ret individuelt bestemt, om man i forbindelse med et givent P' tillader $N=(-)$ eller kræver $N="det"(trksv.)$ ved slutstillet placering af ledsætningen.

I det følgende har jeg derfor valgt at anføre alle eksempler med L i /F/ under betegnelsen L^f , uanset om nogle af dem muligvis hører under betegnelsen L'' ; førstnævnte gruppe er naturligvis dermed blevet for stor, men jeg har ikke ment det forsvarligt at begynde på en adskillelse af de to typer kun baseret på mit personlige skøn.

§ 184 1) $L^f = (E^N)$.

A) $(e) = S'$.

P' er ikke-verbalt.

At Sherman flytter ind i de hvides kvarter er en trussel mod hans eksistens...DD 59/At hun først kan frelse Henrik efter døden er en realistisk konsekvens af hendes jordiske totalfortabelse...DD 94/Men at det gik i Stykker med Annemari var vist en Befrielse for ham. Lø 177/...og om disse mennesker solgte sig selv eller blev solgt af andre var i hans øjne en underordnet formalitet. JM 79/...men at en pige som Ingerlise skulde give anledning til denne revision i Kjelds og mit tilfælde var dog for kreperligt. Træ 42/At denne stakkels...teen-ager ikke var en pige for en nedbrudt, oprevet og syg poet er indlysende. DD 112/...hvorledes han har levet er mig heller ikke bekendt...JM 132/Hvorvidt man -...- kan li' beatmusik og be-
tragter den som et meget værdifuldt bidrag til det moderne kul-
kurbillede, er på en måde sagen uvedkommende. Eks 30-1-67:
8,4/Om den vej fremdeles er farbar, er dog vistnok noget tvivl-
somt. Pol 11-1-67:11,3/Om det bliver den ene eller den anden
retning, der kommer til at stå som overskrift for vor tids kunst
er mindre væsentligt. Berl 7-11-67:13,7

At kun skuespillere skulle egne sig for dette job, turde være lidt af en overdrivelse. Pol 11-1-67:11,1/At kræft og hjertesygdomme hænger sammen med rygevanerne vurderes af samme ældre generation som et spøgefuldt videnskabeligt indfald. Pol 12-2-67:43,3/At der er sluppet nogle fæle anakronismer ind i forestillingen må i denne sammenhæng kaldes underordnet... Pol 20-8-67:42,7/At Carl kan være far til Lises barn har længe stået Daniel klart...DD 50/At hun ikke har taget ved lære af sin opdragelse må stå hen som stykkets mærkværdige startsi-
tuation. Pol 4-2-67:?, ?/At Lis samtidig er en ganske "alminde-
lig pige",..., går slet ikke op for Tim,... revy 21-12-66:11,3

P' er verbalt.

...at han er blevet noget af en halvgud overrasker hende alligevel. DD 95/At det gule Hus på Torvet skulde aabne sine Døre for en fattig Svigerdatter, en druknet Skippers Barn, fornøjede og bevægede Skipperkonerne i Byen...Skæ 111/At det er Glad-saxe, der kommer først med den nye stilling, vil derimod ikke forbløffe. Pol 23-2-67:17,4/Om den talende bruger det ene eller det andet ord giver mig information om hans følelser...SL 88/At han havde en forkærlighed for okkultiske ideer -...- kan vel også have disponeret ham for grandiose halvmystiske ideologier. Pol 9-10-66:14,6/At statsministeren også foreslog, at der som led i en ordning bør udsendes en ny FN-styrke, vil få nogle til at hæve øjenbrybebe. Pol 22-6-67:13,2/At landbruget med så stor vægt går ind i statistikken, er også med til at gøre den meget mistrøstig. Revy 7-10-66:13,1/At dette nu stærkt venstreorienterede østland samtidig er det mest stalinistiske, forenkler ikke billedet. Pol 9-6-66:38,7/At gudelæren søges moderniseret og

dermed reddet igennem ved filosofiske spilfægterier ændrer ikke dette forhold. revy 26-12-66:12,3/At det tegnes af Dansk Arbejde og Industrirådet,..., bortforklarer ikke den kendsgerning, at... Pol 27-2-67:5,5/Hvor emsig regeringen og Socialdemokratiet er efter at gøre den nye samarbejdspartner,..., tilpas, fremgår af den konfuse og hovedløse måde, skatteforslagene behandles på. Pol 16-12-66:20,6/At der herefter ikke bliver det mindste tilbage til vedligeholdelse, siger sig selv. Pol 9-10-66:20,6/Om de fører til lunere vejr vil vise sig,... Pol 27-11-67:16,7

B) (e)=O'.

At det blå blæk var en forbrydelse, blev kun motiveret ud fra hensynet til forældrene med samfundet i baggrunden,... Pol 18-1-67:22,2/At den har mere at gøre med Marx end man skulle tro, kan dokumenteres med et citat,... revy 7-10-66:8,4/At dette finder sted skal ikke benægtes og heller ikke beklages,... SL 124/Hvem af de to mænd, der udkastede planen om den nye ekspedition op i det fatale farvand, der blev resultatet af deres møde, kan vel aldrig opklares,... JM 144/Hvordan de nuværende ejere i praksis kan undtages for eventuelle stramminger, skal ikke forsøges klarlagt her. Inf 8-4-67:1,1/Om kombinationen overhovedet forekommer vides ikke,... revy 7-10-66:6,3

§ 185 2) L"=(E^N).

A) (e)=S'.

P' er ikke-verbalt.

En meget stor svaghed ved systemet er, at vurderingsmændene aflønnes efter beløbenes størrelse. Pol 30-12-66:6,6/Fælles for alle disse midler er at de er så logiske og nemme,... DD 18/Mest påfaldende på det korte stykke han havde tilbagelagt var at så mange mænd lignede diktatoren på overskægget. FF 183-84/Sikkert er imidlertid, at strygerne her i alt for stor udstrækning bruges til akkompagnerende formål,... Inf 6-6-67:8,6/Væsentligst for universiteterne er, om en eventuel kansler bliver universiteternes eller regeringens mand. Pol 30-12-66:5,1/Tilbage står, at den største afgiftslovgivning, vi har kendt, og den administrativt vanskeligste, gennemføres med det mindste mulige flertal. Pol 18-3-67:14,2

P' er verbalt

Af Den blå Bog fremgår, at han har været formand for adskillige lægelige organisationer. Pol 14-1-67:15,7

B) (e)=O'.

Fremhæves skal imidlertid, at der ikke blot var lagt en klog linie..., men at de mange kunstneriske indslag var af meget høj kunstnerisk kvalitet. Pol 3-4-67:22,1/Om det gamle år som

helhed kan fastslås, at interessen for lystfiskeri fortsatte sin... stadig stigende kurve. Berl. 7-1-67:17,5/Hvortil i retfærdighedens navn må føjes, at danske bladejere er fornuftigere end den norske Munck. Inf 1-4-67:1,1/Bl. a. påpeges, at det er ældre og dårligt vedligeholdte maskiner, der bidrager uforholdsmæssigt til støjen,... Pol 14-1-67:19,1/Hertil bør først bemærkes, at dette mere er et pædagogisk end et juridisk problem. Pol 18-1-67:19,1/Derfor henstilles kraftigt til folketinget, at principbeslutningen om undervisningspligtens forlængelse ikke vedtages i denne samling. Inf 7-6-67:7,2/Dertil kræves at der er nået en tilfredsstillende løsning på den store skattereforms store problemer:... Pol 14-1-67:15,7/Hertil er blot at sige, at hvis konteksten virkelig ikke skulle vise betydningen, så er ordet tvetydigt, så har det to mulige betydninger,... SL 88/Af det sidste eksempel ses, at det ikke er en genstands oprindelige intention der er afgørende for dens funktion,... SL 144

Som det ses af eksemplerne, falder disse konstruktioner i to hovedtyper: én, hvor det ikke-verbale P' selv står i /F/, og én, hvor P' er finit eller supinisk, og hvor /F/ er udfyldt af en adverbial størrelse.

3. Eksplikativ konstruktion

A. Tryksvagt eksplikat

§ 186 De topologiske og rektionelle lovmæssigheder, der gjaldt for $P''(2) = E^N$, gælder også for $L'' = E^N$: ledsætningen står altid efter P', og placerer man den i /F/ ekskluderes N="det"(trksv.); en entydig bestemmelse af eksplikativrelationen mellem L" og "det"(trksv.) fås ved i definitionen § 101 at udskifte ordet "infinitiv" med ordet "ledsætning".

§ 187 A) e"=S'.

P' er ikke-verbalt.

... at det var planen, at hullet skulle graves helt ned til kiese-
serne,... EF 57/Det var et mirakel, at han overhovedet havde
lært at tale,... Ef 22/Det var noget Vrøvl, at han ikke brød sig
om Vor Faer og Madammen og Diana. Ka 157/Og i øjeblikket er
det vores værste problem, at sommeren er ved at være forbi,
... Næ 245/På en måde var det jo en lettelse at han sad der og
vrøvlede. Træ 181/Det er ogsaa gammel Sæd at det staa paa
Næs. Lø 134/Det var ogsaa den Gamle en særlig Glæde, at
Thorkild var saa fuldstændig ukendt med Jagtens Finesser,...
Ka 177/Det var min mening...for en måneds tid siden... at

jeg ville sidde med det om aftenen for at komme á jour. Sky 85/Det var Christians hensigt, at vi på to følgende møder skulde instrueres i diverse skydevåben og naturligvis navnlig i brugen af sprængstof,...Træ 46/Hvor ydmygende var det ikke for en hertug som Albrecht at tyrolerstænderne forbød ham at drage ind i Innsbruck,...FF 50/...at det var bedst for alle parter, at vi forsvandt nu.Næ 104/...hvorfor det var så nødvendigt, at der skete en Forandring.Ka 11/Var det uhøfligt af mig, at jeg ville være alene med Dem? Dæ 197/...at det er så uretfærdigt, at netop han skulle dø. Træ 166/Det var komisk og latterligt, at menneskene gik her på fortovet lige ud for os,...Træ 52/Det var jo simpelthen utilgiveligt, at han havde taget hende med,...Dæ 165/...det var forkert, at Munk havde staaet i begreb med at foretage en ny ekspedition,...JM 372/...og det var derfor underligt at de straks havde genkendt hinanden.FF 225/...det er muligt at et lukaf er sådan et de boede i.Pa 100/Det var uforstaaeligt at Oluf og Niels havde klaret sig saa langt. Lø 79

...hvordan det var til bedste for hele vort hus at han drog til Tyrol...FF 93/For arvingerne er det af stor betydning, at de kan få at vide, hvad S. Brøgger Andersen har ønsket...Pol 10-2-67:5,3/Det er ikke uden interesse for det norske folk, om vor kronprins gifter sig eller ikke.Pol 19-3-67:2,7/Er det i orden, at kommunen forlanger, at renter af det forudbetalte skattebeløb,... opføres som indtægt,...Pol 31-1-67:6,7/Kan det tjene som undskyldning, at Danmarks Radio også har udsendelser af en anden kvalitet,...Pol 15-2-67/Havde det overhovedet noget formål, at jeg sad her og fæstnede mine tanker på papiret? Næ 96/Det spiller en afgørende rolle for den økonomiske udvikling i Danmark, at dette rettes op igen.Pol 10-3-67:22,2/Det skønnes forsvarligst at De medfører hende i snor.FF 39/Det føles noget overraskende, at Det radikale Venstre nu synes tilbøjelig til at reservere sig på en måde, der...Pol 12-1-67:12,6/...men det virker tankevækkende, at de begge lover konstante gevinster,...JM 64/Ja, der kunde naturligvis se ganske reelt ud, at man sagde ham det.Lø 63/Men det står enhver frit, om man vil kikke på eller holde sig uden for.Pol 11-6-67:48,7/Nu er det udelukkende op til politikerne, om de vil bevilge pengene.Pol 4-2-67:16,2/...og det faldt mig ikke ind, at der kunne være så meget som en navnelighed mellem vores Rækkert og Richardt Løvehjerte.Sky 25

I samtlige de ovenfor citerede eksempler kan $L^N = E^N$ alternere med $P''(2) = E^N$, d. v. s. at der i disse tilfælde for P' gælder følgende rektionsformel: $P' + ((L^N = E^N) / (P''(2) = E^N))$. I de herefter citerede eksempler foreligger der ikke en sådan mulighed for alternation med infinitiv, P' kan kun styre $L^N = E^N$:

Det er tværtimod en kendsgerning, at han samme efterår ogsaa maatte opgive sin forbindelse med Mikkel Vibe,...JM 241/...at det egentlig bliver ved at være ham en gåde, at den meget sky

og forsigtige Jørgen Nielsen... lod ham læse sit kasserede manuskript. DD 44/Det er mit indtryk, at han vil gøre mig til en nysgerrig en, ... Pa 45/... det var min skyld, at det endte så meningsløst. Næ 136/På halvvejen blev det hende klart, at hun ikke havde gået nok... Ef 85/For det første var det ingenlunde givet, at han med en landsætning ville redde sin løjtnant. JM 217/Så er det indlysende at et barn vræler om natten, ... DD 19/... end det var troligt, at den ikke havde været andet end en ond Drøm. Skæ 70/Det er ikke sandt at det er Alvor for dig. Lø 162/... og det var tydeligt at vi var i mindretal. Næ 103/Det er tvivlsomt om han nogensinde lagde Mærke til Manglen paa Venlighed omkring sig, ... Skæ 150/Måske er det ganske ligegyldigt, hvordan en pige er i så små situationer, ... Pa 107

... skulle det så gøres til et socialt spørgsmål, om den lille mand også skulle have råd. Pol 3-2-67:16, 7/... og det må drages i tvivl, om vi kan slå et hollandsk hold med fuld styrke. Pol 12-8-67:16, 6/... det må vist hilses med tilfredshed, at små partier... er gledet ud af det danske folketing. Pol 26-1-67:16, 6/Det lagdes til grund, at manden måtte betragtes som familiens hovedforsørger, ... Eks 4-2-67:18, 3/Det hører til min børnelærdom at kærlighed ikke kan bestå sammen med frygt. FF 132/... og det slog aldrig Fejl, at han jo kom med de Muslinger, som indesluttede de ældste og fineste Perler. Skæ 19/Det synes desuden notorisk, at i hvert fald Jarlen af Bothwell døde her, ... JM 50/Det stod fast fra gammel tid at vore lande aldrig måtte deles mellem brødre, ... FF 46/... og da skipperen fik tommelskruerne paa, slap det ud, at de andre befandt sig ved øen Kildin. JM 131/Det kom frem under sagen, at Bitch fik lov at arbejde meget selvstændigt, ... Pol 9-10-66:7, 1/... mange gange slår det ned i mig, at han står derinde i mørket... Sky 108/Thi det gik nu med stor Klarhed op for dem at ingen af Gæsterne havde sagt et Ord... Skæ 70/Da kommer det mig for, at jeg, ... , i Sandhed kan være Din. Skæ 144

P' er verbalt; L"=E^N kan alternere med P"(2)=E^N.

... det interesserede mig kun, at han åbenbart regner med et styrende princip, ... Pa 35/Det forvirrede ham, at han havde kunnet finde sig i at tilbringe sine Dage her. Ka 183/Det undrer mig, at De med den indstilling i det hele taget overlevede. Sky 150/Det bevægede ham, at hun tog sig tabet af hans Ring saa nær. Skæ 230/Det rørte mig med et lille stik af smerte, at hun skulle le ad ham. Næ 102/Det beroligede og glædede mig at Elisabeth... skrev til mig og klagede sin nød. FF 61/... og det bedrøvede mig at jeg således måtte bedrøve ham. FF 70/Det generer mig, at jeg ikke kan se en grum bestemmelse i hvert ansigt, ... Ef 14/... men jeg tror det hæmmer lidt, at rejsen sker i forklædning... Pol 17-1-67:44, 6/... og det har ikke hjulpet ham det fjerneste, at han afslog at modtage belønningen. revy 13-1-67:13, 3/Det nytter ikke, at menneskene får bedre hoveder, ... Pol 9-10-66:1, 5/Her kunde det ikke gøre ham beklemt, at hans Kone kan give sig hen i snurrige Beretninger. Skæ 126/Det synes, som om det gav visse folk et mindre politisk chock, at

SF foreslog dagsordenen ændret, ... Pol 8-10-66:18, 1/En snes mill. kr. vil det koste staten, at statstjenestemændene, ..., skal have det normale tjenestemandspensionsbidrag nedsat. ... Pol 10-5-67:7, 2/Det har skabt nogle dramatiske dage på Børsen, at en enkelt realkreditinstitution, ..., ikke uden videre har villet tilslutte sig den forlængelse af obligations-rationeringen i et år, som. ... Pol 9-10-66:42, 2/Det højnede heller ikke kvaliteten, at de to målmænd gav hver et mål væk, ... Pol 9-6-67:16, 4/Det vakte iøvrigt ingen større protest, at jeg afbrød spøgen, ... Næ 118/Det øgede hans pointoverskud, at jugoslaven fik en advarsel, ... Berl 7-1-67:10, 3

$L''=E^N$ har ikke mulighed for at alternere med $P''(2)=E^N$.

Det slog mig at der kunne være indtrådt en solformørkelse, ... Næ 112/Det anede mig at han alligevel ikke var en mand af god sæd og skik, ... FF 91/Ragede det dig, at der i en Piges Hjem og over hele Familien hang en evig Lugt af stuvet Rosenkaal, ... Ka 174/Det strejfede ham ikke, hvilke problemer dette vilde medføre. JM 261/Det hændte, at den, som roede for dem, tog et Par Soldater med, ... Ka 51/Det skete, at far tabte tålmodigheden og daskede til ham, ... Sky 165/Det fremgik, at forholdet imellem dem aldrig havde været særlig godt. Træ 108/Dagen efter forlød det at præsidenten havde abdiceret til fordel for sin søn. FF 253/Det gælder da ligesom i den almindelige økonomi, at man må låne. Berl 9-1-67:5, 3/... det viste sig, at en troldkvinde havde forgjort hans arm. JM 101/Det bekræfter sig desværre endnu en gang, at Mr. Wilson og hans udenrigsminister ... anvender deres gamle taktik. ... Pol 14-2-67:13, 1/Fremsættes et sådant lovforslag, ville det måske anbefale sig, at det folketingsudvalg, som fik det til behandling, foretog en lille undersøgelse. ... Pol 20-1-67:14, 6/Det siger sig selv, at han med de primitive instrumenter, ..., ikke havde mulighed for at gennemføre de vanskelige observationer med den fornødne præcision, ... JM 305/Men det taler for sig selv, at det vækker til eftertanke. Eks. 30-1-67:6, 5

B) $e''=O'/O_2$.

$L''=E^N$ kan alternere med $P''(2)=E^N$.

Men han svarer, at det er heller ikke tilsluttet, at sproget ikke er en værdi hos personerne, ... revy 7-10-66:7, 1/... at det selvfølgelig til enhver tid ville være at foretrække, at en ny lovgivning gennemføres under bred vedtagelse i folketinget. Pol 18-3-67:13, 7/... thi skal det tolereres at én far kender et barns skæbne, ... FF 193/... men det forlanges, at fremadvendende reflekser skal være hvide. ... Pol 30-12-66:7, 1/Fordi det kunne risikeres, at jeg fandt på at slå spejlet i stykker. ... Rend 52/Selvfølgelig kunne det ikke undgås at flere af produkterne blev fremstillet på løbende bånd. Pol 16-12-66:19, 7/Da. ... blev det besluttet at hans fødder skulle hugges af. FF 137/... hvor det er bestemt, at I skal mødes, ... Sky 212

Det var blevet mig indskærpet, at jeg skulle bestyrke kunderne i deres smag, ... Næ 187/Det blev foreslået mig, at Vagn Jensen skulle have et års sygeorlov... Pol 9-10-66:3,5/Nu skal det ikke nægtes, at alle disse omskrivninger på en måde river digtet i stykker. SL 102/Fra arbejdsgiverside må det indrømmes blankt, at forhandlingerne hidtil har været ført i den... forvisning, at... Pol 31-1-67:13,2

$L^N = E^N$ har ikke mulighed for at alternere med $P^N(2) = E^N$.

Selvudslettende men realistisk anskueliggøres det for vælgerne, at partiet har etableret et kandidatforbund, ... Inf 8-4-67:7,1/... men det skal nok blive tydeliggjort for enhver, at B & W ikke udnytter sit produktionsapparat. Pol 28-5-67:48,1/Hvorpå det, ..., oplyses, at man i højere udviklede områder... er langt nærmere det fremtidsmaal, der... DD 27/Det tør nok antydes, at hvad skatteperspektiverne angår ser det i dag noget anderledes ud, ... Pol 14-1-67:15,6/At det så også blev demonstreret, at den slags taktiske manøvrer kan ødelægge arbejdsmulighederne... Pol 8-10-67:17,7/Da det rygtedes at Jesus uddrev onde ånder, ... FF 110/... det kunde heller ikke forbigaas i dagbogen, hvordan det blev gjort. JM 339/Det må forudskikkes, at kammer-tonen i musikalsk praksis er det enstrøgne a, ... Pol 19-3-67:46,2/... og det skal ikke benægtes, at den har sin meget indlysende praktiske mission i dagbladskritikken, ... SL 142/Dernæst må det vedstås, at SF's betingelser... ikke har været understreget tilstrækkeligt... Eks 30-1-67:2,4/... det forudsættes, at litteraturstudenten er en "ægte personlighed"... SL 70/... hvornår det forventes, at jeg betaler. Inf 24-6-67:5,2/... men det skal erkendes, at vi ofte er blevet skuffet. Berl 7-1-67:8,7/... da det erfarede, at kardinalen havde indrullet læderhalsene i frelserens hær. Pol 30-12-66:11,5/Og i samme forbindelse må det erindres, at lønforhøjelserne... ikke forøger den lønmasse, der... Pol 22-3-67:10,3/Det må ikke glemmes, at historien ogsaa i dette tilfælde er skrevet af de sejrende, ... JM 65/Det vides, at Strauss støder på voldsom modstand... Pol 12-1-67:8,4/... kan det ikke tænkes, at hun skal i byen bagefter... Sky 83/Da... maa det antages, at Niels Skoster var med paa "Lamprennen", ... JM 342/... men det var ventet, at han ville tage hårdere fat. Berl 9-1-67:12,1/Det mærkes på Lyndon Johnson, at han er skuffet og irriteret... Pol 9-10-66:12,3/Men paa Luften saas det, at Solen nu var gaaet ned. Lø 172/Det hørtes på hans ubeherskede skældsord og gjaldende kommandoer, at han ikke for ingenting havde været korporal i hæren. Træ 50/Det forstås let, at denne niogtyveårige digtersøster... var en værdig og passende partnerske... DD 104

Det skal medgives personalet, at det viser en storartet omsorg for folk, ... Pol 9-10-66:33,7/Det er bebrejdet mig, at jeg har sagt, der ikke blev en rød øre tilovers... Pol 16-3-67:14,4/... kejseren, hvem det var forudsagt at han skulle miste sit rigge og blive konge af Jerusalem. FF 129/Det er berettet kongen, at Jens Munk uretmæssigt har beslaglagt adskillige viktualier... JM 366/Det fortælles at han til sidst ikke tålte at se hendes

breve, ... DD 112/Få dage efter blev det meddelt at hun stod og græd uden for den yderste borgport. FF 66/Thi var det ikke blevet forkyndt i selve Havnen, at Bru den var et Klenodie? Skæ 111/... og herved tilkendegives det, at medlemmets stemme er nået frem til elektromekaniske telefonrelæer, ... Pol 11-1-67: 26,6/Lidt senere blev det sagt at han allerede havde haft en Kone hjemme i Skotland, ... Skæ 84

B. Trykstærkt eksplikat

- §188 Også ved konstruktioner med trykstærkt eksplikat er de topologiske og rektionelle lovmæssigheder næsten fuldstændig identiske med dem, der gjaldt før de tilsvarende infinitivkonstruktioner. Eksempelmaterialet er yderst sparsomt; der kan også her skelnes mellem to typer på grundlag af eksplikatets placering i forhold til ledsætningen: foranstillet, \underline{e}^+ ; og efterstillet, \underline{e}^-

Foranstillet.

- 189 \underline{e}^+ findes også i forbindelse med ledsætning i to udgaver: "det" og "dette", der efter alt at dømme kan udskiftes med hinanden uden betydningsændring. Der foreligger normalt inklusion (se §104) mellem \underline{e}^+ og ledsætningen; ledsætningen er da styret og betegnes L^e . En entydig bestemmelse af eksplikativrelationen mellem L^e og $N = \text{"det"/"dette"}$ (trkst.) fås ved i definitionen § 110 at udskifte ordet "infinitiv" med ordet "ledsætning".
- §190 Følgende eksempler, for hvilke det gælder, at $\underline{e}^+ = N$ og dermed $L^e = E^N$, kan anføres:

Blot det at vi skal op på 15-16 grader til vor største kultur, azaleaer, er dyrt. Berl 9-1-67:9,1/Alene det, at jeg kommer her, ..., tyder da for pokker på en vis tolerance. Næ 76/Bare det, at den er i gang, må tages som et udtryk for, at der i folkene bag skellet rører sig kræfter, som magthaverne ikke mere kan ignorere. ... Pol 19-1-67:15,7/Det at Wilson vægrer sig ved at sætte hårdt imod hårdt i Sydafrika har andre følger. Pol 29-12-66:13,2

Dette at man midtvejs i et studium kan anviser en acceptabel vej ud af studiet kan rumme visse perspektiver. Inf 9-6-67; Uddannelsessektionen 5,7/Men dette, at folkemasserne tager magten, fører intet godt med sig, ... Inf 2-6-67:7,7/Selve dette at censuren er til stede, giver altså anledning til visse forventninger, ... Pol 10-8-67:14,5

§191 I almindelighed er betingelsen for, at "det"/"dette"(trkst.) kan styre ledsætning, L^e , at "det"/"dette" i konteksten fungerer som S' eller O'/O'_2 for et P' , der selv kan styre L , d.v.s. $L^e=L^{(")}$ (jf. § 179).

Det ser imidlertid ud til, at der er en karakteristisk begrænsning i inventaret af mulige L^e , idet trykstærkt "det"/"dette" efter alt at dømme kun kan styre $L!$, men ikke $L?$; ingen eksempler hvor $L^e=L_{om}/L_{hv-}$ er fundet, og konstruerede eksempler lyder ikke rigtige:

*dette, om/hvornår han kommer, er et stort spørgsmål

Dette betyder, at konstruktioner med \underline{e}^+ sandsynligvis kun er mulige, hvis P' tilhører klassen $K^!$ eller klassen $K^!?$, men ikke, hvis P' tilhører $K^?$.

§192 Undertiden forekommer \underline{e}^+ isoleret, og er i så fald næsten altid repræsenteret af $N="det"$; også her gælder det som regel, at $L^e=L^{(")}$:

Det havde ikke lettet ham, dette, at han ikke fik afleveret Brevet. Ka 56/Det var aktiv musiknydelse, dette, at man skulle spille selv, at man skulle gå hen og købe en billet for at opleve storværkerne. Pol 28-11-67:19, 6

§193 Inklusionsrelationen kan suspenderes, hvis der efter den kæde, hvori \underline{e}^+ indgår, står et kolon (der markerer en pause); ledsætningen, L^x , står da isoleret efter dette kolon:

Men det var netop et vidnesbyrd om at de levede i et frit land: at alle kunne sige hvad de mente og frit diskutere andres meninger, hvis de ikke selv havde nogen. FF 189/Det er nemlig endnu en ting vi skal lære: at et ægteskab godt kan bestå og oven i købet trives, selvom ægtefællerne ikke hænger over hinanden i alle døgnets otte fritimer. Pol 11-6-67:50, 7

Da $N="det"$ kan inkludere L^x , gælder det altså, at $\underline{L^x}=E^N$; endvidere, at $\underline{L^x}=L^{(e)}=L^{(")}$.

Efterstillet

§194 \underline{e}^- er kun fundet i én udgave: "det", og sandsynligvis er $\underline{e}^-="dette"$ ikke mulig. Der foreligger isolation mellem \underline{e}^- og ledsætningen i ekstraposition, og ledsætningen betegnes da L^x . En entydig bestemmelse af eksplikativrelationen mellem L^x og $N="det"$ (trkst.) fås ved

i definitionen § 115 at udskifte ordet "infinitiv" med ordet "ledsætning".

§ 195 Følgende eksempler, for hvilke det gælder, at $\underline{e}^- = N$ og dermed $L^X = E^N$, kan anføres:

At en Arbejder gik paa Tourné en Lørdag Aften og tog sig nogle Spidser og havde ternet Jakke paa og Pigen paa Slæv, det var sgu da normalt og aarlrajt, ... Ka 145/At man ser sig for og foretager visse undersøgelser, før man giver folk check-konto, det er i sin orden. Pol 31-8-67:20,7/At de viser sympatiske tegn på en modvilje mod den fimsefine "højkultur" som den trives i visse kredse - og mindre sympatiske tilbøjeligheder til at jage knappenåle i bagdelen på deres forgængere for at få dem flyttet fra bordet med anerkendelsens lagkage - det er i denne forbindelse irrelevant. Inf 7-4-67:4,2/At Mathias Andersen røg ham hver Dag, det fik endda være, ... Ka 43/Men at der er nogen der vover, om end aldrig så forsigtigt, at anfægte hans storhed, det krænker hende dybt. DD 95/Hvor længe jeg bliver hos Dig, ja ser Du, det vil komme an paa Din Ydmyghed og Din Lydighed i at udføre min Vilje. Skæ 13

§ 196 Betingelsen for, at en ledsætning i ekstraposition kan genoptages af "det"(trkst.), er, at "det" i konteksten fungerer som S' eller O'/O₂ for et P', der kan styre L", d. v. s. $\underline{L}^X = L^{(")}$. Som det ses af det sidste eksempel, er konstruktioner med $L^X = L^?$ ikke udelukket i forbindelse med \underline{e}^- (jf. § 191), hvilket betyder, at P' kan tilhøre såvel K[?] som K' og K'![?].

4. Specielle forhold

A. Komplementaritet i beskrivelsen af eksplikativrelationen

§ 197 Følgende eksempler udviser et interessant komplementaritetsforhold i beskrivelsen af eksplikativrelationen:

Kom de, var det(N) ikke godt(Pⁿ) at sige(Pⁿ⁺¹), (Lⁿ⁺²) hvordan det gik. Dæ 110/Det(N) er interessant(Pⁿ) at se (Pⁿ⁺¹), (Lⁿ⁺²) hvorledes skildringen... skifter karakter gennem tiderne, ... DD 121/Når vi er kommet så langt i civilisation, ..., er det(N) nærliggende(Pⁿ) at tro(Pⁿ⁺¹), (Lⁿ⁺²) at man kan opleve en renselse af begreberne, hvis man går i krig. Træ 37/Det(N) er uhyggeligt(Pⁿ), sagde et filosofisk hoved, at vide(Pⁿ⁺¹) (Lⁿ⁺²) at det er bestemt på forhånd hvad vore børn skal blive til, ...

FF 189/Det(N) var ikke til(P^n) at fatte(P^{n+1}), mente Bernhard, (L^{n+2}) at Mennesker ville bekymre sig om saadanne Bagateller.
Ka 24

§ 198 Sådanne konstruktioner blev tidligere - i forbindelse med beskrivelsen af "infinitiv som subjekt" - analyseret således, at P^n styrer status 2. (P^{n+1}) under betingelsen $e^{n+1}=S^n$ (§ 92). Dette betyder, at $L^{n+2}=(E^{n+1})$ og dermed, at P^{n+1} styrer L^{n+2} under betingelsen $(e)=O^{n+1}$. Denne analyse svarer til, at ledsætningen skal kunne placeres i /F/, uden at $N="det"$ bliver ekskluderet. Følgende eksempler bekræfter denne analyses rigtighed:

Om Folketinget når frem til en ændring af den nu gældende lovgivning er det vanskeligt at spå, ... Pol 23-2-67:18,6/Hvem der i øvrigt er den fødte læser vil det være ganske umuligt at kortlægge sociologisk. DD 32

§ 199 Der foreligger imidlertid også den mulighed, at P^n styrer status 2. (P^{n+1}) under den betingelse, at $S^n=O^{n+1}$ (§ 84). I så fald gælder det, at $L^{n+2}=E^N$ og dermed, at P^{n+1} styrer L^{n+2} under betingelsen $e^{n+2}=O^{n+1}$. Ledsætningen skal i så fald, hvis den placeres i /F/, kunne ekskludere $N="det"$ (trksv.). Følgende eksempler bekræfter denne analyses rigtighed:

Om så familien på denne tid fortsat er at finde samlet om hjemmets middagsbord er ikke godt at sige, ... Pol 2-2-67:18,4/Hvad vi skal med de friere konkurrenceformer er let at se. Pol 22-2-67:13,1/At mennesker i et demokratisk samfund finder sig i denne himmelråbende urimelighed er i parentes bemærket ikke til at begribe. Pol 2-2-67:18,2

§ 200 Det er med andre ord ikke muligt i eksemplerne § 197 entydigt at bestemme, hvilken størrelse, P^{n+1} eller L^{n+2} , der eksplicerer $N="det"$ (tryksv.), og som $N="det"$ er eksplikat for, idet nemlig begge størrelser principielt er lige mulige som subjektseksplikat.

I den traditionelle grammatiks terminologi kan dette udtrykkes således, at det i disse eksempler ikke er muligt at identificere den størrelse ("det egentlige subjekt"), som tryksvagt "det" er "foreløbigt subjekt" for. Jeg har ingen steder i den grammatiske litteratur set nævnt, at der skulle eksistere en sådan tvetydighed i forbindelse med identifikationen af "det egentlige subjekt". At dette problem

ikke tidligere er blevet registreret, kan måske skyldes, at de anvendte termer: "foreløbigt og egentligt subjekt", ikke har været tilstrækkelig præcist defineret.

Den omstændighed, at ledsætningen placeret i /F/ kan - men ikke skal - ekskludere $N="det"$ (trksv.) i eksempler af ovennævnte type, kan - såvidt jeg kan se - kun forklares ved, at der foreligger det dobbelte sæt af betingelser ($e^{n+1}=S^n/(e)=O^{n+1}$; $S^n=O^{n+1}/e^{n+2}=O^{n+1}$) for, at hhv. P^n kan styre $P^{n+1}(2)$ og P^{n+1} kan styre L^{n+2} . At det på grundlag af den teoretiske analyse af rektionsforholdene i disse konstruktioner er muligt at forudsige denne tvetydighed i eksplikativrelationen, kan tages som en bekræftelse på denne analyses rigtighed under de givne forudsætninger.

B. "hvad"-sætninger

- § 201 Hvis $l="hvad"$, kan det under visse betingelser være vanskeligt at afgøre, om der foreligger en relativ-sætning, hvor "hvad" repræsenterer $N="det"/(-)$ (jf. § 169), eller om der foreligger en styret $L?$, hvor "hvad" kun fungerer som indleder og ikke har repræsentativ funktion. I følgende eksempler tilhører P' alle K' og kan altså ikke styre $L?$ og dermed heller ikke L_{hvad} . Dette betyder, at $l="hvad"$ må have repræsentativ funktion, repræsenterende $N="det"$ i de første eksempler og $N=(-)$ i det sidste.

Er det sandt, hvad de har sagt om dig og Rigmor paa Næs?
Lø 31/Så passede det altså, hvad folk sagde. Dæ 190/Var det rigtigt, hvad du fortalte, da du kom i nat, om Gitte og hendes forældre? Næ 27/Hvad der nu er sket, vil ikke gøre gennemførelsen af disse planer lettere. Pol 22-2-67:14, 2

I sådanne tilfælde er betingelsen for, at $l=A_L="hvad"$ kan repræsentere $N="det"/(-)$, at der eksisterer en indholdsmæssig "kongruens" mellem de to sætninger, således, at alt, hvad "det"/(-) som N kan erstattes med i den givne oversætning, kan "hvad" som A_L erstattes med i den givne ledsætning, hvis denne transformeres til en helsætning (jf. § 170).

- § 202 Hvis P' tilhører $K'?$ eller $K?$ og altså har mulighed for at styre $L?$, og hvis der mellem de to sætninger ikke foreligger en sådan

"indholdskongruens", er l="hvad" indleder for $L? = E^N / (E^N)$ og har ikke repræsentativ funktion:

Det måtte klart tilkendegives, hvad der var beregnet for Syd-vietnam og hvad for Nordvietnam. Berl 17-1-67:8,3/Det kan ikke være et meningsløst spørgsmål, hvad et digt handler om,...SL 120/Det står hver enkelt af forfatterstipendiaterne frit for hvad de vil bruge de 60.000 kr. til. Pol 12-1-67:4,1/Hvad d'Esnevals skæbne...har været, vides ikke,... Pol 14-2-67:16,4

§ 203 Foreligger der en sådan "indholdskongruens", d. v. s. kan "det"/(-) som N og "hvad" som A_L udskiftes med de samme størrelser i deres respektive sætninger, bliver konstruktionen vistnok tvetydig, idet det da er muligt at opfatte "hvad" både som indleder for L? og som indleder for en relativsætning:

...og det er nedfældet sort på hvidt, hvad dette flertal skal bruges til. Pol 30-12-66:13,4/Hvad der foregik under det kunde kun gengives pantomimisk...Skæ 227/Var det absolut krigsvigtigt, hvad fabrikken fremstillede? Teæ 46

§ 204 Der findes to prøver, som man i praksis anvender til at adskille de to typer fra hinanden: 1) Kan der umiddelbart foran "hvad" indsættes et "alt", foreligger der en relativsætning; 2) Kan ledsætningen "kløves" med $N="det"$, så foreligger der en spørgesætning, L?. At eksemplerne i § 203 er tvetydige, bekræftes ved, at begge prøver giver positivt udslag:

det er nedfældet sort på hvidt, alt hvad dette flertal skal bruges til/hvad det er, dette flertal skal bruges til

C. Adverbielle ledsætninger som subjekt

§ 205 Flere grammatikere anfører, at - foruden "at"/"om"/hv-sætninger - kan også sætninger indledt med andre ledsætningsindledere ("hvis"/"da"/"når" m. fl.) være "egentligt subjekt" i konstruktioner med "det" som "foreløbigt subjekt".¹⁾ Sådanne konstruktioner er overordentlig almindelige, og nogle eksempler kan anføres:

¹⁾ Wiwel, Dansk ordføjningslære, p. 20.
Aage Hansen, Vort vanskelige sprog, p. 196.
Rehling, Det danske sprog, 7. 56 og 8. 28.

Generer det dig, hvis jeg tænder lyset,...Sky 131/Det er synd for dig, hvis du havde ventet en ærlig indrømmelse,...Træ 112/Det var ikke den Gamle en mindre Fornøjelse, når Thorkild kom ned fra sit Kammer Lørdag Morgen og da havde sin Prædiken færdig.Ka 131/Det piner mig alligevel, når der er noget, der ikke er, som det skal være.Dæ 157/Bedre bliver det ikke, da han senere får at vide, at...DD 132/Og man kunne ikke engang sige, at det var kommet som en overraskelse for hende, da det viste sig, at han havde taget af kassen,...Sky 43/Men det fornøjer alle Sømænd i Verden, hvergang en af dem begynder at fortælle Historien endnu engang.Skæ 164/Det var bedre, dengang vi var fire.Træ 179

- § 206 Ud fra denne opgaves beskrivelsesmodel giver en sådan analyse ingen mening, idet der ikke foreligger eksklusion mellem ledsætningen i /F/ og N="det"(trksv.):

Hvis jeg bliver myrdet, er det din skyld.FF 161/Når Jakob var blevet nummer tre på Christians liste, skyldtes det dog ikke hans klodsethed eller overhovedet noget manglende fysisk fortrin.Træ 43

jf. at jeg bliver myrdet er (-) din skyld

Hvis N skulle bevares i en tilsvarende eksplikativkonstruktion, ville ledsætningen komme i ekstraposition, N="det" ville være trykstærkt, og sætningen ville blive spørgende:

at jeg bliver myrdet - er det din skyld?

I denne forbindelse er sætninger med l="om" af særlig interesse, idet de i visse tilfælde kan have næsten samme betydning som sætninger med l="hvis". Det er her karakteristisk, at L_{om} kun ekskluderer N="det"(trksv.), hvis P' tilhører K[?] eller K[!]?, men ikke, hvis P' tilhører K[!]:

Det ville være ønskeligt, om man kunne anvende et andet indkomstbegreb end den skattepligtige indkomst.Pol 31-1-67:5,6

om man kunne anvende et andet indkomstbegreb end den skattepligtige indkomst, ville det være ønskeligt

jf. om man kunne anvende et andet indkomstbegreb end den skattepligtige indkomst, ville (-) være tvivlsomt

- § 207 Står sådanne ledsætninger i ekstraposition, genoptages de ikke af N="det" men derimod af den adverbielle repræsentant "så":

Hvis vi tæver hinanden så går det jo ud over os alle sammen.FF 217/Når danske forfattere ofte vælger det ulæseligt forkrampede, de kultur-politiske intriger og den gensidige akade-

miske foreningsros eller slet og ret tavsheden efter ungdommens og den første manddoms rige dødstid, så hænger det sammen med deres manglende nysgerrighed. Pol 13-1-67:13, 2/Om man så måtte lade visse mål ligge i fred til fordel for modstanderen, så kunne det ikke engang blive krigsafgørende, ... Pol 24-8-67:11, 2

- § 208 Skulle man præcist angive, hvad disse adverbielle ledsætninger har med "subjektet" at gøre, kunne man anvende følgende formulering: Udskiftes den i sætningen forekommende ledsætningsindleder med "at" eller "om" (jf. dog § 206), fremkommer der ved denne transformation en ledsætning, der enten vil være subjektksplikant eller stå i subjektivisk funktion, ekskluderende $N = \text{"det"}$ (trksv.).

D. Manglende ledsætningsindleder

- § 209 Undertiden er $l = (-)$ i samme betydning som $l = \text{"at"}$:

Det har aldrig været min Tanke de skulde fældes. Lø 51/Det er godt, du omsider kan se det. Træ 167/... men det er ikke sikkert, jeg vil spille alt. Næ 66/... paa saadanne dage kan det hænde, han giver sig hen i drømme, ... JM 40/Det kan ikke nytte, De lægger ansvaret over på Deres statistiske medhjælp, ... Pol 11-1-67:4, 4/Det hjalp ikke, jeg tog det Glas Cognac. Lø 22

Dette, at $l = (-)$, forekommer kun, hvis følgende to betingelser er opfyldt: 1) ledsætningen skal stå efter P' , d. v. s. kun i konstruktioner med tryksvagt eksplikat som N , 2) P' skal tilhøre K' , d. v. s. $l = (-)$ forekommer aldrig i samme betydning som $l = \text{"om"}$ /hv-ord.

E. "med"-eksplikation

- § 210 I følgende eksempler, hvor $P' = \text{"med"}$ styrer L , kan "med" umiddelbart fjernes, hvorved der fremkommer en eksplikativ konstruktion af \underline{e}^+ -typen:

Alt dette med, at "der hviler et uhyre tungt ansvar på ambasadør Tabors skuldre", er det rene melodrama. Pol 25-6-67: 39, 3/Det med at man tit ser ental forbundet med flertal er nu ikke et tegn på at sproget er ved at gå i opløsning, ... Inf 26-5-67:4, 5

Eksempler, hvor der ved fjernelse af "med" fremkommer konstruktioner af e^- -typen (jf. § 128), er ikke fundet, men må dog anses for mulige.

F. Ledsætning i objektivisk funktion eller som objektseksplikant.

§ 211 Forholdene omkring "ledsætning som objekt"-konstruktionerne adskiller sig kun lidt fra forholdene omkring "infinitiv som objekt"-konstruktionerne; i det følgende anføres enkelte eksempler på de forskellige typer; dog dækker mit materiale ikke alle muligheder, når det gælder konstruktioner med trykstærkt eksplikat. En definition af begrebet "ledsætning i objektivisk funktion" findes i § 181.

§ 212 A) $\underline{(e)=A'^{-a}}$.

1) $\underline{L^f=(E'^{-a})}$.

At brødrene alle har en barndom og ungdom under samme vilkår som andre unge, tillægger de ingen betydning. Pol 9-2-68: 28, 4 (jf. § 57, eks. x)

2) $\underline{L''=(E'^{-a})}$.

...hvis vi blot gør os klart, at disse klasser ikke er eksklusive, ...SL 132/Vi hilser med tilfredshed, at det socialistiske flertal snart er omme, ... Pol 21-6-67:14, 6

Sidstnævnte konstruktionstype, hvor den potentielle eksplikant har begge placeringsmuligheder: i /F/ og efter P', når $(e)=A'^{-a}$, findes ikke i forbindelse med infinitivkonstruktionerne. Strukturelt svarer den til de i § 185 anførte.

B) $\underline{(e)=A'/A'_2}$; $\underline{L''=(E')}$.

Dernæst viste den storpolitiske debat i går, at ingen af oppositionspartierne har sat humør til i samme tempo som mandat-tabet ved valget. Pol 9-2-68:13, 1/Jeg ved så udmærket, at den megen glæde over fåparti-systemet bunder i ønsket om den stærke regering. Inf 8-2-68:8, 2

§ 213 C) $\underline{e''=A'^{-a}}$; $\underline{L''=E'^{-a}}$.

Han fandt det urimeligt, at han alene skulle slæbe. Ka 35/... og de fleste anser det for en selvfølge at liv skal reddes for enhver pris. revy 7-10-66:5, 3/Lad det være sagt straks, at de allerfleste vurderinger indeholder et personligt moment. SL 138.

D) $\underline{e''=A'}$; $\underline{L''=E'}$.

I dag følte han det helt ind til Marven, at Byen var hans. Ka 8.

§ 214 E) $\underline{e}^+ = A'$; $L^e = E'$.

...men de er enige i dette, at spørgsmålet om ikke-voldsmetoder anvendelse langtfra er forsket og analyseret i det omfang hvori... Pol 15-6-67:13, 6

F) $\underline{e}^- = A'$; $L^x = E'$.

Men at man skulle have et dårligt forhold til sine børn, fordi man af og til ikke kan klare sig uden - det tror jeg ikke på.
Pol 26-11-67:14, 4

G. N="der".

§ 215 I og med, at konstruktionstypen $L^N = (E^N)$ er forholdsvis almindeligt forekommende, og der altså ingen fast afhængighed er mellem placeringsmuligheden efter P' og tilstedeværelsen af tryksvagt eksplikat som N , skulle der principielt være mulighed for en forholdsvis hyppig forekomst af konstruktioner af typen $N = \text{"der"}$ (trksv.) for forventet $N = \text{"det"}$ (trksv.) (jf. § 127). Dette viser sig også at være tilfældet:

...og der drages som konklusion, at det foreslås hovedbestyrelsen i Kræftens Bekæmpelse, at... Pol 23-1-67:16, 4/I bøgerne står der altid, at han tog hendes hånd, ... Rend 32/Der fortaltes også at han, ..., havde brændt eller knust hver eneste Kunstgenstand deri, ... Skæ 150/For det andet kunne der spørges, om Censurens virksomhed evt. resulterer også i utilsigtede virkninger. Pol 10-8-67:14, 4

H. Ledsætning i prædikativisk funktion eller som prædikativeksplikant

§ 216 Hvis S' for $P' = \text{"være"}/\text{"blive"}$ tilhører den gruppe af substantiver (evt. adjektiver, der er substantiverede), der selv under forskellige betingelser kan styre ledsætning, så kan $P' = \text{"være"}/\text{"blive"}$ styre L'' :

...men Forklaringen er maaske snarere, at Kirkebakken her har egnet sig som Folkeborg i Ufredstider. Lø 57/Hovedsagen er for ham ikke at disse rent menneskelige forhold eksisterer, men at de skal opfattes som den ny, sande religion. revy 21-12-66: 15, 1/Det sjove er, at jeg synes, det er sjov! Pa 27

§ 217 Ledsætningen kan i sådanne tilfælde inkluderes af $\underline{e}^+ = A'$, der da retter sig i genus efter S' ; det vil sige, at ikke blot $\text{"det"}/\text{"dette"}$ (trkst.), men også $\text{"den"}/\text{"denne"}$ (trkst.) kan fungere som \underline{e}^+ :

Den barske kendsgerning er desværre den, at Sikkerhedsrådets formand ikke har et hak mere at skulle have sagt end supermagterne tillader ham at sige. Pol 25-6-67:39, 3/I dag er situationen denne, at vi ikke mere slås for det daglige brød, ... Pol 28-5-67:47, 7/... skønt hans eget udgangspunkt var det, at religionen var udtryk for menneskets opfattelse af sig selv. revy 21-12-66: 15, 1

- § 218 Hvis en ledsætning i implikativ funktion i en given kontekst vil kunne inkluderes af A'="det"/"dette"/"den"/"denne"(trkst.), og dette A' retter sig i genus efter S', så siges denne ledsætning at have prædikativisk funktion, og A' siges at være ledsætningens potentielle eksplikant og betegnes (e).

Da ledsætningen i subjektivisk funktion ofte har placeringsmulighed efter P' (jf. § 185), er det i en del eksempler ikke muligt at afgøre, om ledsætningen har prædikativisk funktion, eller om den har subjektivisk funktion, idet der både er mulighed for at tilføje et A'="det"/"dette"/"den"/"denne"(trkst.) og mulighed for at tilføje et N="det"(trksv.):

Og saa er Spørgsmaalet, om det hele kan betale sig for den Mole er meget kostbar i Dag. Lø 55

jf. og så er det spørgsmålet, om det hele kan betale sig/og så er spørgsmålet dette, om det hele kan betale sig.

I. Ledsætning som attributiveksplikant

- § 219 I følgende eksempler styrer substantivet som P' ledsætningen L" i eksplikativ funktion. Betegnes det attributive pronomen "det"/"den" (trkst.) d', så gælder der for eksplikativrelationen følgende formler: $L"=E^d$, $e"=d'$ (jf. de tilsv. infinitivkonstruktioner § 134):

Det tragiske ligger i den kendsgerning at man har brudt med fundamentale og uomgængelige principper for enhver historieforskning:,, , revy 13-1-67:16, 1/I New York... stilles det spørgsmål, om Sovjet ønsker fortsat at drive stormagtspolitik i Det mellemste Østen, ... Pol 9-6-67:2, 2

P' tilhører sandsynligvis den gruppe af substantiver, der kan styre ledsætning som subjekteksplikant eller i subjektivisk funktion.

J. Manglende P(finit)

§ 220 I følgende eksempler har L" implikativ funktion; ved interpolation af P(finit)="være" + N="det"(trksv.) kan de omformes til eksplikativkonstruktioner med e"=N, og N siges da at være det latente eksplikat for L":

Ikke underligt at brødrene og søstrene søgte en anden og højere lighed:...DD 124/Intet under, at det lille Sydvietnam har anmodet Amerika om hjælp. Pol

I følgende eksempel er det vist nok muligt blot at interpolere P(finit)="være", således at konstruktionen vedblivende er implikativ og L" enten har subjektivisk eller prædikativisk funktion:

Skade blot, at de var så krigsgale. Dæ 127

5. Afsluttende oversigt

§ 221 På grundlag af rektionsforhold og implikativ-eksplikativ-modsætningen kan der opstilles følgende skematiske oversigt over de forskellige konstruktionstyper af "ledsætning som subjekt":

Ledsætning		L! / L?	eksplikat
A. i subjektivisk funktion	$L^f = L^{(N)} = E^N$	+ / +	(e) = N
	$L'' = E^N$	+ / +	(e) = N
B. som subjektivisk eksplikant	$L'' = E^N$	+ / +	e" = N
	$L^e = L^{(N)} = E^N$	+ / -	$\underline{\underline{e}}^+ = N$
	$L^x = L^{(N)} = E^N$	+ / +	$\underline{\underline{e}}^- = N$

Ved at kombinere denne oversigt med den i § 95 anførte får man en fuldstændig kortlægning af den for "ledsætning som subjekt" foreliggende struktur i moderne dansk. Samtidig angives der med denne oversigt reglerne for de transformationer, der er nødvendige for, at man - på grundlag af én af de fem konstruktionstyper - kan fremstille en af de andre (jf. § 136).

§ 222 De faktorer, der har indflydelse på, at man i sprogbrugen vælger én konstruktion fremfor de andre, synes i det store og hele at være identiske med dem, der blev fundet i forbindelse med infinitivkonstruktionerne (se § 137). Det er bemærkelsesværdigt, at der sandsynligvis gælder de samme begrænsninger af anvendelsesmulighederne for den implikative konstruktion $L^N = (E^N)$, som gælder for $L^f = (E^N)$: den kan ikke forekomme i ledsætninger og i spørgende hel-sætninger; umiddelbart kunne man forvente, at i og med at bindingen til /F/ var ophævet, så var også kravet om tilstedeværelse af /F/ ophævet; men dette synes altså ikke at være tilfældet.

6. Sammenhængen mellem N_L og S^N

§ 223 Som det allerede blev anført i forbindelse med eksemplifikationen af de forskellige grupper af P^i , kan en del af de ord, der kan styre $L^f = (E^N)$ eller $L^N = (E^N)/E^N$, også styre $P^f(2) = (E^N)$ eller $P^N(2) = E^N$. Dette betyder, at det er muligt at klassificere fællesmængden af de ord, der kan styre status 2. og ledsætning, på grundlag af deres forskellige muligheder for kombination med disse to størrelser. Ved en sådan klassifikation fås en klasse, K^1 , hvis medlemmer kun kan styre ledsætning, en klasse, K^i , hvis medlemmer kun kan styre infinitiv(2), og en klasse, K^{il} , hvis medlemmer kan styre såvel infinitiv(2) som ledsætning alternerende.

§ 224 I forbindelse med klassen K^{il} kan forholdet mellem de to alternerende størrelser, $P^N(2)$ og L^N , ansues som en transformation, hvor visse elementer fjernes, (-), eller tilføjes, (+), alt efter hvilken konstruktion der tages som udgangspunkt:

det(N) er (P^{n-1}) pænt (P^n) af $\text{ham}(A^{af})$ at blive (P^{n+1}) hjemme
 (P^{n+2}) : / : (L^{n+1}) at(1) han (N_L) bliver (P_L^1) hjemme (P_L^2)

det(N) irriterer (P^n) mig (A^n) at skulle (P^{n+1}) rejse (P^{n+2}) : / : (L^{n+1})
 at(1) jeg (N_L) skal (P_L^1) rejse (P_L^2)

Til den kæde i L^{n+1} , der indledes med $P_L(\text{finit}) = P^1$, svarer altså den kæde, der indledes med status 2. = P^{n+1} , og til $N_L = S^1$ svarer dermed $A^{af}/A^n = S^{n+1}$.

§ 225 Dette forhold mellem L'' og en kæde indledt med $P''(2)$ kan udtrykkes i følgende "transformationsligninger":

$$L'' = P''(2)(- "at" / +finit form), (+N), (+1 = "at" / "om" / "hv-ord)$$

$$P''(2) = L''(- finit form / + "at"), (-N), (-1 = "at" / "om" / "hv-ord)$$

Det er i denne forbindelse interessant at konstatere, at den størrelse, der konstituerer S'' , ikke indgår i transformationen og altså hverken skal fjernes eller indsættes ved overgangen fra den ene konstruktion til den anden. Det er derfor nærliggende at give sig til at undersøge, hvilket forhold der er mellem på den ene side $A' / A^{præp} / G' (= S''$ i infinitivkonstruktionen) og på den anden side $N_L = S''^1$.

Dette forhold kan rent teoretisk tænkes at fremtræde på to forskellige måder: 1) N_L er uafhængigt af $A' / A^{præp} / G'$ og kan frit varieres, og 2) N_L er afhængigt af $A' / A^{præp} / G'$ og kan ikke frit varieres.

§ 226 Samlingen af eksempler, hvor P' tilhørende K^{II} styrer $L'' = E^N$, og hvor en af de mulige S'' -konstituenten ikke er latent, kan umiddelbart deles i to grupper: én, hvor N_L stemmer overens med $A' / A^{præp} / G'$ i person og tal (og evt. i køn), og én, hvor der ikke foreligger en sådan overensstemmelse. I den første gruppe kan denne overensstemmelse enten bero på, at den foreliggende form af N_L er den eneste mulige i den givne sammenhæng (=kongruens), eller på, at den foreliggende form blot er én blandt flere mulige i den givne sammenhæng (= fri variation).

§ 227 I følgende eksempel beror overensstemmelsen åbenbart på kongruens:

Det er kærligt af dig, at du vil varetage hans eftermæle...
Træ 167

Udskiftes her $A^{af} = "dig"$ med "mig"/"ham"/"hende"/"os"/"jer"/"dem", skal $N_L = "du"$ udskiftes med henholdsvis "jeg"/"han"/"hun"/"vi"/"I"/"de":

det er kærligt af mig at jeg vil varetage hans eftm.
det er kærligt af ham at han vil varetage hans eftm.
det er kærligt af hende at hun vil varetage hans eftm.
det er kærligt af os at vi vil varetage hans eftm.
det er kærligt af jer at I vil varetage hans eftm.
det er kærligt af dem at de vil varetage hans eftm.

Forsøger man som N_L at indsætte en ikke-kongruerende form, fremkommer meningsløse sætninger:

*det er kærligt af dig at jeg vil varetage hans eftm.
 * " " " " " " at han vil varetage hans eftm.
 * " " " " " " at vi vil varetage hans eftm.
 * " " " " " " at I vil varetage hans eftm.
 * " " " " " " at de vil varetage hans eftm.

§228 I følgende eksempel synes overensstemmelsen derimod at bero på fri variation, d.v.s. den er tilfældig:

Det er rart for dig, at du trygt kan lægge dig til at sove...
 Sky 111

Det er her muligt at udskifte $A^{\text{for}} = \text{"dig"}$ med "mig"/"ham"/"hende"/"os"/"jer"/"dem" uden samtidig at skulle udskifte $N_L = \text{"du"}$ med nogen anden form; ligeledes er det muligt at udskifte $N = \text{"du"}$ med ikke-overensstemmende former:

det er rart for mig at du tr. kan lægge dig til at s.
 det er rart for ham
 det er rart for hende
 det er rart for os
 det er rart for jer
 det er rart for dem

det er rart for dig at jeg tr. kan lægge mig til at s.
 at han tr. kan lægge sig til at s.
 at hun tr. kan lægge sig til at s.
 at vi tr. kan lægge os til at s.
 at I tr. kan lægge jer til at s.
 at de tr. kan lægge sig til at s.

§229 Yderligere eksempler på, at overensstemmelsen i person og tal (og evt. køn) beror på hhv. kongruens og fri variation, kan anføres:

Kongruens:

Det var klogt af ham, sagde forsvareren, at han havde lagt kortene på bordet. Pol 7-3-68:2,5/Var det uhøfligt af mig, at jeg ville være alene med Dem? Dæ 197/Eller bare at det var dumt af far og mor, at de ikke ville bo sammen mere. Pol 23-3-67:29,6/Det var i øvrigt også meget dumt af mig, at jeg boksede den kamp, ... Berl 7-1-67:10,7

Fri variation:

Det er Synd for Dem, at De er så gammel og tør. Skæ 194/For arvingerne er det af stor betydning, at de kan få at vide, hvad, ... Pol 10-2-67:5,3/Det gør mig ondt for Dem, at jeg ikke kan se Dem. FF 27/...og det bedrøvede mig at jeg således måtte

bedrøve ham. FF 70/... og det undrede ham, at han ikke kunne høre den... Ka 16/... og det trøster mig ikke, at jeg har håb om at få det vidunderligt bagefter. Berl 9-1-67:26,6/Det generer mig, at jeg ikke kan se en grum bestemmelse i hvert ansigt, ... Ef 14/... og det har ikke hjulpet ham det fjerneste, at han afslog at modtage belønningen. revy 13-1-67:13,3

§ 230 Det er herefter muligt at opstille to klasser af P' : én, K^a , hvis medlemmer kan etablere kongruens, og en anden, K^b , hvis medlemmer kan etablere fri variation. Til K^a hører efter alt at dømme alle de P' , der er kombinable med A^{af} (idet vi her ser bort fra de passivt orienterede), og til K^b hører sandsynligvis alle de P' , der er kombinable med $A'/A'_1/A'^{for}$. Det er endvidere muligt at betragte disse to klasser som eksklusive, d. v. s. det samme P' kan aldrig etablere både kongruens og fri variation, idet det viser sig, at de P' , som er kombinable med A^{af} og A'/A'^{for} alternerende, kun kan etablere kongruens i kombination med A^{af} og kun fri variation i kombination med A' eller A'^{for} ; dette betyder, at man i forb. med hvert enkelt af disse P' kan operere med to betydningsvarianter, hvoraf den ene henregnes til K^a og den anden til K^b :

det var hårdt af ham at...
det var hårdt for ham at...

I det første eksempel har vi et hårdt^a i betydningen "brutalt", "hensynsløst", mens vi i det andet har et hårdt^b i betydningen "vanskeligt", "ubehageligt".

§ 231 Vender vi os herefter mod den anden gruppe eksempler, hvor der ikke foreligger overensstemmelse mellem $A'/A'_1/A'^{præp}/G'$ og N_L , så kan denne manglende overensstemmelse tænkes enten at bero på, at den overensstemmende form er udelukket i den givne kontekst (=divergens), eller på, at N_L frit kan varieres.

§ 232 Divergens i forbindelse med P' tilhørende K^a foreligger der i følgende eksempel:

...det er pænt af dig at han...må komme!¹⁾..Inf 6-1-67:4,7

1) Eksemplet er fra E.H.'s anmeldelse af Aage Hansens "Moderne Dansk", hvor E.H. netop gør opmærksom på tilstedeværelsen af sådanne kongruens- og divergensforhold.

Her kan der som N_L stå "jeg"/"han"/"hun"/"vi"/"I"/"de", men ikke "du"; indsættes N_L ="du" fremkommer en meningsløs sætning:

det er pænt af dig at jeg må komme
 at han må komme
 at hun må komme
 at vi må komme
 at I må komme
 at de må komme

*det er pænt af dig at du må komme

Udskiftes A^{af} ="dig" med "mig"/"ham"/"hende"/"os"/"jer"/"dem", udelukkes tilsvarende som N_L hhv. "jeg"/"han"/"hun"/"vi"/"I"/"de".

§ 233 Divergens i forbindelse med P' tilhørende K^b foreligger der i følgende eksempel:

Det bevægede ham at hun tog sig Tabet af hans Ring saa nær.
 Skæ 230

Som N_L kan her stå "jeg"/"du"/"hun"/"vi"/"I"/"de", men ikke "han"; udskiftes A' ="ham" med "mig"/"dig"/"hende"/"os"/"jer"/"dem", udelukkes tilsvarende som N_L hhv. "jeg"/"du"/"hun"/"vi"/"I"/"de":

*det bevægede mig at jeg tog mig tabet så nær
 *det bevægede dig at du tog dig tabet så nær
 etc.

§ 234 Yderligere eksempler, hvor den manglende overensstemmelse beror på divergens, kan anføres:

K^a . det var da venligt af os, at du fik hele æren/mon det er helt velovervejet af dem, at han også har adgang til pengeskabet/det er ihvert fald ikke pænt af ham, at jeg skal tage hele skylden/det er meget upædagogisk af jer, at vi altid mangler lommepege/det var dumt af ham, at du ikke blev taget med på råd/det var vist ikke klogt af dig, at hun så det

Da der ikke - bortset fra det foregående - er fundet eksempler, der kan demonstrere divergensen i forbindelse med P' tilhørende K^a , har de ovenfor anførte måttet konstrueres.

K^b . Hvor ydmygende var det ikke for en hertug som Albrecht at tyrolerstænderne forbød ham at drage ind i Innsbruck, ... FF 50/Hvor er det dog synd for vore arme børn, ..., at man ligefrem vil påtvinge dem kundskaberne, ... Berl 9-1-67:13, 2/Det kan ikke harme os, at Per Hækkerup aber efter erhvervslivets fyrster, ... Pol 2-3-67:17, 5/Det forstyrrede min Forgænger, at Børnene rakte Hals og kikkede ud. Lø 26

§ 235 I de følgende eksempler, hvor den manglende overensstemmelse beror på fri variation, tilhører P' alle K^b (jf. § 230):

For os landmænd... er det snart vigtigere, hvem sognerådene vælger til vurderingsmænd... Pol 30-12-66:6,6/Det vil jo nok blive en skuffelse for mange, at vi ikke kan holde alle de midtage,... Pol 30-12-66:28,6/... thi det var mig nok, at Præsten og de andre var til Stede. JM 170/Det burde dog også berolige russerne..., at denne er blevet modtaget med fuld honør af Tito. Pol 9-10-66:38,7/... så undrer det mig blot, at Ole Wivel er den første, der fremkommer med denne nyhed. Pol 11-1-67: 11,2/Det undrede og foruroligede mig at han kunde se sådan ud. Træ 84

I overordentlig mange tilfælde, hvor P' tilhører K^b , har jeg haft svært ved at afgøre, om der forelå divergens eller fri variation; det ser ud til, at sprogforneemmelsen meget lettere bliver sløvet over for denne modsætning, end over for modsætningen kongruens-divergens i forbindelse med P' tilhørende K^a ; jeg har ovenfor kun citeret eksempler, som jeg har været nogenlunde sikker på.

§ 236 Det er herefter muligt at opstille følgende skema over de to klasser af P' på grundlag af deres mulighed for at etablere hhv. kongruens, divergens og fri variation:

	kongruens	divergens	fri variation
K^a	+	+	-
K^b	-	+	+

§ 237 Da der i forbindelse med P' tilhørende såvel K^a som K^b kan etableres to forskellige relationer, må det være andre faktorer end identiteten af P' (og af S"-konstituenten (jf. § 230)), der bestemmer, hvilken af de to mulige relationer, der i det enkelte tilfælde realiseres.

En sådan faktor synes først og fremmest identiteten af P_L (finit) at være:

det er pænt af dig at du vil blive(kongr.)

det er pænt af dig at vi må blive(diverg.)

det var overraskende for mig at jeg måtte rejse(fr. v.)

det var overraskende for mig at du ville rejse(diverg.)

Forsøger man i disse fire tilfælde at transformere L'' til $P''(2)$ efter de i formlen § 225 angivne regler, viser det sig, at transformationen er mulig, hvis der foreligger kongruens eller fri variation, men ikke mulig, hvis der foreligger divergens:

det er pænt af dig at ville blive
 det var overraskende for mig at måtte rejse
 *det er pænt af dig at måtte blive
 *det var overraskende for mig at ville rejse

§ 238 Foruden selve identiteten af P_L (finit) synes også arten (kasus/status) af de størrelser, P_L (finit) styrer, at kunne være afgørende for, hvilken relation, der realiseres:

det var klogt af jer at I alligevel blev hjemme(kongr.)
 det var klogt af jer at jeg alligevel blev sendt(diverg.)
 det var glædeligt for os at vi så dem(fri var.)
 det var glædeligt for os at du så efter(diverg.)

§ 239 Hvis P' tilhører K^a , synes der at gælde den lovmæssighed, at det samme verbum (resp. P-kæde) som P_L (finit) kun kan etablere enten kongruens eller divergens, d.v.s. når et verbum eller en P-kæde kan etablere kongruens i forbindelse med ét P' tilhørende K^a , så kan det aldrig etablere divergens i forbindelse med andre P' tilhørende K^a , og omvendt. Heraf følger, at der kan opstilles to eksklusive klasser af verber/P-kæder: én, K^x , hvis medlemmer kun kan etablere kongruens i forb. med K^a , og en anden, K^y , hvis medlemmer kun kan etablere divergens i forb. med K^a . Antallet af medlemmer i K^x synes at være meget stort, mens antallet i K^y synes at være meget begrænset.

Til K^x hører f. eks.: ville, gøre, bokse, rose, afslå, give, købe, rejse, se(+ efter/til/på), få(+ sta. 3.), have(+ A v sta. 5.).

Til K^y hører f. eks.: måtte, skulle, se(+ A), høre(+ A), mangle, opnå, blive(+ sta. 3.), få(+ A), have(+ A).

§ 240 Forsøger man, når P' tilhører K^a , at foretage transformationen $L'' \rightarrow P''(2)$, viser det sig, at den altid er mulig, hvis P_L -kæden tilhører K^x , men aldrig, hvis den tilhører K^y . Forsøger man med de

infinitivkonstruktioner, hvor P' tilhører K^a , at foretage transformationen $P''(2) \rightarrow L''$, viser det sig, at den altid er mulig, og at der derved altid etableres kongruens. Dette må betyde, at klassen af de verber (med efterfølgende kæde), der kan stå som $P''(2)$, når P' tilhører K^a , er identisk med K^x (jf. § 160).

§ 241 En tilsvarende simpel klassifikation af P_L -kæderne i forbindelse med K^b har ikke vist sig mulig. Oprindeligt forestillede jeg mig, at en P_L -kæde tilhørende K^x altid etablerede divergens i forbindelse med K^b , og at en P_L -kæde tilhørende K^y altid etablerede fri variation i denne forbindelse, således at der forelå en strukturel symmetri af den art, som blev demonstreret i § 237. Denne antagelse har imidlertid vist sig ikke at holde stik. Hvis f. eks. $P' = \text{"hjælper" / "gavner" / "nytter" / "skader"}$, etableres der altid fri variation, uanset om P_L -kæden tilhører K^x eller K^y . Dette betyder, at der i hvert fald kan opstilles to underklasser af K^b : K_1^b , ved hvilken der - afhængigt af P_L -kædens identitet - kan etableres både divergens og fri variation, og K_2^b , ved hvilken der kun kan etableres fri variation uanset P_L -kædens identitet. Underklasser af K^a , ved hvilke der kun kan etableres enten kongruens eller divergens, og en yderligere underklasse af K^b , ved hvilken der kun kan etableres divergens, er ikke fundet udfyldt.

§ 242 Kalkulen § 236 kan altså udvides som følger:

	kongruens	divergens	fri variation
K^a	+	+	-
K_1^b	-	+	+
K_2^b	-	-	+

§ 243 Forsøger man, når P' tilhører K_2^b , at foretage transformationerne $L'' \rightarrow P''(2)$ og $P''(2) \rightarrow L''$, viser det sig, at de altid er mulige, hvilket vil sige, at klassen af de verber (med efterfølgende kæde), der kan stå som $P''(2)$, når P' tilhører K_2^b , er identisk med klassen $K^x + K^y$.

- § 244 Når P' tilhører K_1^b , etableres der efter alt at dømme altid divergens, hvis $P_L(\text{finit}) = \text{"ville"}$, og sandsynligvis altid fri variation, hvis P_L -kæden tilhører K^y . Disse forhold kunne tyde på, at der i forbindelse med K_1^b forelå en struktur som den i § 241 omtalte; men om dette faktisk er tilfældet, har det ikke været mig muligt at afgøre med blot nogenlunde sikkerhed, hvilket bl. a. hænger sammen med de i § 235 nævnte problemer med at bestemme, om der i det enkelte tilfælde foreligger divergens eller fri variation. Af samme grund har det heller ikke været muligt at afgøre, om transformationen $L \rightarrow P''(2)$ altid og kun er mulig, når der foreligger fri variation, og om der ved transformationen $P''(2) \rightarrow L$ altid etableres fri variation. En yderligere klassifikation af de kæder, der kan stå som "infinitiv som subjekt", har derfor inden for denne opgaves rammer måttet opgives.
- § 245 Jeg har i ovenstående analyse af sammenhængen mellem N_L og S'' -konstituenterne undladt at inddrage dels de passivt orienterede P' , dels enkelte andre mindre grupper af P' , idet eksempel materialet i disse forbindelser har været så sparsomt, at det ikke har været muligt at uddrage blot nogenlunde pålidelige resultater; det har i denne forbindelse overhovedet været noget af et problem, at S'' -konstituenterne forekommer så relativt sjældent i ledsætningskonstruktionerne.
- § 246 Sandsynligvis vil en undersøgelse af andre konstruktionstyper, hvor infinitiv og ledsætning alternerer, kunne afsløre lignende sammenhænge mellem N_L og S'' -konstituenterne. Hvis nexuale substantiver (jf. § 43) står som N i de samme kontekster, som tillader $e/(e)$ som N , så viser det sig endvidere, at der i disse forbindelser kan konstateres relationer, der stærkt minder om de ovenfor behandlede:
- mit angreb lykkedes mig ikke
dit angreb lykkedes dig ikke
etc. (kongruens)
- *min opførsel morer mig
din opførsel morer mig
hans opførsel morer mig
etc. (divergens)

Det ser ud til, at de relationer mellem N_L og S'' -konstituenterne, som i det foregående delvis er blevet analyseret, kan sættes i forbindelse med lignende i en række andre tilgrænsende konstruktioner, som det sikkert vil være frugtbart at tage op til nærmere behandling.

7. Resumé af resultaterne

- § 247 1) På grundlag af modsætningen "spørgende" indleder - "ikke-spørgende" indleder er det muligt analogt med status og kasus at betragte tilstedeværelsen af visse ledsætningstyper på bestemte pladser som beroende på rektion.
- 2) Det er muligt at klassificere konteksterne til "ledsætning som subjekt" på basis af deres kombinationsmuligheder med hhv. "spørgende" og "fremsættende" ledsætning.
- 3) Næsten alle de rektionelle og topologiske lovmæssigheder, der gjaldt for "infinitiv som subjekt", gælder også for "ledsætning som subjekt"; det terminologiske apparat, der udsprang af infinitivanalysen, viser sig at være lige så anvendeligt til beskrivelse af konstruktioner med ledsætning; specielt er det muligt ved hjælp af regnestørrelsen "det potentielle eksplikant" at løse de vanskeligheder, der opstår, når de implikative konstruktioner forsøges analyseret som "subjekt" og "objekt".
- 4) Komplekset af "ledsætning som subjekt"-konstruktioner adskiller sig fra det tilsvarende infinitivkompleks ved at indeholde en ekstra implikativ konstruktion, hvor ledsætningen ikke er bundet til /F/.
- 5) "Spørgende" ledsætning kan ikke fungere som eksplikant for trykstærkt foranstillet "det"/"dette".
- 6) På grundlag af infinitivanalysens resultater kan det påvises, at det under bestemte syntaktiske betingelser principielt er muligt at afgøre, om en ledsætning fungerer som subjekteksplikant, eller om den har objektivisk funktion.

7) Prøverne på eksplikativrelationen gør det muligt at udskille konstruktioner med adverbelle ledsætninger som værende af en fundamental anden natur end de øvrige konstruktioner med "ledsætning som subjekt".

8) På grundlag af bl. a. klassifikationen af konteksterne i K^1 , K^2 og $K^{1?}$ kan det påvises, under hvilke betingelser en "hvad"-sætning kan opfattes både som en styret ledsætning og som en relativsætning.

9) I bestemte kontekster kan "infinitiv som subjekt" og "ledsætning som subjekt" opfattes som transformatoriske varianter af hinanden.

10) I så fald kan der mellem S -konstituenterne og N_L påvises en sammenhæng, der under forskellige betingelser manifesterer sig enten som kongruens eller som divergens eller som fri variation; endvidere kan der påvises en sammenhæng mellem de i konteksten mulige grupper af infinitiver (med efterfølgende kæde) og de forskellige grupper af P_L -kæder, der etablerer disse tre relationer.

VIII. AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

§ 248 Hermed er min beskrivelse og analyse af "infinitiv og ledsætning som subjekt i moderne dansk prosa" afsluttet. Ikke alle aspekter har kunnet behandles lige grundigt, og ikke alle problemer er løst lige tilfredsstillende. En af de største vanskeligheder undervejs har vist sig at være afgrænsningen af opgaven: ved næsten ethvert punkt og på næsten alle planer af beskrivelsen er der dukket nye og interessante muligheder op for yderligere undersøgelser i forskellig retning. Hvilke af disse nyopdagede aspekter der er blevet taget op til nærmere behandling, og hvilke der har måttet udskydes, har primært været bestemt af hensynet til opgavens omfang og af eksempel-materialets begrænsninger; i adskillige tilfælde har jeg set mig nødsaget til blot at pege på tilsyneladende frugtbare områder for nye undersøgelser.

I større udstrækning, end det normalt har været praksis i beskrivelsen af dansk syntaks, har jeg taget mit udgangspunkt i rent topologiske og rektionelle forhold; min beskrivelse af de forskellige konstruktioner er derved kommet til at afvige fra den traditionelle grammatiks på så væsentlige punkter, at det i en række tilfælde har været nødvendigt at opstille nye syntaktiske modeller og udarbejde et nyt begrebsapparat; i denne forbindelse har en klassifikationsprocedure, hvis principper er skitseret af G. B. i "Bidrag til nexusræren", og en kædetæori, hvis grundlag har været G. B. 's "Studien über das deutsche verbum infinitum", spillet en meget stor rolle. Disse omstændigheder har - sammen med den for mig overraskende kendsgerning, at der kun foreligger ganske få specialafhandlinger om moderne dansk syntaks, - medført, at opgaven i højere grad end egentlig ønskeligt har fået karakter af et eksperiment - et eksperiment, hvis resultater for en dels vedkommende er nye og for en dels vedkommende korrigerer og uddyber hittidigt opnåede. Hvorvidt eksperimentet er lykkedes, må vel bl. a. afhænge af, om resultaterne med fordel lader sig indpasse og anvende også i en bredere syntaktisk beskrivelse af moderne dansk.

LITTERATUR

- Gunnar Bech: STUDIEN ÜBER DAS DEUTSCHE VERBUM INFINITUM, I-II, Historisk-filologiske meddelelser, bd. 35-36, (1955-57).
- Gunnar Bech: Bidrag til nexuslæren, FESTSKRIFT TIL L. L. HAMMERICH, pp. 37-43, (1952).
- J. Byskov: DANSK SPROGLÆRE, 5. udg., (1955).
- Paul Diderichsen: OM PRONOMINERNE "SIG" OG "SIN", Acta philologica scandinavica, bd. 13, (1938-39).
- Paul Diderichsen: SÆTNINGSBYGNINGEN I SKAANSKE LOV, Acta philologica scandinavica, bd. 15, pp. 1-252, (1941-42).
- Paul Diderichsen: ELEMENTÆR DANSK GRAMMATIK, 3. udg., (1962). (E. D. G.)
- Paul Diderichsen: SÆTNINGSLEDDENE OG DERES STILLING TREDIVE ÅR EFTER, Danica, pp. 105-120, (1964).
- L. L. Hammerich: NEXUS. SUBJEKT UND OBJEKT. AKTIV UND PASSIV, A grammatical miscellany offered to Otto Jespersen, pp. 299-319, (1930).
- Aage Hansen: SÆTNINGEN OG DENS LED I MODERNE DANSK, (1933).
- Aage Hansen: INDLEDNING TIL NYDANSK GRAMMATIK, (1935).
- Aage Hansen: ON THE SO-CALLED INDIRECT OBJECT IN DANISH, Recherches structurales, pp. 198-202. (1949).
- Aage Hansen: VORT VANSKELIGE SPROG, (1965).
- Erik Hansen: SPROGIAGTTAGELSE, (1963).
- Otto Jespersen: DE TO HOVEDARTER AV GRAMMATISKE FORBINDELSER, Historisk-filologiske meddelelser, IV, 3, (1921).
- Otto Jespersen: ANALYTIC SYNTAX, (1937).
- Otto Jespersen: LEDSÆTNINGERNES SYSTEMATIK, Acta philological scandinavica, bd. 14., pp. 65-74, (1939-40).

Holger Johansen: OM DEN TRADITIONELLE BRUG AF ORDET
"SUBJEKT", Danske studier, pp. 9-41, (1957).

Ragnar Ljunggren: OM DEN PERSONLIGA KONSTRUKTIONEN,
(1926).

Erik Rehling: DET DANSKE SPROG, 3. udg., (1951).

Kr. Mikkelsen: DANSK ORDFØJNINGSLÆRE, (1901).

H. G. Wiwel: SYNSPUNKTER FOR DANSK SPROGLÆRE, (1901).